

A person wearing a grey hoodie and dark pants stands on a large, mossy rock in a shallow stream. The background is a dense forest with green trees and foliage. The scene is partially obscured by a dark, semi-transparent rectangular overlay that contains the title and logo.

ORIMATTILAN KAUPUNKI LAAJA HYVINVOINTI- KERTOMUS VUOSILTA 2021-2024

ORIMATTILA
Elämää oosta aahan

Sisällys

Tiivistelmä	4
Johdanto.....	6
Hyvinvointi ja hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen käsitteinä	8
HYTE-työtä ohjaavat rakenteet Orimattilassa.....	8
Päijät-Hämeen hyte-kärjet hyvinvointityön taustalla.....	10
Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tila Orimattilassa.....	11
Teaviisari terveyden edistämisaktiivisuus.....	11
HYTE-kerroin ja HYTE-indikaattorit	13
Orimattilalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tila vuosina 2021–2024.....	17
Orimattilaisia kuvaavia tietoja indikaattoritiedon valossa	17
Lapset, nuoret ja lapsiperheet	21
Aikuiset/työikäiset	25
Ikääntyneet.....	26
Kuntalaisten esiintuomat hyvinvointiin vaikuttavat asiat Orimattilassa.....	27
Laajan hyvinvointisuunnitelman toteutumisen arviointi tavoitteittain	27
Mielen hyvinvointi ja terveelliset elämäntavat Orimattilassa.....	28
Eri-ikäiset aikuiset saavat enemmän keinoja terveellisten elintapojen ylläpitämiseen... ..	28
Toimivien yhteistyörakenteiden ja mallien luominen suhteessa hyvinvointialueeseen lasten ja nuorten ja oppilas- ja opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä	28
Mielen hyvinvointi vahvistuu eri ikäryhmissä	29
Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	30
Osallisuus ja yhteisöllisyys Orimattilassa	33
Kuntalaiset ja sidosryhmät kokevat voivansa vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen	33
Neljännen sektorin toimijat tukevat kaupungin hyvinvointityötä	34
Viihtyisä elinympäristö.....	36
Elinvoima Orimattilassa	36
Työllistäjät ja työssäkäyvät ovat saaneet äänensä kuuluviin niiden palveluiden suunnittelussa, jotka tukevat sekä työllistämistä että työssäkäyntiä.....	36
Monipuolinen ja laadukas asuminen.....	37
Asukkaat ovat aktiivisesti mukana kaupungin markkinoinnissa ja kehittämisessä.....	37

Ilmastotyön aloittaminen	37
Työllisyyden kuntakokeilussa onnistuminen	38
Arjen turvallisuus Orimattilassa	41
Asukkaiden elinympäristön turvallisuutta vahvistetaan	41
Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä eri ikäryhmissä vähenee nykytasosta	41
Yhteenveto ja johtopäätökset	43
Nostot hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työhön jatkossa	45
Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutuminen taulukoittain	46
Käsittely toimielimissä	52
Lähteet	53
Liite	53

Tiivistelmä

Orimattilalaisten hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtui vuosina 2021–2024 paljon hyvää.

Ala- ja yläkouluikäisten lasten ja nuorten osalta päihdekokeilut ja humalajuominen vähentyivät ja raittiiden nuorten osuus kasvoi. Lasten ylipaino kääntyi laskuun.

Yläkouluikäisillä oli mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista aikuisten kanssa ja kouluterveyden huollosta nuoret kokivat saavansa apua. Työikäisten ja yli 65-vuotiaiden tupakointi ja nuuskaaminen väheni ja päivittäin tupakoivien 65-vuotta täyttäneiden määrä laski. Aikuiset kokivat oman alkoholinkäytön olevan paremmin hallinnassa kuin muualla Päijät-Hämeessä.

Nähtävissä oli kuitenkin myös lasten ja nuorten lisääntyvää yksinäisyyden kokemusta. Elämänsä tyytyväisten lasten ja nuorten osuus pieneni. Alakouluikäisten kokemukset vanhempien ja huolta pitävien henkisestä ja fyysisestä väkivallasta lisääntyivät merkittävästi. Tukea vanhemmuuteen, kasvatukseen ja vuorovaikutukseen siis tarvitaan.

Seksuaalisen häirinnän ja lähisuhdeväkivallan torjumiseen on kiinnitettävä jatkossakin huomiota, kun kaikilla kouluterveyskyselyn vastanneilla ikäryhmillä kokemukset seksuaaliväkivallasta sekä seksuaalisen häirinnästä ja ahdistelusta lisääntyivät.

Lukiolaisten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö ja erityisesti alkoholinkäyttö lisääntyi. Kokemukset vanhemman liiallisesta alkoholin käytöstä olivat orimattilalaisilla lapsilla ja nuorilla yleisempiä ja nousussa verrattuna muualle maahan tai Päijät-Hämeeseen, joissa nämä kokemukset olivat laskussa. Päijät-Hämeessä alkoholia liikaa tai humalahakuisesti käyttävien työikäisten määrä nousi.

Yhä useampi orimattilalainen nuori oli riskissä syrjäytyä. Taloudellinen tilanne koettiin kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi. Nuorten kuntoutusrahaa saavien määrä nousi. Nuorisotyöttömyys kasvoi ja koulutuksen ulkopuolelle jäi yhä useampi nuori. Orimattilan työllisyystilanne heikentyi ja avointen työpaikkojen määrä väheni.

Ikääntyneisiin kuntalaisiin satsattiin Orimattilassa aktiivisesti hyvinvointivaliokunnan käynnistämän senioriohjaajan palkkauksen myötä. Ikääntyneiden osalta on syytä kiinnittää jatkossa huomiota kaatumisten ja putoamisten ehkäisyyn, sillä tälläkin työllä vaikutetaan Orimattilan saamaan hyte-kerroin rahaan. Jatkossa myös työikäiset, sekä työlliset että työttömät, on tärkeää muistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä, kun huomio toiminnoissa ja toimenpiteissä kiinnittyy usein lapsiin, nuoriin ja ikääntyneisiin.

Liikuntamahdollisuudet, erilaiset ryhmätoiminnot ja kerhot tukivat orimattilaisten hyvinvointia ja terveyttä hyvin. Lasten ja nuorten päihdekasvatukseen ja mielenterveyden edistämiseen sekä opetushenkilöstön osaamiseen satsattiin tässä. Kouluterveyskyselyn tulosten myötä käynnistettiin koulujen hyvinvointityö, jossa tartuttiin mielenterveyden, koulumotivaation ja syrjäytymisen ehkäisyn teemoihin. Hyvinvointityö nivoutui osaksi koulujen opetussuunnitelmaa.

Yhdistykset tarjosivat kuntalaisille osallistumisen mahdollisuuksia ja hyvinvointia osana laajaa hyvinvointia edistävää toimintaansa. Yhdistysten ja neljännen sektorin toimijoiden tukea kehitettiin, esimerkiksi ilmiöbudjetoinnin valmistelu käynnistettiin. Korona-aikana toimintoja vietiin osin verkkoon ja tämän kautta saatiin myös kokemuksia erilaisista osallistamisen tavoista, joita voidaan hyödyntää jatkossakin.

Elinympäristöön liittyvistä mittareista henkeen ja vereen kohdistuvat rikokset vähenivät Orimattilassa mutta liikennerikkomukset lisääntyivät. Kävelyn ja pyöräilyn edistämissuunnitelma edisti kävely- ja pyöräilymahdollisuuksia kaupungissa. Päihdetilannekyselyyn (2022) vastanneiden enemmistön mukaan Orimattilassa ei tarvinnut pelätä kadulla tai julkisella paikalla päihtyneitä henkilöitä.

Orimattila oli Kuntabarometri 2024:n mukaan Päijät-Hämeen yritysmyönteisin kunta. Matkailun asemaa vetovoimatekijänä on jatkossa tärkeä kirkastaa. Orimattilalla on selkeitä vetovoimatekijöitä uusille kuntalaisille, kuten viihtyisä ympäristö, harrastustarjonta ja upeat liikkumismahdollisuudet.

Tässä hyvinvointikertomuksessa arvioidaan hyvinvointisuunnitelma 2022–2026:ssa asetettujen tavoitteiden toteutumista. Suunnitelmasta puuttui tavoitteet ja toimenpiteet vammaisryhmien osalta ja siksi tämän aihepiirin käsittely on rajautunut tämän hyvinvointikertomuksen ulkopuolelle.

Vammaisten hyvinvointia tukevista palveluista vastaa Päijät-Hämeen hyvinvointialue, joka tuottaa vammaispalvelut Orimattilalle, mm. tuettua asumista vanhemmille vammaisille henkilöille Orientähdessä. Hakalan tilan toimintakeskus tarjoaa päivä- ja työtoimintaa ja asumista vaikeammin vammaisille. Nuoret vammaiset muuttavat yleensä Lahdessa sijaitseviin asumisyksiköihin. Tuettua asumista nuorille keskustan läheisyydessä ei ole. Sylvia-koti yhdistyksellä on Niinikoskella Tapolan kyläyhteisö, joka tarjoaa asumista, työtä ym. tukea tarvitseville aikuisille.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue tuottaa myös Orimattilan toimintakeskuksen toiminnot, joissa toteutetaan päivä- ja työtoimintaa erityistä tukea tarvitseville asiakkaille. Harrastustoimintoja vammaisille tarjoaa Orimattilan Samoilijoiden Sisu-partioryhmä erityisnuorille. Lahden seudun kehitysvammaisten tuki ry tuottaa vaikeasti vammaisille aistipajan Orientähdessä.

Jatkossa luotaessa hyvinvointisuunnitelma 2026–2029:a vammaiset ja myös kotoutujat tulee huomioida suunnitelmatyössä.

Johdanto

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä (kuntalaki 410/2015). Väestön hyvinvoinnin edistämisestä ja sen vastuista säädetään myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa (612/2021 6§). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on lisäksi myös kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen tehtävä (Finlex 612/2021 §6 §7).

Muita hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä ohjaavia lakeja ovat Tupakkalaki (549/2016), Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015), Alkoholilaki (1102/2017), Sosiaalihuoltolaki (1301/2014), Työturvallisuuslaki (738/2002) sekä Terveydenhuoltolaki (1326/2010). Terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä tehdään yhteistyössä asukkaiden, yhdistysten, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvointialue tukee kuntaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä.

Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilaa voidaan kuvata parhaiten saatavilla olevan indikaattoritiedon pohjalta. Sen haasteena on sirpaleisuus ja osin vanhentunut tieto, koska hyvinvointia ja terveyttä kuvaava tieto on aina historiatietoa parin vuoden takaa. Lisäksi haasteena on paikoin myös kuntakohtaisen tiedon puuttuminen esimerkiksi ilmanlaadun, aikuisväestön terveydentilan, koetun turvallisuuden sekä sosiaali- ja terveysten palveluiden osalta.

Tämä raportti kuvaa orimattilalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tilaa sekä hyte-työtä vuosina 2021–2024 ja arvioi voimassa olevan Laajan hyvinvointisuunnitelman 2022–2026 toteutumista näinä vuosina.

Vuosina 2021–2024 yhteiskunnassa tapahtui monia mullistuksia. Keväällä 2020 alkanut koronapandemia vaikutti ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen monin tavoin, ja pandemian pitkäaikaisvaikutukset näkyvät vasta myöhemmin. Päijät-Hämeessä koronapandemia heikensi entisestään heikoimmassa asemassa olleita. Nuoret olivat voineet Päijät-Hämeessä jo ennen pandemiaa Suomen muuta nuorisoa heikoimmin eikä tilanne parantunut pandemian aikana.

Koronapandemia vahvisti suojatekijöitä perheissä, joissa perusasiat olivat arjessa kunnossa ja jotka elivät jo valmiiksi perhekeskeistä ja omatoimista elämää. Lisäksi perhe- ja työelämän yhdistämisessä kampailevien on todettu selvinneen pandemiasta hyvin. Koronapandemia heikensi päihde- ja mielenterveyskuntoutujia ja toimeentulonsa menettäneitä, yksinasuvia, kodissaan turvattomuutta jo valmiiksi tuntevia sekä normaaleista sosiaalisista ympyröistä eroon joutuneita.

Valtuustokauden aikana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuhenkilöt kunnassa vaihtuivat useaan kertaan mikä näkyi hyte-työn koordinoinnin ja tiedon siirtymisen haasteina. Käynnissä oli myös laajempia ilmiöitä, kuten ekologinen kriisi, väestön ikääntyminen sekä hyvinvoinnin polarisoituminen. Vuonna 2022 käynnistynyt Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan

näkyi myös Orimattilassa kasvavana turvapaikanhakijoiden määränä. Valtuustokauden aikana työllisyys- ja kotoutumispalvelut siirtyivät valtiolta kuntien hoidettavaksi.

Oman lisänsä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen toi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirtyminen kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1.1.2023.

Kunnat ja hyvinvointialueet vastaavat jatkossa yhteistyössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Lisäksi yksityiset toimijat, järjestöt ja yhdistykset täydentävät julkisia sosiaali- ja terveysten palveluja. Kuntien vastuulle jäi jatkossakin vastata muun muassa päivähoitosta, opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista.

Hyvinvointi ja hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen käsitteinä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee hyvinvoinnin osatekijät kolmeksi ulottuvuudeksi eli terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun. Hyvinvointi pitää sisällään sekä yksilön että yhteisön hyvinvoinnin. Yhteisötason hyvinvoinnin ulottuvuuksia kuvaavat mm. elinolot, työllisyys ja työolot sekä toimeentulo. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöiksi taas luetaan sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. (THL)

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen määritellään toiminnaksi, jolla tuetaan ihmisten mahdollisuuksia hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitoon ja parantamiseen. Mahdollisuuksia luodaan pitämällä huolta olosuhteista, jotka tukevat hyvinvointia ja terveellisten valintojen tekemistä. (THL)

HYTE-työtä ohjaavat rakenteet Orimattilassa

Elokuussa 2021 Orimattilassa aloitti uusi hyvinvointitoimiala sekä sen toiminnasta vastaava hyvinvointivaliokunta. Hyvinvointitoimialan käynnistyminen oli konkreettinen edistysaskel hyvinvoinnin nostamisessa kaupungin keskeiseksi toiminnoksi. Hyvinvointitoimialan muodostuminen oli seuraava askel vuonna 2019 aloitetulle, määrätietoiselle hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden ja käytäntöjen luomiselle.

Valiokunnan tehtäväksi määriteltiin edistää kaupungin strategiassa määriteltyjä tavoitteita erityisesti kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta, sekä vastata omalta osaltaan tehtävistä, mitkä laissa on säädetty kunnan velvollisuudeksi edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Valiokunnan esittelijänä toimi toimialajohtaja. Valiokunta päätti kunnalle edellä mainittujen lakien mukaan kuuluvista asioista.

Joulukuussa 2023 päivitettiin hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen ohjausryhmän kokoonpano ja tehtävät. 1.1.2024 alkaen HYTE-ohjausryhmä sisälsi myös ehkäisevän päihdetyön koordinoinnin ja lakisääteisen kaupungin ennaltaehkäisevän päihdetyön toimielimen (PETE Orimattia). Ehkäisevän PETE-ryhmän toiminta jatkui osana HYTE-ryhmän toimintaa siten, että puolessa kokouksista keskityttiin erityisesti ehkäisevän päihdetyön teemoihin. HYTE-ohjausryhmään tuli edustus kaupungin toimialoilta, hyvinvointialueelta, yhdistyksistä, seurakunnalta sekä poliisista. Tämä edisti aidosti poikkitoiminnallista työtä. Ryhmä ehti kokoontua vuonna 2024 kerran henkilövaihdosten ja -resurssien vuoksi.

KAUPUNGIN HyTen JOHTAMIS- JA KOORDINAATORAKENNE

Kuva 1. Kaupungin HyTen johtamis- ja koordinaatorakenne vuonna 2021

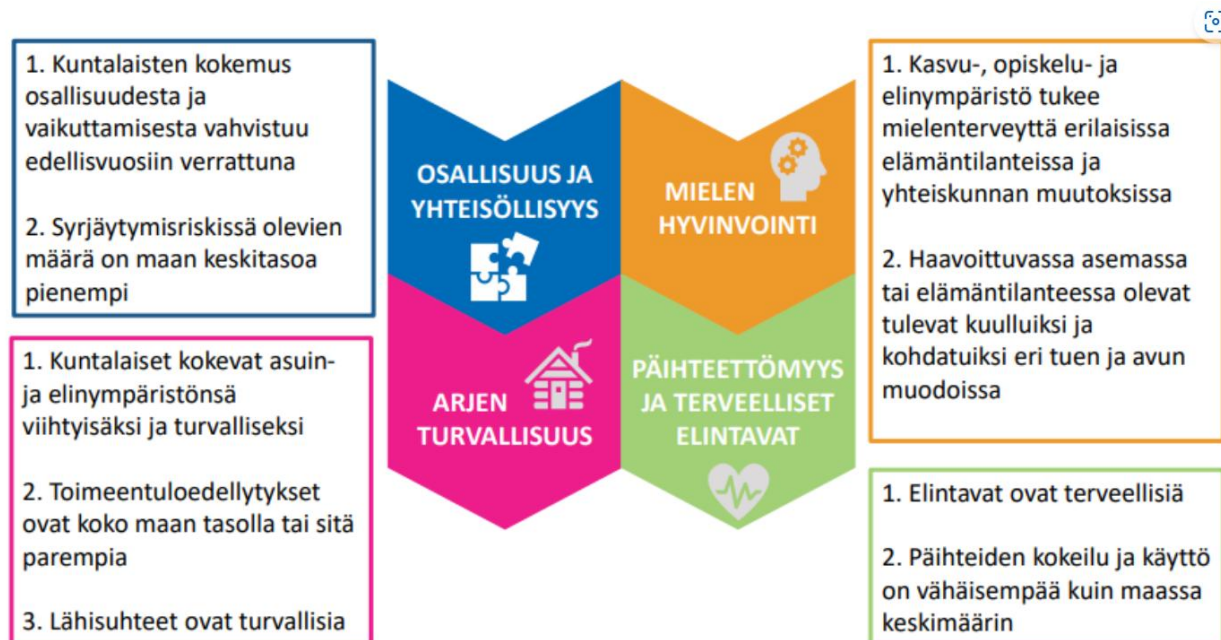
Kaupungin ylin päättävä elin eli kaupunginvaltuusto on vastuussa strategisista päätöksistä, joilla kunnassa edistetään hyvinvointia ja terveyttä. Valtuusto velvoittaa eri toimialat ottamaan hyvinvointi- ja terveysnäkökulmat huomioon omassa toiminnassaan. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan muun muassa arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet kunnassa.

Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä keskeisiä työkaluja ovat laaja hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus sekä vuosiraportti, jotka auttavat suunnittelemaan, seuraamaan ja kehittämään toimenpiteitä, joilla kunta voi asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä edistää. Näiden dokumenttien avulla valtuusto voi arvioida kunnan toiminnan tuloksellisuutta ja tehdä tarvittavia päätöksiä tulevien vuosien suunnitteluun ja resurssien kohdentamiseen.

Hyvinvointikertomus valmistellaan kerran valtuustokaudessa, meneillään olevan valtuustokauden lopussa tai viimeistään seuraavan valtuustokauden ensimmäisellä puoliskolla (Orimattilan laaja hyvinvointisuunnitelma 2022–2026). Laajassa hyvinvointikertomuksessa tehdään koonti kaikkien suunnitelmassa mainittujen toimenpiteiden toteumasta ja muutoksista mittaristossa. Valtuustokausi päättyi 5/2025, joten tämä laaja hyvinvointikertomus koskee vuosia 2021–2024, joista indikaattoritietoa oli kerättävissä. Hyte-työtä ohjaava laaja hyvinvointisuunnitelma on tehty vuosille 2022–2026 ja se on voimassa, kunnes uusi valtuusto hyväksyy seuraavan hyvinvointisuunnitelman, jonka laatiminen aloitetaan syksyllä 2025.

Päijät-Hämeen hyte-kärjet hyvinvointityön taustalla

Orimattilan laajan hyvinvointisuunnitelman painopisteet juontuvat maakunnallisesti sovituista HYTE-kärjistä (2021–2025):

Kuva 2. Alueelliset hyte-kärjet Päijät-Hämeessä sekä niiden tavoitteet.

Painopistealueet hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2026 ovat:

- Mielen hyvinvointi ja terveelliset elämäntavat Orimattilassa
- Osallisuus ja yhteisöllisyys Orimattilassa
- Elinvoima Orimattilassa
- Arjen turvallisuus Orimattilassa

Vuosina 2021–2025 voimassa olevat hyte-työtä ohjaavat seudulliset ja paikalliset erillissuunnitelmat ja -ohjelmat olivat:

Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

Päijät-Hämeen ehkäisevän työn toimintasuunnitelma 2021–2025

Päijät-Hämeen ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelma 2021–2025

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2021–2025 Päijät-Häme

Suunnitelma ikääntyneiden toimintakyvyn vahvistamiseksi 2022–2025

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

Nuorten ehkäisevän työn suunnitelma 2021–2025

Ehkäisevän työn tietokortti

Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma 2021–2025

Orimattilan ilmasto-ohjelma 2020

Orimattilan kaupungin turvallisuussuunnitelma 2014

Terveysten ja hyvinvoinnin edistämisen tila Orimattilassa

Teaviisari terveyden edistämisaktiivisuus

Teaviisari kuvaa tuloksia kunnan mitattavissa olevista ominaisuuksista ja toiminnasta, jotka kytkeytyvät hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Seurattavat osa-alueet ovat kuntajohto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, hyvinvointialueet ja kulttuuri.

Terveydenedistämisaktiivisuus muodostuu seitsemästä eri näkökulmasta: sitoutuminen, johtaminen, terveysseuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnot. Näiden näkökulmien avulla voidaan arvioida, miten hyvin kunta on hoitanut väestön terveyden edistämiseen liittyviä toimintoja.

Haasteena TEAviisarin luvuissa on se, että luvut kuvaavat aina mennyttä aikaa ja joistain osa-alueista ei ole tietoja kaikilta vuosilta. Tämän raportin tuoreimmat luvut ovat vuodelta 2023 lukuun ottamatta liikuntaa, jonka lukema on noussut vuoden 2022 65:stä vuonna 2024 69:ään. Lukion ja ammatillisen koulutuksen tulokset ovat vuodelta 2022.

Pisteet	2024	2023	2022	2021	2020
Kaikki sektorit	66	65	64	67	58
Kuntajohto	..	90	..	84	..
Perusopetus	..	66	..	67	..
Lukiokoulutus	..	..	49	..	67
Ammatillinen koulutus	..	..	..	..	..
Liikunta	69	..	65	..	74
Hyvinvointialueet	..	..	..	..	..
Kulttuuri	..	56	..	55	..

Taulukko 1. Teaviisari tunnuslukuja vuosilta 2020–2024.

Tässä laajassa hyvinvointikertomuksessa on käytetty indikaattoreina pääosin sähköisen hyvinvointikertomuksen tarjoamia indikaattoreita. Indikaattoreiden tieto on koottu sähköiseen hyvinvointikertomustyövälineeseen mm. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselystä, Sotkanetistä ja Tilastokeskuksen tiedoista. Kuntakohtaisia mittareita on käytetty niiltä osin, kun niistä on seurantatietoa olemassa. Indikaattoreiden analysoinnissa on pyritty saamaan mahdollisimman laaja näkemys indikaattorien tuottamasta hyvinvointitiedosta. Indikaattoreita on analysoitu valtuustokauden aikana vuosiraporttien yhteydessä sekä poikkihallinnollisissa että toimialojen eri työryhmissä.

Sähköisessä hyvinvointikertomuksessa indikaattorit on luokiteltu seuraaviin kokonaisuuksiin: talous, hyte-kerroin ja elinvoima, lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet, Nuoret ja nuoret aikuiset, Työikäiset, Ikäihmiset ja Kaikki ikäryhmät. Lukuun Orimattilalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tila vuosina 2021–2024 on hyödynnetty tätä jaottelua ja koottu yhteenveto väestön hyvinvoinnin tunnusluvuista indikaattorikokonaisuuksittain.

HYTE-kerroin ja HYTE-indikaattorit

Vuonna 2024 HYTE-kertoimeen sidottu valtionavustus (18,9 euroa/asukas) oli hieman nousussa kahteen edellisvuoteen verrattuna (vuonna 2022 16 e/asukas; vuonna 2023 16,1 e/asukas). Kaupunki onnistui siis parantamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaansa. **Valtionosuuden suuruus oli vuonna 2024 oli 251 358 euroa.**

HYTE-kertoimeen liittyvät tiedot muodostuvat tulos- ja prosessi-indikaattoreiden pohjalta. Tulosindikaattorit kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuloksellisuutta. Niiden avulla mitataan muutosta. Tulosindikaattorit jaetaan skaalattuihin ja skaalaamattomiin indikaattoreihin. Skaalattu indikaattori kertoo sen, miten Orimattilan luvut suhteutuvat muihin kuntiin nähden. Indikaattorien arvot voivat vaihdella välillä 0–100, jossa 100 on tavoiteltu maksimiarvo. Skaalaamaton indikaattori puolestaan kertoo Orimattilan omat tarkat toteutuneet tiedot. **Prosessi-indikaattorit kuvaavat toimintaa ja vastaavat kysymykseen "Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on" ja ne mittaavat nykytilannetta (kuva 4).**

Skaalattujen tulosindikaattoreiden (taulukko 2) mukaan Orimattilan asema vuonna 2024 oli muiden Suomen kuntien joukossa hieman heikompi vuoteen 2023 verrattuna seuraavien tietojen osalta:

- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot (65-vuotiaat ja yli)
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat
- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 25–62-vuotiaiden määrä

	2021	2022	2023	2024
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä, skaalattu HYTE-indikaattori	25	52	63	36
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	48	48	57	57
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	58	57	55	46
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	41	56	55	26
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	38	48	37	44
Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori	58	58	52	52
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 2. Skaalatut HYTE-kertoimet tulosindikaattoreiden osalta vuosina 2021–2024.

Tarkempia tietoja antavat skaalaamattomat luvut, jotka ylittävät THL:n antamat tavoitearvot:

- **Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvissä hoitajaksoissa** oli vuosittaista vaihtelua. Vuonna 2024 hoitajaksoja **65 vuotta täyttäneillä 10 000:tta vastaavan ikäistä asukasta kohden oli 413,6** (vrt. vuonna 2023 313,8 hoitajaksoa) **ja naisilla hoitajaksoja miehiä enemmän**. THL:n asettama tavoiteraja näille on 230 hoitajaksoa.
- **Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien 8. ja 9. luokkalaisten osuudessa** oli kasvua vuodesta 2021 (22,5 %) vuoteen **2023 (23,8 %)** mutta osuus oli pienempi kuin koko maassa (26,6 %). THL:n tavoitearvo on 5 %.
- **Vuonna 2023 koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrä** Orimattilassa oli **10,6 %**. THL:n asettama tavoitetaso tässä on enintään 5 %.
- **Vuonna 2024 toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaiden määrä** orimattilalaisista oli **1,7 %**, mikä ylittää THL:n antaman maksimiarvon 0,5 % mutta oli koko maan lukemaa (2,4 %) alhaisempi. Luku oli laskenut vuodesta 2023, jolloin se oli 1,8 %.
- **Vuonna 2024 työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä 25–64-vuotiaita vastaavan ikäisestä väestöstä oli 7 %**, mikä ylittää THL:n antaman tavoitetason 5 %.

Hyte-kertoimen prosessi-indikaattoreiden mukaan (taulukko 3) joitakin toimenpiteitä jäi raportoimatta:

- Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä
- Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa ei ollut mukana hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutumisen arviointia.
- Kunta madaltaa kulttuurin osallistumisen kynnystä.

	2021	2022	2023	2024
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	76	76	0	0
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	68	68	76	76
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus	33	33	76	76
Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	0	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	0	0
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	0	0	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100	100
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100	100
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	0	0	0	0
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	100	0	0	100
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	25	25	80	80
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100	100
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 3. Kunnan hyvinvointityötä kuvaavat prosessi-indikaattorit vuosina 2021–2024.

Raportoimatta jääneitä toimintoja on kuitenkin Orimattilassa tehty: kouluruokailusuositusta on noudatettu ja kaupungilla on käytössään Kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma. Sen toimintoja on toteutettu mm. senioripalveluiden yhteydessä vuonna 2024 mutta niitä ei ole raportoitu. Orimattilassa on toteutettu mm. Ite-valotaidefestivaali ja siihen liittyvät maksuttomat työpajat, maksuttomia taidenäyttelyitä ja perhepäiviä kulttuurin parissa sekä alle 18-vuotiaille maksuton sisäänpääsy museoon.

Indikaattorin "Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen" tieto kerätään kahden vuoden välein, eikä sitä ollut hyvinvointikertomuksen koonnin aikaan saatavilla.

Orimattilalaisten hyvinvoinnin ja terveyden tila vuosina 2021–2024

Orimattilaisia kuvaavia tietoja indikaattoritiedon valossa

Väestörakenne

Orimattilan väkiluku oli laskeva: vuonna 2021 se oli 15 808 ja vuonna 2024 yhteensä 15 637 henkilöä. **Väestöennuste vuodelle 2045 lupaa 14 907 asukasta** kuntaan (Tilastokeskus/Väestöennuste 2024). **Ikääntyvien osuus kasvoi vuosittain ja samalla lasten, nuorten ja työikäisten osuus väestöstä pieneni.** Orimattilan **huoltosuhde oli 73,3** eli sataa työikäistä kohden Orimattilassa on 73,3 alle 15-vuotiasta lasta tai vanhuseläkeikäistä (yli 65-vuotiasta).

	Yhteensä			
	Väestö 31.12.			
	2021	2022	2023	2024
Orimattila				
0 - 14	2 566	2 517	2 424	2 389
15 - 64	9 147	9 074	9 039	9 005
65 - 74	2 280	2 235	2 173	2 142
75 -	1 815	1 909	2 033	2 115

Taulukko 4. Väestön kehitys vuosina 2021–2024

Väestön ikääntyminen ennakoi lisääntyvää palvelutarvetta ikäihmisten osalta. Kotona asuvien määrä laski hiukan kaikkien yli 65-vuotiaiden osalta. Esimerkiksi kotona asuvia 75–84-vuotiaita vastaavan ikäisestä väestöstä oli vuonna 2021 (97,4 %) ja vuonna 2023 (96,8 %). Myös 85-vuotta täyttäneiden kotona asuvien määrä laski vuodesta 2021 (86,6 %) vuoteen 2023, jolloin kotona asui 82,8 % vastaavan ikäisestä väestöstä. (Sotkanet).

Taloudelliset tekijät

Tuloerot ovat hieman pienentyneet, mikä näkyy Gini-kertoimen laskuna Orimattilassa vuonna 2023. Muun Päijät-Hämeen osalta tuloerot vaikeutuivat. Myös lasten pienituloisuusaste parani ja Orimattila kuului niiden Päijät-Hämläisten kuntien joukkoon (mukaan lukien Hollola ja Iitti), jossa kotitalouksia jäi vähiten pienituloisuusrajan alapuolelle. Aste kuvaa sitä, kuinka suuri osa alueen alle 18-vuotiaista kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle. Ahtaasti asuvia asuntokuntia on Orimattilassa muuta Päijät-Hämettä ja koko maata vähemmän. Perustoimeentuloa vuoden aikana ja pitkäaikaisesti

saanein 25-64 -vuotiaiden määrä väheni. Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä väheni myös. Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvien osuus laski. 18-24 -vuotta täyttäneistä perustoimeentulotukea sai 17,4 % mikä oli hieman alhaisempi kuin Päijät-Hämeen lukema (19,2%) mutta korkeampi kuin koko maan lukema (12,7 %).

Toimeentulo ja resurssit Orimattilassa	2021	2023	2024
Ahtaasti asuvat asuntokunnat, % kaikista asuntokunnista	7,4	6,6	6,6
Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot	24,8	24,4	24,9
Lasten pienituloisuusaste	13,1	13	14,3
Perustoimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäi	2	1,8	1,7
Perustoimeentulotukea vuoden aikana saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäi	18,1	17,4	17,8
Perustoimeentulotukea vuoden aikana saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäi	6,5	5,7	5,4
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet	7,7	6,9	6,5
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025			

Taulukko 5. Toimeentulo ja resurssit

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevien 18–24-vuotiaiden määrä kasvoi vuodesta 2021 (20,8 %) vuoteen 2023 (24,8 %) ja oli koko maata (16,6 %) ja Päijät-Hämettä (20,9 %) korkeampi. Lukiolaisista 44,3 % arvioi perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi.

Päijät-Hämeen hyvinvointiraportti 2024 kertoo sosiaaliturvamuutosten vaikutuksista lapsiperheiden, työikäisten kuin ikääntyneiden ihmisten tilanteisiin. ”Asiakkaiden heikentynyt taloudellinen tilanne ja hyvinvointi, muuttojen ja häätöjen lisääntyminen ja selvittelyavun tarve näkyvät sosiaalihuollon ammattilaisten työssä. Talouden haasteet ja köyhyys näkyvät esimerkiksi lääkkeiden toistuvana ostamatta jättämisenä tai ruokajakeluiden kävijämäärän nousuna loppukuusta --- Erityisesti ikääntyneillä näkyvät digiasioinnin vaikeudet pankki-asioinnissa ja tästä seuraavat taloudelliset ongelmat.” (Päijät-Hämeen hyvinvointiraportti 2024)

Koulutustaso

Keskiasteen koulutuksen korkeimpana tutkintona suorittaneiden määrä kasvoi Orimattilassa ja heitä oli enemmän kuin Päijät-Hämeessä (43,7 %) ja koko maassa (41,3 %). Korkea-asteen koulutus 20-vuotta täyttäneistä on saanut pienempi osuus määrä ikäluokasta (vuonna 22,6 %), kun Päijät-Hämeessä ja muualla maassa koulutustaso on korkeampi (Päijät-Häme 28,6 %; koko maa 33,8 %). Koulutustasomittain kertoo, että orimattilalaiset opiskelevat peruskoulun jälkeen keskimäärin hieman yli kolme vuotta (Sotkanet).

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden määrä on kasvanut vuodesta 2019 alkaen (tuolloin 8 %). Vuonna 2023 miehiä (13,2 %) jäi naisia (7,2 %) enemmän koulutuksen ulkopuolelle.

Koulutus ja koulutuksen ulkopuolelle jääneet	2021	2022	2023	2024
Keskiasteen koulutuksen saaneet, % 20 vuotta täyttäneistä	47,5	48	48,3	48,2
Korkea-asteen koulutuksen saaneet, % 20 vuotta täyttäneistä	21,7	22,1	22,6	22,7
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	9,3	10,1	10,6	11,9
Koulutustasomittain	309,2	314	318,9	320,6
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2026				

Taulukko 6. Koulutus ja koulutuksen ulkopuolelle jääneet Orimattilassa vuosina 2021–2024.

Työttömyyden kehitys vuosina 2021–2024

Työllisyystilanne heikentyi Orimattilassa vuosien 2021–2024 välillä. Työttömien työnhakijoiden määrä nousi tarkasteltaessa joulukuun lopussa kirjattuja lukuja. Työttömien työnhakijoiden määrä nousi vuoden 2021 lukemasta (1602) vuoden 2024 lukemaan 1720. (KEHA/Työnvälitystilastot.)

Työttömyys	2021	2022	2023	2024
Vuoden keskiarvo %	11,4	10,4	10	11,2
Joulukuun lopussa %	11	10,3	12,4	13,4

Taulukko 7. Työttömien työnhakijoiden vuosittainen keskiarvo ja työttömien määrä prosentteina vuoden lopussa

Työkyvyttömyys

Orimattilassa kuntoutusrahaa saavien osuus oli Päijät-Hämeen korkein, 48,7 nuorta tuhatta vastaavan ikäistä kohden. Kuntoutusrahaa saavien nuorten määrä/1000 nuorta kertoo kuinka moni saa tukea työ- tai toimintakyvyn heikennyttä. Indikaattori kuvaa väestön terveystilaa, työkykyongelmien yleisyyttä ja kuntoutusjärjestelmän käyttöä.

Työkyvyttömyyseläkettä saavien 25–64-vuotiaiden määrä (7 %) vastaavan ikäisestä väestöstä pysyi vuosina 2021–2024 lähes samana. Sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä laski mutta oli Orimattilassa kuitenkin muuta Päijät-Hämettä ja koko maata korkeampi.

Mielenterveysperustaisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden osuus 1000 saman ikäistä kohden nousi mutta oli Orimattilassa vuonna 2024 pienempi (26,6 %) kuin muualla maassa (32,5 %)

Työkyvyttömyys	2021	2022	2023	2024
Kuntoutusrahaa saavat 16 - 19-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	40	40,9	48,1	48,7
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	7	7,1	6,9	7
Sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	162	221,2	128,3	113,1
Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	25,8	26,6	25,7	26,6
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	3,2	3,3	3,4	3,4
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 8. Työkyvyttömyys

Sairastavuus ja kansallinen terveysindeksi

Kuntalaisia koskeva sairastavuusindeksi 103,4 (ikävakioimaton) on Orimattilan osalta hieman koko maata (100) korkeampi mikä kertoo hieman korkeammasta sairastavuudesta Orimattilassa verrattuna muuhun maahan. Aivoverisuonitauteja, keuhkosairauksia, syöpää, tuki- ja liikuntaelinsairauksia ja diabetesta esiintyy Orimattilassa muuta maata enemmän. Alkoholi-, mielenterveys- ja muistisairauksia Orimattilassa on muuta maata vähemmän. Ikävakioimaton indeksi heijastaa ikävakioitua paremmin sairastavuustaakka esimerkiksi sen aiheuttamaa palvelujen tarvetta verrattuna koko maantaseen. (Sotkanet)

Mielenterveyden häiriöt

Mielenterveyden kehitys on koko Päijät-Hämeessä liikkunut huolestuttavaan suuntaan pidemmällä aikavälillä, jos tarkastellaan depressiolääkkeitä saavien osuutta. Myös Orimattilassa näkyy kasvava depressiolääkkeitä saavien osuus.

Depressiolääkkeitä saavat	2017	2024
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,1	1,8
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	5,2	7,1
Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	7,1	9,2
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 9. Depressiolääkkeitä saavien osuudet Orimattilassa (%).

Päijät-Hämeessä itsemurhien määrän kasvu poikkeaa koko maan kehityksestä. Itsemurhakuolleisuus on alueella noussut vuodesta 2017 alkaen 15,9:stä 17,6 %:iin, vaikka kansallisesti itsemurhien määrä on laskenut (15 %:sta 13,7 %:iin). Erityisesti nuorten aikuisten tilanne on huolestuttava, kun 18–24-vuotiaiden itsemurhakuolleisuus oli vuonna 2023 Päijät-Hämeessä poikkeuksellisen korkea (44,4) verrattuna koko maahan (21,4). Myös

20–34-vuotiailla kuolleisuus on kasvanut merkittävästi (20,9:stä 29,2:en), kun koko maassa vastaava luku on laskenut (21,2:sta 18,4:än).

Päijät-Hämeessä Kelan kuntoutuspsykoterapiaa saaneiden 16–24-vuotiaiden määrä 1000 vastaavan ikäistä kohden on kasvanut tasaisesti vuodesta 2020 (10,6 %) vuoteen 2024 (14,1 %) kuntoutuspsykoterapiaa saaneet 16–25-vuotiaat /1000 saman ikäistä.

Menetetty elinvuodet (PYLL)

PYLL-indeksi ilmaisee ennen 80 ikävuotta tapahtuneiden kuolemien takia menetettyjen elinvuosien määrän väestössä 100 000 henkeä kohti. PYLL-indeksissä painottuvat erityisesti sellaiset terveyden ja hyvinvoinnin ongelmat, jotka lisäävät kuoleman riskiä nuoremmassa ikäryhmissä. PYLL-indeksi pitää sisällään alkoholikuolemat, itsemurhien, keuhkosairauksien, tapaturmien ja verenkiertoelinsairauksien vuoksi menetetyt elinvuodet. Mitä korkeampi alueen PYLL-indeksin lukema on, sitä enemmän ja sitä nuorempaan kuolemia tapahtuu kyseisellä alueella.

Ennenaikaisia kuolemia tapahtuu Orimattilassa muuta maata enemmän ja miesten osalta naisia enemmän. Huumeakuolemat ovat lisääntyneet Orimattilassa kuten myös Asikkalassa, Heinolassa, Lahdessa ja Padasjoella. (Päijät-Hämeen hyvinvointiraportti 2024).

Menetetty elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0 - 80 vuotta / 100 000 asukasta (id:3138)		
	2021	2024
Koko maa	5685	5650
Orimattila	6705	6311
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 10. PYLL-indeksi Orimattilassa ja koko maassa vuosina 2021–2024. (ind. 3138)

Lapset, nuoret ja lapsiperheet

Seuraavassa avataan orimattilalaisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden tilaa vuosina 2021 ja 2023, joilta tuoreimmat kouluterveyskyselyn tulokset ovat saatavilla.

Lasten ja nuorten päihteiden käyttö Orimattilassa 2021–2024

Ala- ja yläkouluikäisten päihdekokeilut laskivat Orimattilassa vuosien 2021–2024 välillä. Raittiuden valitsi 8. ja 9. luokan oppilaista vuonna 2023 65,3 %: a. 8. ja 9. luokkalaisten päivittäinen tupakointi, sähkösavukkeiden käyttö laski ja nuuskaaminen vähentyi. Myös laittomia huumeita kokeilleiden osuus laski. Orimattilalaisista nuorista lähes puolet koki, että omalla paikkakunnalla on helppo hankkia huumeita.

Lukiolaisten päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö lisääntyi kuten myös sähkösavukkeiden suosio lasten ja nuorten keskuudessa. Nikotiinipussien ja sähkötupakan

käytön lisääntyminen on ollut valtakunnallinen trendi. Lukiolaisten päihteiden käytössä näkyi pienen lukion tulokset, joissa yksittäisen vastaajan kokemukset saivat paljon painoarvoa. Alkoholimyönteisyys näytti kasvaneen raittiuden valitsevien rinnalla. Lasten ja nuorten huoli vanhempien alkoholin käytöstä näytti kasvaneen koronavuosina.

Lasten ja nuorten päihteiden käyttö	2021	2023
Raittius, % 8. ja 9. luokan oppilaista	55,1	65,3
Raittius, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	51,3	41,8
Käyttää alkoholia viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista	7,5	3,9
Käyttää alkoholia viikoittain, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	6,2	6,3
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	7,1	20,3
Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista	3,9	6,3
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista	11,8	9,2
Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)	1,8	12,7
Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	9,7	5,5
Tupakoi päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	1,8	5,1
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	3,5	11,4
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	3,5	4,1
Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	0	1,3
Nuuskaa päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista	4,6	3,4
Nuuskaa päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	0	8,9
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	8,4	7,3
Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	5,3	9
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista	12,9	8,4
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	8	11,5
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, % 8. ja 9. luokan oppilaista	56,3	47,4
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	61,1	57,7
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 4. ja 5. luokan oppilaista	2,2	4,5
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	8,2	8,7
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	9	10,1
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 11. Kouluterveyskyselyn indikaattoreita

8. ja 9. luokkalaisten ja lukiolaisten tyytyväisyys elämään laski vuodesta 2021 vuoteen 2023. Myös koulu-uupumus kasvoi 4. ja 5. luokkalaisilla ja 8. ja 9. luokkalaisilla.

Kouluruokailuun osallistuminen väheni vuonna 2023. Terveystilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien määrä lisääntyi lukiolaisten osalta mutta positiivista mielenterveyttä kokeneiden osuus kasvoi. Vuosina 2021–2021 opetuksen järjestämisessä oli jatkuvia muuttuvia tekijöitä ja koronatoimenpiteet vaikuttivat vahvasti koululaisten ja opiskelijoiden arkeen. Siirtyminen etäopetukseen, luokkatoimintojen uudelleen järjestelyt, välituntialueet, maskien käyttö, käsienpesut sekä yhteisöllisyyttä rapauttavat toimet vaikuttivat nuorten tyytyväisyyden, koulu-uupumuksen sekä terveystilan kokemuksiin. Opetuksen järjestämisessä oli tällöin jatkuvia muuttuvia tekijöitä ja kerhoja ja harrastustoimintoja ei voitu järjestää.

Tyytyväisyys, koulu-uupumus ja terveydentila	2021	2023
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	80,2	80,4
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)	68,8	61,9
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)	69,4	60,8
Kokee koulu-uupumusta, % 4. ja 5. luokan oppilaista (alkaen 2021)	14,8	18
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	21,2	22,3
Koulu-uupumus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	18,9	18,8
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	13,2	13,2
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	22,5	23,8
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	23	27,5
Kokenut vahvaa positiivista mielensterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	24,8	21,9
Kokenut vahvaa positiivista mielensterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % lukion 1. ja 2. luokan oppilaista	19,8	25,3
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 12. Tyytyväisyys, koulu-uupumus ja terveydentila

Lukiolaisista yhä suurempi osa koki, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää. 4. ja 5. luokkalaisista itsensä usein yksinäisiksi koki 4,8 %:a vuonna 2023 (vrt. vuonna 2021 3,3 %:a). Yksinäisyyden kokemuksiin vaikutti vuosina 2021–2022 koronatoimenpiteet. Koronan jälkeen ei heti palattu samankaltaisiin kaveri- ja harrasterutiineihin, jotka olivat olleet olemassa ennen koronaa ja osa lapsista ja nuorista jätti palaamatta harrastuksiin kokonaan.

Ystävyssuhteet ja koulukiusaaminen	2021	2023
Ei yhtään hyvää kaveria, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	0,6	1
Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista	8,6	9,2
Ei yhtään läheistä ystävää, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	7,1	15,2
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	6,2	8,6
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	8,5	16,2
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	0,9	5
Osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	0,9	1,4
Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	5,4	7,7
Osallistunut koulukiusaamiseen vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	0	1,3
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	17,9	21,4
Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	9,9	15,6
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 13. Ystävyssuhteet ja kiusaaminen

Koulukiusatuksi tulevien määrä lisääntyi kaikissa ikäryhmissä samoin muiden kiusaamiseen osallistuneiden määrä. Fyysistä uhkaa vuoden aikana koki yhä useampi lapsi ja nuori Orimattilassa (vrt. Päijät-Häme, 8. ja 9. luokkalaiset 18,3 %:a). Kiusaamisen nousulle ei ole olemassa yhtä selkeää selittävää tekijää mutta esimerkiksi sosiaalisten taitojen harjoittelu jäi korona-aikana vähemmälle (rajatut toiminnot). Tämä näkyi esimerkiksi aloittavien 1.-luokkalaisten leikki- ja koulutaitojen puutteena, sosiaalisen median käytön lisääntymisenä lapsilla ja nuorilla ja sitä kautta somekiusaamisen muodossa.

Vuonna 2023 yhä harvempi pääsi kouluterveydenhoitajalle, vaikka olisi tarvinnut käyntiä. Kun oppilaat pääsivät kouluterveydenhoitajan juttusille, he saivat kuitenkin tukea Orimattilassa paremmin kuin muualla Päijät-Hämeessä. Näin oli myös koulukuraattorilta saadun tuen kohdalla. Koulusta löytyi mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista, mutta lukiolaiset löysivät yhä harvemmin oppilaitoksesta aikuisen keskustelukumppaniksi.

Opiskeluhoitopalvelujen resursointi ja etenkin kuraattorien vaihtuvuus vuonna 2022–2023 (siirtyminen hyvinvointialueille) näkyi kouluilla palvelujen puutteena.

Opiskeluhoitopalvelujen mahdolliset poissaolot/sairauspoissaolot tuottivat myös palveluille katkosta, sillä sijaisia tällaisissa tilanteissa ei ollut.

Keskustelumahdollisuudet koulun aikuisten kanssa	2021	2023
Ei ole päässyt kouluterveydenhoitajalle yrittämisestä huolimatta lukuvuoden aikana, % käyntiä tarvinneista 8. ja 9. luokan oppilaista	4,4	9,1
Ei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiin kouluterveydenhoitajalta lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut, % 8. ja 9. luokan oppilaista	15,9	17,6
Ei ole päässyt koulukuraattorille yrittämisestä huolimatta lukuvuoden aikana, % käyntiä tarvinneista 8. ja 9. luokan oppilaista		16,3
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 4. ja 5. luokan oppilaista	62,8	61,9
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % 8. ja 9. luokan oppilaista	42,1	45,5
Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	46,4	37,7
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 14. Keskustelumahdollisuudet aikuisen kanssa

Keskusteluyhteydet vanhempiin heikentyivät ja 4. ja 5. luokan oppilaiden osalta. 19,2 % oli kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuonna 2023. 4.- ja 5.- luokkalaisten kokema vanhempien ja huolta pitävien henkinen väkivalta on lisääntynyt Kouluterveyskyselyn tuloksista vuodesta 2019 alkaen koko maan tuloksissa.

Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa ja väkivalta perheessä	2021	2023
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 4. ja 5. luokan oppilaista	1,2	5,3
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	6,4	10,6
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	7,1	9
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista	14,2	19,2
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	14,7	13,4
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	3,6	9
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista	22,8	31,2
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista	34,5	30,9
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	33	20,5
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)	1,6	1,6
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 15. Keskusteluvaikeudet ja väkivalta perheessä.

Osallisuuden kokemus heikentyi yläkoululaisilla ja lukiolaisilla:

Osallisuuden kokemus	2021	2023
Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	12,2	14,2
Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	10,1	14,9
Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	41,2	41,6
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 16. Osallisuuden kokemus Kouluterveyskyselyssä.

Osallistamisen rakenteita lisättiin opetussuunnitelmaan 1.8. 2023 lähtien. Aiemmin osallistamisen tavat ja rakenteet olivat suppeampia, asiaa ei pidetty samalla tavalla yleisessä keskustelussa eikä sen merkitystä ymmärretty riittävästi. Tutkimustiedon kautta osallisuuden ymmärrys on kasvanut ja sen vuoksi osallisuus on yksi opetuksen järjestämisen perusarvoista. Tässä kohtaa näkyy myös koronan vaikutukset ja se, että toiminnan järjestämisestä kehystivät vahvasti säännöt ja ohjeistukset. Lukiolaisten tulosten osalta pienen lukion tuloksissa näkyy jopa yksittäisen vastaajan kokemukset.

Aikuiset/työikäiset

Päijäthämäläisiä kuvaavat indikaattoritiedot kertovat myös orimattilalaisten aikuisten hyvinvoinnin ja terveyden tilasta. **Päijäthämäläisistä 20–64-vuotiaista psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita on 20,7 % ja 12,1 %:a koki itsensä yksinäisiksi vuonna 2024. Yksinäisimpiä olivat 20–64-vuotiaat (15,2 %).** Edellä mainitut luvut noudattivat koko maan lukuja.

Päijät-Hämeessä humalahakuisesti alkoholia käyttävien 20–64-vuotiaiden osuus nousi vuoteen 2024 mennessä, samoin alkoholia liikaa käyttävien osuus, kuten myös alkoholia riskitasolla käyttävien 18–64-vuotiaiden määrä. Kuitenkin 18–64-vuotiaista orimattilalaisista AUDIT C-testin tehneistä 82,2 % kertoi alkoholinkäytön olevan hallinnassa tai siinä olevan vähäisiä riskejä (Päijät-Häme 72,5 %). Päivittäin nuuskaavien ja tupakoivien osuus laski mutta päivittäin tupakka- tai nikotiinituotetta käyttävien osuus nousi mikä viittaa **nikotiinipussien ja sähkötupakan käytön lisääntymiseen.** (Sotkanet.)

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Alkoholia humalahakuisesti käyttävien osuus (AUDIT-1k) (%), 20 - 64-vuotiaat		8,4		11,6
Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 20 - 64-vuotiaat		32,6		33,4
Alkoholia riskitasolla käyttävät AUDIT- / AUDIT-C-testin mukaan, % perusterveydenhuollon avohoidossa testin tehneistä 18-64-vuotiaista	16,2	21,9	21,5	
Päivittäin nuuskaavien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat		2,1		1,2
Päivittäin tupakka- tai nikotiinituotteita käyttävien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat		16,9		18,5
Päivittäin tupakoivien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat		14,1		13,1
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 17. 20–64-vuotiaiden päihteiden käyttö Päijät-Hämeessä 2021–2024.

Päihdetilannekyselyn 2022 mukaan **42 % orimattilalaisista oli sitä mieltä, että asuinkunnassa suhtaudutaan liian vapaasti humalajuomiseen** (N= 235) ja 61 % toivoi alkoholin myyntiin päihtyneelle henkilölle suhtauduttavan tiukemmin. **Läheisen alkoholin käytöstä huolestuneita oli Orimattilassa 35,8 % vastaajista.** (Päihdetilannekysely 2022.)

Poliisin tietoon tulleet huumausainerikkomukset, liikenneturvallisuuden vaarantamisen sekä rattijuopumuksen lisääntyivät vuoteen 2024 mennessä. (Sotkanet)

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta	3,9	3,6	3,5	3,8
Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennerikkomukset / 1 000 asukasta	13,5	17	14,4	19,8
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta	4,7	5,1	5,2	4,7
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 18. Poliisin tietoon tulleet rikokset Orimattilassa vuosina 2021–2024

Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksojen määrä 25–64-vuotiailla kasvoi vuodesta 2021 (1,8 %) vuoteen 2023 (8,6 %). Osasyynä korkeisiin päihdesairauksien

vuodeosastohoitojaksoihin Orimattilassa on mahdollisesti parantunut ja Suomen keskiarvoa parempi kirjaaminen Päijät-Hämeessä. Myös Päijät-Hämeen muuta Suomea korkeampi alkoholin käyttö näkyy näissä luvuissa. Luvuissa näkyy siis myös hoitoon pääsy, kun sitä on tarvittu.

Indikaattori	Alue	2021	2022	2023
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 15 - 24-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Koko maa	3,2	3,1	3,1
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 15 - 24-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Päijät-Häme	4,3	7,2	10
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 15 - 24-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Orimattila	0,7	2,2	5,1
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Koko maa	6,5	6,2	5,8
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Päijät-Häme	5,5	15,3	20
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä	Orimattila	1,8	7,8	8,6
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä	Koko maa	4	3,6	3,4
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä	Päijät-Häme	3,3	6,1	7,7
Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 1 000 vastaavan ikäistä	Orimattila	3,4	5,1	4,8
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 19. Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot koko maassa, Päijät-Hämeessä ja Orimattilassa.

Ikääntyneet

Päijät-Hämeessä 65-vuotta täyttäneiden **itsensä yksinäiseksi kokevien määrä laski** vuoden 2022 9,4 %:sta vuoden 2024 6,8 %:iin. Onnelliseksi itsensä kokevia päijäthämäläisiä oli eniten yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä (53,7 %). Kotona asuvien 65-vuotta täyttäneiden osuus Orimattilassa pysyi viime vuosina melko samana mutta **yhä useampi yli 75-vuotta täyttänyt asui kotona**.

Alkoholia riskitasolla käyttävien 65 vuotta täyttäneiden määrä nousi ja oli hieman muuta Päijät-Hämettä ja koko maata korkeampi. AUDIT-C testin tehneistä yli 64-vuotiaista enemmistö (93,6 %) koki alkoholinkäytön olevan hallinnassa tai siitä olevan vähäisiä riskejä heille. (Sotkanet.)

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Kotona asuvat 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	97,1	96,1	96,2	
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä	94,5	92,6	93,1	93,9
Alkoholia riskitasolla käyttävät AUDIT- / AUDIT-C-testin mukaan, % perusterveydenhuollon avohoidossa testin tehneistä 65 vuotta täyttäneistä		9,6	14,4	
Yli 64-vuotiaat asiakkaat, joiden AUDIT-C-testin tulos on: alkoholinkäyttö on hallinnassa, tai vähäisiä riskejä, % testin tehneistä			87	
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 20. Ikääntyneiden kotona asuminen ja päihteiden käyttö Orimattilassa.

Kuntalaisten esiintuomat hyvinvointiin vaikuttavat asiat Orimattilassa

Syksyllä 2025 teetetyssä osallisuus- ja hyvinvointikyselyssä kartoitettiin takautuvasti edellisten vuosien hyvinvointiin vaikuttaneita asioita (N=55). Orimattilalaiset kokivat **liikunta- ja urheilumahdollisuudet ja -puitteet tärkeimmäksi hyvinvointia tukevaksi asiaksi Orimattilassa vuosina 2021–2024**. Vastauksissa mainittiin useasti **Areena**, uimahalli, kuntosalit, kaupungin järjestämät liikuntaryhmät, maksuttomat matalan ja kynnyksen ryhmät (23 mainintaa). Toiseksi eniten mainintoja (14) sai **Orimattilan luonto, ympäristö, kauniit maisemat ja ulkoilu- ja retkeilymahdollisuudet. Kolmanneksi suurin hyvinvoinnin lähde oli terveyskeskuspalvelut** Orimattilassa (9 mainintaa). Taiteiden illassa 17.10.2025 nuorille toteutetussa kyselyssä (N= 36) kysymykseen "Mikä tapahtuma, toiminta, asia tai tila toteutui mielestäsi hyvin viime vuosina Orimattilassa? " saatiin vastaukseksi useimmin **erilaiset tapahtumat** (14 mainintaa, kuten Taiteiden ilta, Valotaidefestivaali, joulukadun avajaiset, Takinkääntöviikot, Kanrit ja Olan kesä -tapahtumat. Näissä vastauksissa tuli ilmi myös tyytyväisyys Areenan ja **Prisman** valmistumiseen.

Vaikka vastausmäärät olivat kyselyissä pieniä, saatiin kyselyillä takautuvasti karkeaa kuvaa siitä, miten kuntalaiset itse kokivat eri asioiden ja puitteiden Orimattilassa vaikuttavan heidän hyvinvointiinsa hyvinvointikertomusvuosien 2021–2024 aikana.

Laajan hyvinvointisuunnitelman toteutumisen arviointi tavoitteittain

Seuraavassa arvioidaan Orimattilan laajan hyvinvointisuunnitelman (2022–2026) tavoitteiden toteutumista sen mittariston pohjalta, mikä hyvinvointisuunnitelmassa on toimenpiteille asetettu. Tämän lisäksi toimialat ovat tehneet osana perustyötään paljon

hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä, mikä esitetään toimialojen kokoamissa teksteissä (Liite).

Mielen hyvinvointi ja terveelliset elämäntavat Orimattilassa

Eri-ikäiset aikuiset saavat enemmän keinoja terveellisten elintapojen ylläpitämiseen

Toteuma: Eri-ikäisten terveellisten elintapojen ylläpitämistä tuettiin Orimattilassa vuosina 2021–2024 **liikuntapaikkojen ja ulkoliikuntareittien kehittämisellä**. Suunniteltua pitkän aikavälin liikuntapaikkasuunnitelmaa ei toteutettu valtuustokaudella 2021–2024 mutta ulkoilureittejä uudistettiin Tönnön luontopolun (2021–2022), Pururadan valaistuksen (2023) sekä Tönnön, Lintulan ja Pururadan luontopolkujen osalta opasteita uusimalla (2023–2024). Lisäksi ulkoilureittien reittimerkintöjä uudistettiin. Lisäksi vuonna 2022 toteutettiin **metsästrategiatyön** yhteydessä keskustan **virkestysalueita ja metsien virkestyskäyttöä** koskeva kuntalaiskysely lähivirkestysalueista asukkaille, Orimattilan koulujen ja päiväkotien henkilöstölle sekä oppilaille ja päiväkotien lapsille. **Asukkaille tärkeimmiksi ulkoilualueiksi koettiin Tönnö, Ämmäntöyräs, Tuomisen alue, Kankaanmäki, Lintula ja Koivulan alue. Vajaa puolet kyselyyn vastanneista asukkaista kävi metsissä päivittäin** ja useimmiten kävellen. Lähellä kouluja ja päiväkoteja olevat metsät koettiin tärkeiksi ja tällöin niiden hyödyntäminen oppimisen ja monipuolisen liikunnan paikkana oli mahdollista. **Koululaisille ja päiväkotikäisille metsät olivat tärkeitä leikkimisen, retkeilyn ja ulkoilun paikkoja.** Vuonna 2022 avattiin **uusi uimahalli ja kuntosali**, jotka osaltaan tarjosivat mahdollisuuden kuntalaisille terveellisten elintapojen edistämiseen.

Toimivien yhteistyörakenteiden ja mallien luominen suhteessa hyvinvointialueeseen lasten ja nuorten ja oppilas- ja opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä

Toteuma: Tätä tavoitetta toteutettiin seuraamalla ja vaikuttamalla seudullisesti ja paikallisesti hyvinvointialueen suunnitelmiin ja resursointiin. Yhteistyön toteutuminen suhteessa hyvinvointialueeseen toteutui **vuosina 2021–2024 Orimattilan osallistumisella Päijät-Hämeen opiskeluhoollon yhteistyöryhmään (OOT), joka kehittää opiskeluhoolltoa ja oppimisen tukea alueella.** OOT-ryhmä toimenpiteeksi muotoutui erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osallisuuden varmistaminen yksilöllisen ja yhteisöllisen tuen keinoin sekä päihteiden käyttöön puuttumisen yhteisten mallien jalkauttaminen kouluihin ja oppilaitoksiin koko henkilökuntaa koskien. Lisäksi **Orimattila osallistui Päijät-Hämeen hyte-neuvotteluihin ja alueelliseen hyvinvointisuunnitelman laatimiseen, kuten myös seudullisen päihdesuunnitelman laatimiseen.** Suunniteltua palvelutarjotinta (mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, ongelmapelaaminen, lähisuhdeväkivalta) ei toteutettu kaupungin internet-sivuille.

Orimattila osallistui **seudulliseen LAPE-yhteistyöryhmään sekä Päijät-Hämeen perhekeskustoiminnasta vastaavien verkostoon.** Orimattilan oma LAPE-työryhmä kokoontui vuosittain vähintään kerran vuosina 2021–2024. Paikallisessa LAPE-työssä tehtiin

työtä lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä edistettiin perhekeskuksia koskevia teemoja.

Mielen hyvinvointi vahvistuu eri ikäryhmissä

Toteuma: Mielen hyvinvoinnin vahvistumista eri ikäryhmissä tuettiin tarjoamalla kaupunkilaisille maksuttomia harrastuksia. Nämä olivat esimerkiksi vuonna 2020 käynnistyneen Harrastamisen Suomen mallin -kerhotoiminta, jotka tarjosivat matalan kynnyksen harrastuksia perusopetusikäisille. Kerhot tarjosivat maksuttoman harrastuksen vuosittain 300–400 lapselle vuosina 2021–2024.

Muita maksuttomia harrastuksia lapsille, nuorille ja perheille olivat mm. nuorten kuntosali yläkouluikäisille, perheliikuntapäivät Areenalla sekä Pennalassa ja Luhtikylässä vapaaehtoisvoimin sekä Motoriikkakerho 4–6-vuotiaille lapsille toimintaterapian tueksi. Lisäksi oli tarjolla Helinäntuvan maksuttomat **päivätoimintaryhmät ja kuntosalivuorot senioreille, maksuton istumajooga kulttuuritalolla syksyllä 2024, maksuton liikuntaneuvonta, kaikenikäisille kuntalaisille soveltuvat ulkoliikuntapaikat.** Orimattilassa oli Liikuntapalveluiden kautta tarjolla eri-ikäisille useita **maksuttomia matalan kynnyksen liikuntaryhmiä**, joihin osallistuminen oli maksutonta eikä se vaadi jäsenyyttä tai sitoutumista

Myös leikkipuistojen rakentamisella ja saneerauksella varmistettiin hyvinvointia ja harrastamisen paikkoja lapsille. **Uusia leikkipuistoja** rakennettiin Pennalaan Uotilanrinteelle ja Vaarinpolulle. **Puistojen ja ulkoilureittien rakentaminen** (Koirapuisto, Tönnön ulkoilureitti, Lemmenpolun puistopolku ja Porkkallion viheralueet) tarjosi kuntalaisille hyvinvointia ja liikkumista tukevia paikkoja. Peltolan puistoraittien ja hulevesirakentaminen käynnistettiin vuonna 2024.

Ruokailun mallintaminen toteutui varhaiskasvatuksessa Sapere-menetelmällä, joka tukee lasten ruokasuhdetta ja opettaa monipuolisia ruokailutottumuksia. Hyvä ruokasuhte ja monipuoliseen ravintoon tottuminen tukevat lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia sekä luovat pohjaa hyvinvoinnille.

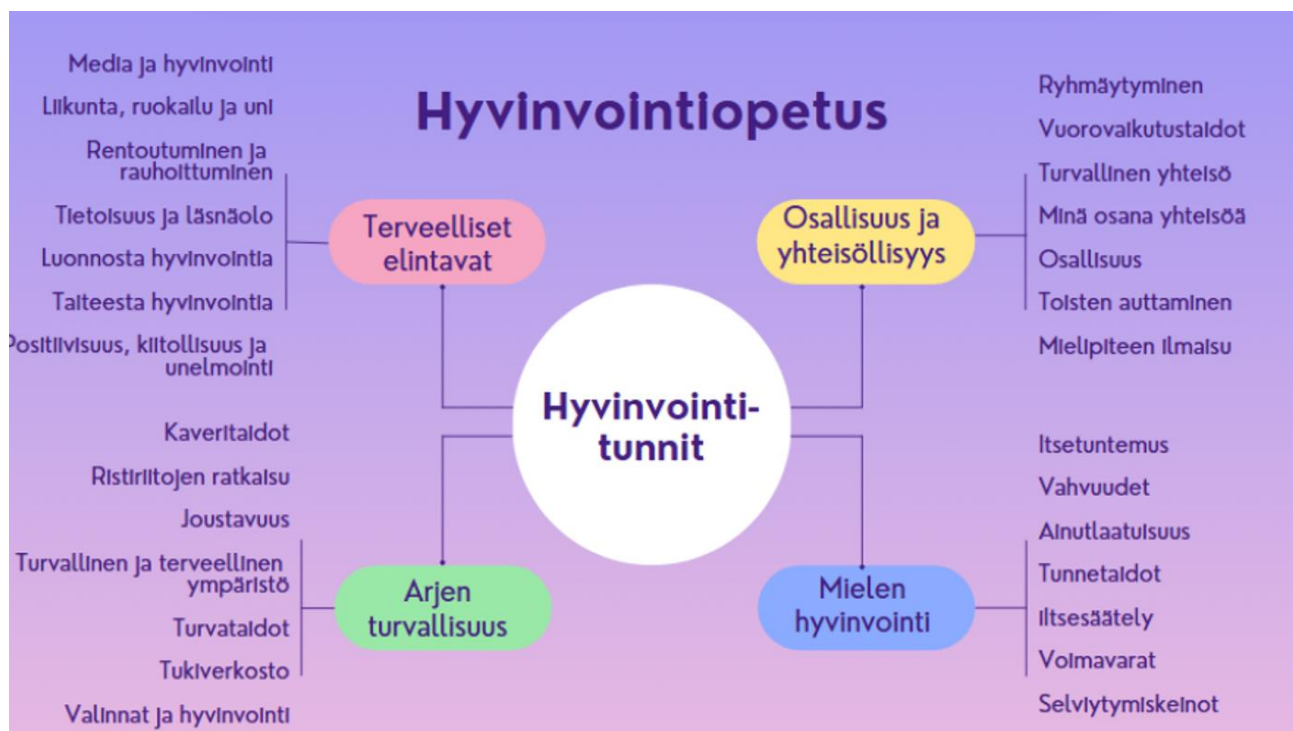
Ikäihmisten hyvinvointia tuettiin myös **eläkeläisille** suunnatulla **ylijäämäruokailulla**, joka toteutettiin Myllylän, Jokivarren ja Kuivannon koululla. Ylijäämäruokaa lahjoitettiin keskustan alueella kouluilta ja päiväkodeilta Toivon Keskukselle syyskuusta 2024 alkaen. Lisäksi **Orimattilassa on tarjolla +65 liikuntakortti liikkumisen edistämiseksi.** Liikuntakorteilla tehtyjä käyntejä oli keskimäärin lähes 20 000 kertaa vuodessa.

Ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä Orimattilassa tuki **seniorityö**, joka **käynnistyi vuonna 2023** (ks. Liite). Sen puitteissa kunnassa järjestettiin vuosina 2023 ja 2024 **monipuolista toimintaa ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tapahtumien, ryhmien ja infojen myötä.**

Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan

Toteuma: Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistettiin ja heitä tuettiin vapaa-ajalla terveyttä tukevassa toiminnassa jakamalla tietoa koteihin päihteisiin, mielenterveyteen ja terveellisiin elämäntapoihin liittyen. Tämä toteutui Wilma-viestinnän ja koulutuksen kautta.

Vuosina 2021–2024 oli käytössä useita ennaltaehkäiseviä ohjelmia (KiVa-koulu, Friends, Huomaa hyvä -ohjelmat) sekä Meidän luokan kuulumiset ja Miten meillä menee? -kyselyt ja oppitunnit. Käytössä oli myös **hyvinvointiohjelma sekä perusopetuksessa sekä toisella asteella toteutettavat hyvinvointitunnit osana kouluilla tehtävää hyvinvointityötä.** Hyvinvointiopetuksen sisältöjä on kuvattu seuraavassa kaaviossa.

Orimattilan hyvinvointiopetuksen tuntisisällöt

Peruskoululaiset kokivat mielen hyvinvoinnin edistämisen tärkeäksi, mikä ilmeni perusopetuksessa vuonna 2023 toteutetussa verkkokyselyssä, jolla osallistettiin henkilöstö, huoltajat sekä oppilaat opetuspalveluiden kehittämiseen. Kyselyssä lapset 4. luokasta lähtien nostivat koulun tärkeimmäksi tehtäväksi mielen hyvinvoinnin tukemisen. Tämä osaltaan tuki hyvinvointiopetuksen tavoitteita.

Vuonna 2024 alettiin kehittää päihdekasvatusta ala- ja yläkoululla yhteistyössä nuorisopalveluiden kanssa ja luotiin päihdekasvatussuunnitelma. Tarve tähän nousi kouluilta.

Koko opetustoimen henkilöstö koulutettiin Mieli ry:n toimesta syksyllä 2023 mielenterveystaitojen opettamisesta. Lisäksi henkilöstö koulutettiin koulujen toimintakulttuureista ja hyvinvoinnista.

Orimattilassa ammattilaisten osaamisesta huolehditaan vuosittaisilla koulutussuunnitelmilla, joiden pohjalta koulutukset toteutetaan suunnitelmallisesti. **Ammattilaisten osaamista** terveellisten elintapojen ja mielen hyvinvoinnin edistämisessä tuettiin myös säännöllisellä koulutuksella. Aihepiirin koulutuksia järjestettiin **vuosina 2021–2024 pelkästään opetustoimessa 27 kpl.** Aiheina oli mm. allasturvallisuus, hätäensiapu, oppimisen tuki, tunnetaidot, kiusaamisen ennalta ehkäisy, diabeteskoulutus koulunkäynnin avustajille, FRIENDS-Lions Quest ja VERSO-koulutukset luokan opettajille ja luokanvalvojille sekä kiinnipito- ja rauhoittamiskoulutus opetushenkilöstölle.

Vuonna 2022 valmistui Orimattilan **kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma vuosille 2023–2028.** Ohjelman keskeisenä visiona on, että vuonna 2028 Orimattilan kulttuuritoiminta on monipuolista ja asukkailla on yhdenvertaisemmat mahdollisuudet kohdata taidetta ja kokeilla taiteen tekemistä arjessaan. Ohjelman valmisteluun osallistui monialainen ohjausryhmä, jossa oli jäseniä Orimattilan kaupungin eri valiokunnista, paikallisten kulttuurijärjestöjen edustajia, paikallinen taiteilija, kasvatuksen- ja koulutuksen toimialan edustajia sekä nuorisotoimen ja nuorisovaltuuston edustajat. Lisäksi kulttuurin asukasraadin jäsenet kommentoivat ohjelmaa. Ohjelmaa ei otettu käyttöön valtuustokaudella 2021–2024 henkilöstöväjeen takia.

Monimuotoiset työmenetelmät asiakastyössä (etäyhteydet, chat-palvelut ja jalkautuva työ) toteutuivat erityisesti nuorisotyössä. **Nuorisotyön puitteissa kohdattiin nuoria heidän omissa toimintaympäristöissään ja tarjottiin tukea niille, joilla on kohonnut riski käyttää päihteitä. Perusnuorisotyössä nuoria kohdattiin retkien, leirien, tapahtumien, teemailtojen ja erilaisten pienryhmien kautta.** Vuonna 2021 työtä tehtiin nuorten kanssa verkossa digitaalisella alustalla koronan takia. Uusi nuorisotila aukesi vuonna 2022 ja Monttu 2023. **Vuoden 2024 toimintaa haastoi molempien nuorisotilojen (Artjärvi ja keskusta) sulkeminen. Nuorisotilat siirtyivät koulun tiloihin ja nuoria tippui toiminnasta paljon pois.** Vuosina 2021–2024 etsivä nuorisotyö jalkautui keskustan alueelle osana joustavaa työmuotoaan ja etsivän nuorisotyön iltapäiväkahvilan suosio jatkui vakaana.

13–29-vuotiaille nuorille suunnattu **Koppari.fi -palvelu** otettiin Orimattilassa käyttöön vuonna 2020. Sivuston tarkoitus on ohjata nuori helposti hänen tarvitsemansa palvelun, kuten sosiaalipalvelujen tai alueellisten mielenterveyspalvelujen pariin. **Sivuston vuosittaiset kävijämäärät olivat vuosina 2021–2024 n. 970 kävijää/vuosi.** Suosituimmat teemat alustalla vierailleille olivat perhe- ja sosiaalipalvelujen työikäisten asiakasohjaus ja taloudellinen tuki, Mistä apua -sivu, nuorten työpajat sekä alueelliset mielenterveyspalvelut.

Mielen hyvinvoinnin ja terveellisten elintapojen kehittymistä Orimattilassa vuosina 2021–2023 **kuvasi se, että 8. ja 9. luokkalaisten ylipaino luokkalaisten vähentyi vuoteen 2023 mennessä. Poikien ylipaino laski enemmän kuin tyttöjen.** Myös lukiolaisten ylipaino laski. **Lukiolaisista aamupalan jätti syömättä yhä suurempi osa vuonna 2023 (43 %).**

Lasten ja nuorten fyysisessä toimintakyvyssä tapahtui positiivista kehitystä. Heikon fyysisen toimintakyvyn omaavien 5. luokkalaisten osuus laski sekä 5. että 8. luokkalaisilla. Tämä on merkittävä parannus, johon vaikuttivat kohdennetut toimenpiteet. (MOVE-mittaukset 2023–2024.)

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus 8. ja 9 luokan oppilailla lisääntyi hieman tytöillä (vuoden 29,3 %:sta vuoden 2023 32,6 %:iin. Lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoilla ahdistus vähentyi vuodesta 2021 (22,4 %) vuoteen 2023 (21,3 %).

Indikaattori	2021	2022	2023	2024
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (-2023)	18,7		15,4	
Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	19,3		18,3	
Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)	33,7		35,3	
Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % 8. ja 9. luokan oppilaista	48,4		46,3	
Ei syö aamupalaa joka arkipäivä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	36,6		43	
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	39	53,4	45,8	40,3
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky	51,9	64,3	58	46,1
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista	19,2		19,4	
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista	23,4		21,3	
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 21. Kouluterveyskyselyn indikaattoritietoa Mielen hyvinvointi -tavoitteen mittariston kuvaajana.

Osallisuus ja yhteisöllisyys Orimattilassa

Kuntalaiset ja sidosryhmät kokevat voivansa vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen

Toteuma: Osallisuuden kokemus ja yhteisöllisyys tuottavat osaltaan hyvinvointia ja edistävät terveyttä. Päijät-Hämeessä osallisuusindikaattori asettuu Orimattilan osalta lukemaan 75 (asteikolla 0–100), mikä tarkoittaa, että esimerkiksi **kokemus kuulumisesta itselle tärkeään ryhmään tai vaikuttamismahdollisuudet olivat Orimattilassa samalla tasolla kuin muualla Päijät-Hämeessä**. Äänestysaktiivisuus oli Orimattilassa eduskuntavaaleissa vuonna 2023 68,1 % mikä oli muuta maata (72 %) alhaisempi mutta mukaili Hämeen vaalipiirin tuloksia.

Suunnitellun osallisuusohjelman valmistelu aloitettiin loppuvuodesta 2023, mutta se ei valmistunut niukkojen työntekijäresurssien vuoksi valtuustokauden aikana. Kaupunkiin palkattiin uuteen tehtävään osallisuuskoordinaattori vuonna 2023, mutta hänen perhevapaansa ajaksi ei palkattu sijaista (joulukuu 2023–heinäkuu 2025). Osallisuustyössä **koottiin paikallisia kansalaistoiminnan muotoja ja käynnistettiin yhteistä toimintaa**. Tämä näkyi kaupungissa mm. **aluekumppanuuspöytien koordinoinnissa, dialogin synnyttämisenä** kaupunkiorganisaation suuntaan, **yhteisen toiminnan järjestämisenä** sekä kumppanuuspöytien perusajatuksen tukemisena mm. yhteisen isomman tapaamisen muodossa. Osallistuvan budjetoinnin mallia ei otettu käyttöön. Aluekumppanuuspöytien kautta toteutettiin lähidemokratiaa. Ilmiöbudjetoinnin valmistelu käynnistettiin hyvinvointivaliokunnan toimesta. Senioreiden osallisuutta ja hyvinvointia edistettiin ensin **senioriohjaajan (2023–2024)** ja myöhemmin **seniorikoordinaattorin** tekemällä työllä.

Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia ja osallistumista tuettiin Laajan hyvinvointisuunnitelman mukaisesti käynnistämällä **Lasten parlamentin toiminta marraskuussa 2023. Vuonna 2024 Lasten parlamentti kokoontui neljä kertaa**. Sen tehtävänä on käsitellä koulujen oppilaskunnilta tulevia aloitteita, terveisiä, kysymyksiä ja kannanottoja, sekä viedä ne eteenpäin kaupunginhallitukselle tai -valtuustolle.

Yhdistyskysely toteutettiin vuonna 2020 ja sen tuloksia hyödynnettiin kulttuuritalon kehittämishankkeessa ja yhdistysiltojen suunnittelussa. Vuonna 2021 toteutettiin **Järjestöjen hyvinvointityö -kysely. Perheille parasta -työryhmä toteutti osallisuus- ja hyvinvointikyselyitä** perheille korona-aikana 2021–2022. Näissä ilmeni ruoka-avun, perheille suunnatun taloudellisen tuen sekä harrastustuen tarve (Lähde: MLL Orimattilan yhdistys)

Paikallista kansalaistoimintaa pyrittiin tukemaan myös mm. laajan **vapaaehtoisverkoston kautta, kaupungin tapahtumayhteistyön kautta, säännöllisiä yhdistysiltoja ja seurafoorumit** järjestämällä sekä viestinnän tukemisen kautta (kaupungin viestintä, Lähellä.fi-alusta ja erilaiset sidosryhmäverkostot).

Osallisuuden mittariksi Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa valittua ”aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuneiden osuutta (%)” ei valtuustokauden aikana seurattu, joten sitä oli haasteellista jälkikäteen selvittää. Keväällä 2025 tehdyn vuosia 2021-2024 koskevan yhdistyskyselyn (N=19) perusteella karkeasti arvioiden n. 150 henkilöä osallistui keskimäärin vuosina 2021–2024 yhden orimattilalaisen yhdistyksen toimintaan. Talkoita pidettiin vuosina 2021–2024 keskimäärin n. 10 kpl/ yhdistys ja talkoisiin osallistui noin 40 henkeä/yhdistys.

Osallisuus ja kaavoitus

Toteuma: Kaavoituksella luotiin edellytyksiä kuntalaisten hyvinvoinnille ja turvattiin alueiden viihtyisyyttä. Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa 2021–2024 mittariksi **asetettu kaavoitusohjelma ja -prosessi toteutuivat**: Kaavoitus valmistelee vuosittain valtuuston päätettäväksi **kaavoitusohjelman**. Se on Orimattilan kaupungin maankäytön toimintaohjelma, jossa linjataan lähivuosien suunnittelun ja kaavoituksen painopistealueet ja keskeiset tehtävät. Samalla julkaistaan **kaavoituskatsaus**, joka on **lakisääteinen vuosittain** laadittava tiedote vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista.

Osallisuustyötä edistettiin kaavoituksen toimialueella myös mm. **Palojoen kehittämiseen liittyvän kuntalaiskyselyn** avulla sekä **Muraali-työryhmässä** (valtuusto- ja kuntalaisaloite muraaleista ja taideteoksista).

Laajan hyvinvointisuunnitelman mittariksi asetetut asukastilaisuudet toteutuivat vuosittain. Esimerkiksi vuonna 2024 järjestettiin neljä yleisötilaisuutta:

- 16.1. A212 kaavakävely illalla, Käkeläntien luonnosvaihe
- 25.1. koko päivä Kuivannon maamiesseuran talolla, Kuivannon tuulivoimaosayleiskaavan ehdotusvaihe
- 3.9. Pennalan yritysalueen osayleiskaava, aloitusvaihe, Jymylinna, iltatilaisuus
- 14.11. Pennala-Virenoja aurinkovoimalan osayleiskaava, aloitusvaihe, Jymyllinnan, iltatilaisuus

Orimattilassa tehdään kaavahankkeeseen liittyen aina oma osallistumissuunnitelma. Isompiin kaavahankkeisiin liittyen järjestetään asukastilaisuudet ja myös kaavakävely paikan päällä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma julkaistaan kaavatyön alussa ja siihen voi pyytää muutoksia tai lisäyksiä, jos sisältö tuntuu puutteelliselta. Toimenpiteeksi määriteltyä **osallistuvaa kaavoitusta** toteutettiin mm. Käkeläntien tasoristeyksen asemakaavamuutoksen kohdalla ja toteuttamalla **Jokimäen teollisuusalueen** asemakaava **kumppanuuskaavana** yrittäjän kanssa yhteistyössä ja kokeilu oli onnistunut.

Neljannen sektorin toimijat tukevat kaupungin hyvinvointityötä

Toteuma: Neljannen sektorin toimijoiden järjestämä toiminta ei ole ennalta organisoitua tai ylhäältäpäin johdettua vaan vapaamuotoista toimintaa. Neljannen sektorin toimijat olivat

mukana kaupungin osallisuustyössä mm. ajankohtaisten teemojen ympärille järjestettyjen **kehittämistyöpajojen** kautta (esim. kohtaamispaikan ideointi ja osallisuusohjelman kehittämistyöpaja), tapahtumayhteistyön ja yhteisten verkostotapaamisten kautta. Myös **viestinnällistä yhteistyötä** kartoitettiin ja edistettiin yhteistyössä kaupungin ja alueellisten toimijoiden kanssa.

Vuonna 2023 luotiin ja pilotoitiin myös **kansalaistoiminnan kevytraha**, joka on kertaluonteisen tai lyhytkestoisen toiminnan tukemiseen tarkoitettuja avustuksia. Niiden hakeminen, myöntäminen ja raportointi tapahtuu muita avustuksia kevyemmällä menettelyllä, mikä mahdollistaa hakemusten nopeamman käsittelyn ja suoraviivaisemman päätöksenteon. Kevytrahaa voivat hakea myös muut kuin rekisteröityneet yhdistykset, esimerkiksi harrastusporukat, koululuokat tai toimintaryhmät. Kevytavustuksiin kuuluvat: hyvinvoinnin kevytraha, toiminnan kevytraha ja järjestön kevyt starttiraha.

Ilmiöbudjetoinnin valmistelu käynnistettiin hyvinvointivaliokunnan toimesta. Liikkuva kulttuuritalo -hankkeessa (2021–2022) **kuntalaisia osallistettiin äänestysten ja ehdotusten kautta** vaikuttamaan siihen mitä ja millaisia kulttuuria kirjastoautojen kyydissä kyliin liikkuu. Tässä yhteydessä hyödynnettiin myös **asukasraatia**. Myös suunniteltua **ideaseinää** kokeiltiin menestyksekkäästi hankkeessa mutta sitä ei pystytty vakiinnuttamaan pysyvään käyttöön silloisten henkilöstöresurssien puitteissa

Yhdistysten avustukset pysyivät samalla tasolla kuin aiemmin lukuun ottamatta kulttuurin avustusta, joka väheni vuonna 2024. Kaupunki tuki yhdistyksiä valtuustokaudella toiminta-avustuksilla. Yhdistysavustuksia jaettiin liikunta-, nuoriso ja kulttuuritoimintaan sekä nuorten toimintaryhmille nuorisotoimintaan. Hyvinvointiavustus päivitettiin vuonna 2023 kansalaistoiminnan kevytrahan osalta (hyvinvoinnin kevytraha, toiminnan kevytraha ja järjestön kevyt starttiraha).

Orimattilassa yhdistykset, esim. MLL, SPR ja Ampun 4H sekä **useat seurat sekä seurakunnat tekevät aktiivista hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä.** Kolmannen sektorin toimijat järjestävät monipuolista toimintaa, kuten kerhoja ja ryhmiä sekä vertaistukitoimintaa. Monet toiminnat järjestetään yhteistyössä usean toimijan kesken, kuten puistotreffit ja kyläpäivät. Myös **maahanmuuton vapaaehtoisverkosto sekä Orimattilan vapaaehtoisverkosto** toteutettiin monitoimijaisena yhteistyönä. Yhdistystoiminnalla on tärkeä asema myös kotoutumisen tukena. Esimerkiksi vuonna 2024 maahanmuuttajien tukena toimi maahanmuuton vapaaehtoisverkoston eli Orimattilan MLL:n, SPR:n, seurakunnan ja helluntaiseurakunnan yhdessä toteuttama kohtaamispaikka Olan Olkkari. Sen kävijäistä valtaosa on maahanmuuttajia ja mukana toiminnassa oli niin aikuisia, lapsia kuin nuoriakin. Kotoutumistyöllä edistettiin osaltaan osallisuutta.

Yhdistykset osallistuivat kaupungin työryhmien kautta hyvinvointityöhön, mm. hyte-ohjausryhmän ja PETE Orimattila -ryhmän kautta. Yhdistyksille järjestettiin vuonna 2023 työpaja, jossa pohdittiin yhteisesti kohtaamispaikan kehittämistä Orimattilaan.

Viihtyisä elinympäristö

Toteuma: Saavutettavuutta ja esteettömiä sähköisiä palveluita kehitettiin liikuntapalveluiden osalta uusien kotisivujen kehittämisellä, sähköisillä lomakkeilla sekä uudella tilavarausjärjestelmällä. Verkkoaineistot (kuntalaisten palautelomake, kuntalaisaloitemahdollisuus sekä väärinkäytösten ilmoituskanava) olivat saatavilla kaupungin Osallistu ja vaikuta -sivustolla. Verkossa järjestettiin tilaisuuksia erityisesti korona-aikana Liikkuva kulttuuritalo -hankkeen (2020–2022) toimesta. Hankkeessa kokeiltiin erilaisia osallisuuden ja osallistamisen tapoja, kuten kokouksia, työpajoja ja tapahtumia verkossa ja käytettiin virtuaalista ideointiseinää.

Kuntalaisilla oli mahdollisuus myös valtuuston kokousten seuraamiseen kaupungin Youtube-kanavan kautta. Kaupunkilaisten digiosaamista vahvistettiin tarjoamalla joustavasti digiopastusta ja -neuvontaa: Wellamo järjesti kirjastolla yhteensä 41 digiopastusta vuosina 2021–2024 ja kirjaston järjestämiä henkilökohtaisia digiopastuksia (á 30 min) pidettiin 294 kappaletta.

Turvallisuussuunnitelman päivitys siirtyi vuodelle 2025. Poliisin tietoon tulleet henkeen tai terveyteen kohdistuneet rikokset 1000:tta asukasta kohden laskivat. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä 10 000:tta vastaavan ikäistä asukasta kohden nousivat. Päijät-Hämeessä luku oli laskeva ja vuonna 2024 huomattavasti alhaisempi (321,8) verrattuna Orimattilan lukemaan. (Sotkanet.)

Mittari	Alue	2021	2022	2023	2024
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	Koko maa	364,6	351,8	329,3	326,8
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	Orimattila	333,5	276,7	313,8	413,6
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta	Koko maa	6,6	7,3	7,8	8,1
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta	Orimattila	5,6	4	4,3	3,7
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025					

Taulukko 22. Kaatumisten ja putoamisten hoitojaksot sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset vuosina Orimattilassa ja koko maassa 2021–2024.

Elinvoima Orimattilassa

Työllistäjät ja työssäkäyvät ovat saaneet äänensä kuuluviin niiden palveluiden suunnittelussa, jotka tukevat sekä työllistämistä että työssäkäyntiä

Toteuma: Elinkeinopoliittisen ohjelman työssäkäyntiä ja työvoimaa osioiden päivittäminen kohderyhmiä osallistamalla ei voinut toteutua, koska Orimattilan kaupungilla ei ole

hyväksyttyä elinkeinopoliittista ohjelmaa erillisohjelmana, jota päivittää. Orimattilan strategiassa on elinkeinopoliittinen tavoite "Elämän ja yrittämisen yhteistyöalusta". Elinkeinopoliittinen työ on toteutunut osittain 2024 mennessä ja johti yritysmyönteisyyden määritelmään myöhemmin (2025), jossa määritellään toimijat ja toimijoiden vastuut. Perheille ei tehty kyselyä työssäkäynnin tukemisesta edistävistä keinoista/palveluista. Sen sijaan **Elinvoimajaostossa tehtiin työtä mittariston päivittämiseksi ja tavoitteiden seuraamiseksi vuosina 2023 ja 2024**. Yritysvaikutusten arviointimenetelmä päätettiin ja valmisteltiin 2024. **Orimattila oli Kuntabarometri 2024:n mukaan Päijät-Hämeen yritysmyönteisin kunta.**

Monipuolinen ja laadukas asuminen

Toteuma: Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa (2022–2026) tavoitteeksi asetettu **Asunto-ohjelma** valmistui ja se **hyväksyttiin alkuvuonna 2023**. Suunniteltua kulttuurimatkailevuunnitelmaa ei laadittu tällä valtuustokaudella.

Asukkaat ovat aktiivisesti mukana kaupungin markkinoinnissa ja kehittämisessä

Toteuma: Brändilähettiläät toimivat kaupungin somemarkkinoinnissa kesäkaudella 2023 ja tästä saatiin myönteisiä kokemuksia. He jakoivat aktiivisesti sometileillä positiivisia asukkaiden #orimattia -päivityksiä ja toimivat lähettiläiskaupunkilaisina. Vuonna 2024 samat henkilöt toimivat sisällöntuottajina ja palvelu tuotettiin ostopalvelua.

Ilmastotyön aloittaminen

Toteuma: **Olan oma ilmasto-ohjelma 2020–2030** otettiin käyttöön vuonna 2020. Hyvinvointiraportti 2021:ssä kuvattiin ohjelmaa seuraavasti: ”Päätavoitteena on saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2030 mennessä. Meistä tuli näin myös Hinku-kunta, jonka kasvihuonekaasupäästöjen kehitystä seurataan CO2 laskennalla. Lisäksi Orimattilassa on oma **kestävän kehityksen ohjelma EKOLA**, joka tullaan päivittämään vuoden 2021 aikana. Suunnitelmallista ympäristövalvontatyötä edistävät valvontaohjelma ja –suunnitelma. Pohjaveden suojelusuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa. Orimattilan omaa tehostettua pintavesitarkkailua tehdään viiden vuoden rotaatiomallilla. Seuraava pintavesitarkkailu on vuonna 2021. Meristrategiapuitedirektiivi asettaa meille suunnitelmakausittain tavoitevuoden ja toimenpideohjelman saavuttaa pinta/pohjavesissämme hyvä tila. Seuraava tavoitevuosi on 2027”. (Hyvinvointiraportti 2021.)

Työllisyyden kuntakokeilussa onnistuminen

Toteuma: Orimattilan kaupunki osallistui työllisyyden kuntakokeiluun 1.3.2021 alkaen osana Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilua, johon kuuluivat Lahden ja Orimattilan lisäksi Kärkölä, Hollola ja Asikkala.

Työllisyyden kuntakokeiluun ohjattiin ne työttömät ja työvoimapaikatuissa olevat työnhakijat, jotka eivät olleet oikeutettuja ansiopäivärahaan. Lisäksi kohderyhmään kuuluivat alle 30-vuotiaat työnhakijat ja kaikki maahanmuuttajat. Kokeilussa kotikunta vastasi kyseisen asiakaskohderyhmän TE-palveluiden eli julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden tarjoamisesta.

Kuntakokeilun tavoitteena oli työllisyysasteen nostaminen ja kuntien roolin vahvistaminen työllisyyspalvelujen järjestäjinä. Tarkoituksena oli parantaa erityisesti pitkään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien pääsyä työmarkkinoille. (Lähde 9). Työllisyyden kuntakokeilu päättyi 12/2024 uuteen työllisyysaluemalliin. Työllisyyden kuntakokeilu ei auttanut Orimattilaa työttömyyden taklaamisessa vaan **työttömien määrä jatkoi kasvuaan tarkasteltaessa työttömien määrää kunkin vuoden päättyessä mutta vuosittaisina keskiarvoina tarkasteluna työttömyyden kasvu oli maltillisempaa.**

Työllistymiseen liittyviä lukuja	2021	2022	2023	2024
Työttömyys joulukuun lopussa %	11,0 %	10,3 %	12,4 %	13,4 %
Työttömyys, vuoden keskiarvo %	11,4 %	10,4 %	10,0 %	11,2 %
Avoimet työpaikat Orimattilassa	1240	1483	915	442
Työpaikkaomavaraisuus %	71,8 %	71,7 %	70,9 %	
Työllisyysaste %	71,1 %	74,0 %	74,4 %	
Työllisyysaste prosentteina 18–64-vuotiaiden osalta %	74,0 %	75,2 %	74,4 %	
Pitkäaikaistyöttömien osuus (%) työttömistä	45,0 %	38,5 %	37,0 %	
Vaikeasti työllistyvien osuus (rakennetyöttömyys) 15–64-v.	5,1 %	5,1 %	4,7 %	4,9 %
Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki (euroa/asukas)	94,1	87,3	89	88,2
Lähde: KEHA/Työnvälitystilastot; ELY-keskus, Sotkanet				

Taulukko 23. Työllistymiseen liittyviä avainlukuja

Avointen työpaikkojen määrä väheni valtuustokauden aikana, mikä oli samansuuntainen kehitys kuin muualla Päijät-Hämeessä. Orimattilan työpaikkaomavaraisuus laski ja työllisyysaste (%) 18–64-vuotiaiden osalta nousi. Pitkäaikaistyöttömien osuus eli yli vuoden työttömänä olleiden määrä työttömistä (%) nousi vuosina 2021 ja 2022 mutta palasi vuonna 2023 valtuustokautta edeltäneeseen tilaan. **Vaikeasti työllistyvien osuus (rakennetyöttömyys) 15–64-vuotiaista laski hieman. Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki laski vuosina 2021–2024.**

Elinvoimaan liittyen toimenpiteitä olemassa olevien yritystonttien kehittämiseksi tehtiin muun muassa kaavoittamalla uusia elinkeinotontteja hyviin logistisiin sijainteihin: Pennalan teollisuusalueen kumppanuuskaava saatettiin valmiiksi ja aloitettiin Pennalan teollisuusalueen osayleiskaavatyö. **Kaavavarannossa varmistettiin myös monipuolisten**

tonttien tarjonta mikä tarkoitti selvittämistä asemakaavojen asumiseen tarkoitettujen tonttien sijainnista, omistuspohjasta, koosta, rakennustyyppistä, rakennusoikeudesta ja rakentamisvalmiudesta.

Nuorten työpajatoiminta ja yhteys työllisyyden kuntakokeiluun

Orimattilan kaupungin organisaatiomuutoksen myötä vuoden 2022 alusta Nuorten työpajat siirtyivät nuorisopalveluista kaupungin konsernihallinnon alaisuuteen. Nuorten työpajan toiminta kehittyi aiempaa vahvemmin työelämään ja opintoihin suuntaavaksi palveluksi. Tämä toteutui tiiviissä yhteistyössä työllisyyden kuntakokeilun ja koulutuskeskus Salpauksen kanssa. Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan ja kuntouttavan työtoiminnan siirtyessä hyvinvointialueen hoidettavaksi tarjosi Orimattilan kaupungin Nuorten työpajat nuorille seuraavan palveluportaan eli työkokeilupaiikkoja sekä uutena toimintana palkkatuetta työtä.

Työllisyyden kuntakokeilun myötä otettiin käyttöön uusi asiakaspalvelumalli ja tapaamisia oli aiempaa useammin sekä yksilöllisemmin asiakkaan tilanteen mukaan. Lisäksi luotiin yhteisiä toimintatapoja ohjautumisen helpottamiseksi. Nuorten työllisyyden kuntakokeilun omavalmentajat aloittivat nuorten asiakkaiden vastaanottamisen Nuorten työpajan tiloissa. Tämä madalsi kynnystä nuorten palveluun ohjautumisessa.

Orimattilan Nuorten työpajoilla tarjottiin vuoden 2022 aikana työtoimintaa sekä työkokeilupaiikkoja 17–28-vuotiaille työttömille työnhakijoille. Lisäksi Nuorten työpajat tarjosivat työharjoittelu- ja työssäoppimispaikkoja sekä muutamia paikkoja peruskoulun yksittäisiä aineita suorittaville nuorille.

Nuorten työpajat	2021	2022	2023	2024
Työpajalla olleet nuoret	27	33	32	42
Lähde: Nuorisotilastot				

Taulukko 24. Orimattilan Nuorten työpajoilla valmentautuneiden nuorten määrä

Työskentely Nuorten työpajoilla oli tavoitteellista toimintaa, jossa painopiste oli nuorten itsetunnon-, opiskelu- ja työelämävalmiuksien vahvistamisessa. Nuorten työpajoilla nuoret pääsivät kehittämään vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä kasvattamaan ammatillista osaamistaan. Toiminta oli päihteetöntä ja tarjosi myös arkiliikuntaa ja vertaistukea. Arkiliikunta lisäsi nuorten henkistä ja fyysistä hyvinvointia, joka välillisesti vaikutti opintoihin ja työelämään pääsyyn.

Vuonna 2024 työpajatoimintaa osallistui 42 nuorta, joista 24:n osalta oli saatavilla tilastotietoa. Vuoden 2024 lopussa työpajalta lähteneistä 7 lähti opiskelemaan, 9 jäi työttömäksi, 3 lähti armeijaan tai perhevapaalle, 3 siirtyi työelämään, 1 muuhun ohjattuun toimintaan (esim. päihdekuntoutukseen) ja 1 muutti toiselle paikkakunnalle. Loppujen 18:sta työpajalle osallistuneen jatkosta ei ole tietoa saatavilla. (Nuorisotilastot.)

	2021	2022	2023	2024
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	9,3	10,1	10,6	tietoa ei saatavilla
Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta	15,6	16	14,9	17,5
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025				

Taulukko 25. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet ja nuorisotyöttömyys työvoimasta.

Nuorisotyöttömien eli 18–24-vuotiaiden osuus työvoimasta nousi Orimattilassa vuoteen 2024 mennessä ja oli Päijät-Hämettä (16,1 %) ja koko maata (13,2 %) korkeampi. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrä kasvoi. (Sotkanet)

Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa asetetun mittarin ”Syntyneet työpaikat alle 30-vuotiaille” tietoa ei ollut saatavissa ELY-Keskukselta tai KEHAN työvälitystilastoista.

Arjen turvallisuus Orimattilassa

Asukkaiden elinympäristön turvallisuutta vahvistetaan

Toteuma: Päijät-Hämeen hyvinvointikyselyssä 2021 orimattilalaiset vastaajat (N=90) kertoivat heidän turvallisuuden tunnettaan vahvistavaksi tekijäksi henkilökohtaisen taloudellisen tilanteen ja toimeen tulon (60 % vastaajista) ja ihmissuhteiden ja yhteisöllisyyden (56 % vastaajista) lisäksi asuinympäristön turvallisuuden (46 % vastaajista). Päijät-Hämeen hyvinvointikyselyssä 2024 alueen keskikokoisissa kunnissa (Orimattila, Heinola ja Hollola) keskeisiksi huolenaiheiksi nousi liikennekäyttäytyminen (83 % vastaajista), paikkojen rikkominen tai sotkeminen (75 % vastaajista) ja jalankulkija ja pyöräilijän turvallisuus (70 % vastaajista) sekä ihmisten syrjäytyminen (70 % vastaajista).

Päihdetilannekyselyssä 2022 (orimattilalaisia vastaajia 235, joista pääosa aikuisia) alkoholin välittämistä alaikäisille havaitsi 34,5 % vastaajista, (muualla Päijät-Hämeessä 31,5 %), savukkeiden välittämistä 39,2 % (Päijät-Hämeessä 31,5 %) ja nuuskan välittämistä (35,8 %) (Päijät-Hämeessä 27,1 %). Enemmistön (67,1 %) ei ollut tarvinnut pelätä kadulla tai julkisella paikalla päihtyneitä henkilöitä. Orimattilassa alaikäisten päihteidenkäyttöä havaittiin muuta Päijät-Hämettä enemmän: alaikäisten tupakoimista havaitsi 91,5 % vastaajista (koko Päijät-Häme 83,3 %), alkoholin käyttöä 72,2 % vastaajista (Päijät-Häme 68,7 %) ja sähkösavukkeiden käyttöä 43 % (Päijät-Häme 35,3 %), vaikka Kouluterveyskyselyn (2023) osalta lasten ja nuorten itse ilmoittama päihteiden käyttö väheni. Päihdetilannekyselyn vastaajamäärä on kylläkin huomattavasti rajatumpi kuin Kouluterveyskyselyn vastaajamäärä. Haitallisesti tupakansavulle altistuneita oli orimattilalaisista vastaajista 39,6 %. Vuonna 2024 päihdetilannekyselyä ei toteutettu Päijät-Hämeessä.

Kaupungin turvallisuussuunnitelman päivittäminen siirtyi vuodelle 2025. Liikenne-turvallisuussuunnitelmaa ei päivitetty valtuustokaudella mutta liikenneturvallisuustyötä tehtiin vuosina 2021–2024 monin keinoin (ks. liite toimialojen teksti). **Kävelyn ja pyöräilyn edistämissuunnitelma toteutettiin vuonna 2024** ja sillä haluttiin edistää kävely- ja pyöräilymahdollisuuksia kaupungissa. Edistämistyö pohjautuu valtakunnalliseen tavoitteeseen lisätä kävely- ja pyöräilymatkojen määrää 30 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 2028 tasoon verrattuna. (Orimattilan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma.)

Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä eri ikäryhmissä vähenee nykytasosta

Toteuma: Lähisuhdeväkivaltaan ja seksuaalisen häirinnän vähentämiseen eri ikäryhmissä panostettiin koulutuksen keinoin turvallisuuden ja mielen hyvinvoinnin teemoihin kytkeytyvissä koulutuksissa erityisesti opetustoimen osalta. Opettajat saivat koulutuksessa tietoa seksuaaliseen häirintään puuttumisesta. Yläkoulun ja lukion opettajia koulutettiin lukuvuonna 2024–2025 "#MyFriendToo" -koulutuksella, jonka pohjalta he pitivät

oppitunteja yläkoululaisille. Tällä vastattiin kouluterveyskyselyn tuloksiin. Opettajien ja oppilaiden osaamisen lisääminen seksuaalisen häirinnän ehkäisyn osalta vastasi kolmessa viimeisimmässä kouluterveyskyselyssä esiin tulleeseen seksuaalisen häirinnän kokemusten lisääntymiseen kaikilla luokka-asteilla (4., 5., 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion 1. ja 2. luokkalaiset). Vastaavalle koulutukselle on myös jatkossa tarvetta Orimattilassa.

Kiusaamisen vastaisen työn suunnitelman kokoaminen alkoi vuonna 2024. Kiva-koulun ja Hyvis-oppituntien puitteissa kiusaamisteemaa käsiteltiin koululaisille ja lukiolaisille. Turvataidot ovat yksi Hyvis-tuntien aihealue myös alakouluilla.

Vuonna 2023 opetuspalveluiden koko henkilöstö koulutettiin ala-, ylä- ja yhtenäiskoulussa Mieli ry:n Hyvää mieltä yhdessä -koulutuksella, joka keskittyy mielenterveyden edistämiseen. Vuonna 2023 hankittiin koko opetuspalvelujen henkilöstölle laaja työhyvinvointia tukeva turvallisuuskoulutus. Koulutuksen pääpaino oli oman työkyvyn ja turvallisuuden ennakoinnissa, koulussa esiintyvien haastavien tilanteiden kohtaamisessa, niissä toimimisessa ja tilanteiden jälkikäsitellyssä. Turvallisuuskoulutus toteutetaan säännöllisesti ja osaamista päivitetään jälleen vuonna 2026.

Varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista varten laadittiin ohjelma. Varhaiskasvatuksen tiimin pedagogista suunnitelmaa tarkennettiin ja kirjattiin vuonna 2024 toimintatavat, joilla kiusaamista ehkäistään ja toimintatavat ristiriitatilanteiden selvittämiseen hyödyntäen Miniverso-menetelmällä.

4. ja 5. luokkalaisten kokema seksuaalinen kommentointi, ehdottelu, viestittely tai kuvamateriaalin näyttäminen lisääntyi. 4. ja 5. luokkalaiset kertoivat kouluterveyskyselyssä myös lisääntyneestä seksuaalisesta koskettelusta ja painostamisesta koskettamaan. Seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun kokemukset lisääntyivät myös 8. ja 9. luokan oppilailla sekä lukion 1. ja 2. luokkalaisilla tarkasteluvuosina.

	2021	2023
Kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)	8,3	12,7
Kokenut seksuaalista koskettelua tai painostamista koskettamaan vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)	1,2	5,9
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-)	31	34,2
Kokenut seksuaalista häirintää koulussa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)	1,8	2,6
Kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-)	24,1	29,5
© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi 2005-2025		

Taulukko 26. Seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun kokemukset

Yhteenveto ja johtopäätökset

Orimattilan laajassa hyvinvointikertomuksessa kuvaa Orimattilan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita, kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa sekä kunnan tekemää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä vuosina 2021–2024.

Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden osalta ilon aiheita olivat:

Lapset:

- Ala- ja yläkoululaisten päihdekokeilut ja humalajuominen laskivat ja samaan aikaan raittiiden osuus jatkoi kasvuaan edellisvuosiin verrattuna.
- Lasten ylipaino kääntyi laskuun – tässä tehdyt yhteiset ponnistelut lasten liikkumisen hyväksi tuottivat tulosta.
- Yläkouluikäisten kokemukset mahdollisuuksistaan keskustella mieltä painavista asioista aikuisen kanssa paranivat. Yläkouluikäisillä ja lukiolaisilla kokemukset vanhempien tai huolta pitävien aikuisten henkisestä ja fyysisestä väkivallasta vähenivät.
- Yläkouluikäisten kokemus avunsaannista kouluterveydenhuollossa oli Orimattilassa muuta Päijät-Hämettä parempi.

Aikuiset ja ikääntyneet:

- Työikäisten ja yli 65-vuotiaiden tupakointi ja nuuskaaminen väheni.
- Päivittäin tupakoivien 65-vuotta täyttäneiden määrä laski
- Alkoholin käyttö koettiin olevan hallinnassa tai siinä vähäisiä riskejä (82,2 %:a 18–64-vuotiaista orimattilalaisista AUDIT C-testin tehneistä (vrt. Päijät-Häme 72,5 %).
- Ikäihmisistä yhä useampi koki päivittäisen elämänsä turvalliseksi Päijät-Hämeessä.

Huolta herättivät seuraavat seikat:

Lapset:

- Lapset ja nuoret tunsivat itsensä aiempaa yksinäisemmäksi tai olivat ilman läheistä ystävää.
- Lisääntyneet kokemukset seksuaaliväkivallasta sekä seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun kokemuksista kaikilla kouluterveyskyselyyn vastanneilla lasten ja nuorten ikäryhmillä.
- Alakouluikäisten kokemus vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten henkisestä ja fyysisestä väkivallasta kasvoi merkittävästi Orimattilassa.
- Yhä useampi yläkouluikäinen koki, ettei ole tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä.
- Lukiolaisten lisääntynyt päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö. Erityisesti alkoholinkäyttö lisääntyi heillä paljon ja nuuskaaminen yleistyi. Lukiolaisten mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista väheni.

- Kokemukset vanhemman liiallisesta alkoholin käytöstä olivat orimattilalaisilla lapsilla ja nuorilla yleisempiä ja nousussa verrattuna muualle maahan tai Päijät-Hämeeseen, joissa nämä kokemukset olivat laskussa.

Nuoret aikuiset:

- Koulutuspaikan sai yhä harvempi 17–24-vuotias orimattilalainen nuori.
- Syrjäytymisriskissä olevien 18–24-vuotiaiden määrä kasvoi ja perheen taloudellinen tilanne arvioitiin kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi useammin kuin Päijät-Hämeessä tai koko maassa.
- Nuoria kuormittavia tekijöitä olivat kokemukset perheiden kohtalaisesta tai sitä huonommasta taloudellisesta tilanteesta, yksinäisyydestä, fyysisestä uhasta, seksuaalisesta häirinnästä ja koulukiusaamisesta. Yhä useampi myös osallistui muiden oppilaiden kiusaamiseen. Tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden kokeilu ja käyttö lisääntyivät erityisesti lukiolaisilla, huumeiden hankkiminen koettiin helpoksi omalla paikkakunnalla ja rahapelit houkuttelivat hieman aikaisempaa enemmän.
- Nuorisotyöttömyys kasvoi ja koulutuksen ulkopuolelle jäi yhä useampi nuori.
- Elämänsä tyytyväisten lasten ja nuorten osuus pieneni.
- Orimattilan työllisyystilanne heikentyi ja nuorten työttömyys lisääntyi
- Avointen työpaikkojen määrä väheni

Aikuiset:

- Päijät-Hämeen tasoisesti humalahakuisesti alkoholia käyttävien 20–64-vuotiaiden osuus nousi, samoin alkoholia liikaa käyttävien osuus, kuten myös alkoholia riskitasolla käyttävien 18–64-vuotiaiden määrä.
- Päivittäin tupakka- tai nikotiinituotetta käyttävien osuus nousi mikä viittaa nikotiinipussien ja sähkötupakan käytön lisääntymiseen. (Sotkanet.)

Nostot hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työhön jatkossa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä jatkossa huomioitavia asioita ovat:

- **Tukea vanhemmuuteen, kasvatukseen ja vuorovaikutukseen** tarvitaan etenkin alakouluikäisten lasten perheissä.
- **Lasten kiusaamisen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kannattaa panostaa monitoimijaisesti ja monialaisesti myös jatkossa.**
- **Työllisyyden tukemiseen tarvitaan keinoja ja tässä yritys yhteistyön edistämisellä on oma vaikutuksensa.**
- **Seksuaalisen häirinnän ja lähisuhdeväkivallan torjuminen** on tärkeä huomioida jatkossakin. Kouluterveyskysely 2025 näyttää osaltaan suuntaa mahdollisesta tarpeesta tähän liittyvien koulutusten ja ennaltaehkäisyyn lisäämiseen, kuten myös muiden lapsia ja nuoria koskevien ajankohtaisten ilmiöiden tarkasteluun.
- **Ikääntyvien kuntalaisten aktiivisuuden ja itsenäisen elämän tukeminen** sekä kunnan palveluissa että tukemalla järjestöjen toimintaa, jotka tuottavat ison osan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omalla toiminnallaan. Esteetön ja saavutettava asuminen sekä palvelut tukevat ikääntyvien mahdollisuuksia itsenäiseen elämään. Kaatumisten ja putoamisten ehkäisyssä monialainen ja monitoimijainen yhteistyö kunnan sisällä ja hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä tuottaa tulosta.
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävän **liikunnan ja mielekkään toiminnan tarjoaminen** kaupungissa myös maksuttomasti niin yhdistysten, seurojen kuin kaupungin senioritoiminnan ja liikuntatoimen puitteissa takaa kaikille kuntalaisille osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksia. Jatkossa myös **työikäiset on tärkeää muistaa** hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä, kun huomio usein kiinnittyy lapsiin, nuoriin ja ikääntyneisiin.
- **Kuntalaisia osallistamalla** sekä vuoropuhelua ja osallistamisen alustoja ja muotoja kehittämällä voidaan mahdollistaa asukkaiden toiveiden ja ideoiden siirtymistä kunnan toimintaan. Tätä voidaan edistää kaupungin **osallisuusohjelmassa**, jota edistetään seuraavalla valtuustokaudella. Kuntalaisten **tiedottamista** kyselyihin ja sähköisiin palveluihin liittyen on hyvä edelleen vahvistaa.
- **Vetovoimatekijöiden määrittäminen, kirkastaminen ja tunnetuksi tekeminen** varmistaa uusien kuntalaisten päätymistä Orimattilaan.
- **Kotoutumistyötä** ei käsitelty laajassa hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2026 ja siksi sitä ei tässä kertomuksessa arvioinnin osalta ole tarkasteltu. Tämä osa-alue on kuitenkin tärkeä huomioida Orimattilassa jatkossa. Kotoutumistyön palvelut ovat suunnattu kaikille maahanmuuttajataustaisille tarvittaessa. Työ on kotoutumisprosessien kehittämistä ja alueellista yhteistyötä muiden toimijoiden

kanssa, ei pelkästään asiakastyötä. Joulukuussa 2023 Orimattilassa oli 408 ulkomaan kansalaista, mikä on 2,6 % asukasluvusta.

- **Toimialat ja sektorirajat ylittävä yhteistyö** kunnan hyvinvoinnin edistämisessä tukee hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä koko kunnan yhteisenä asian sekä auttaa **tavoitteiden asettamista kaupunkitasoiselle hyte-työlle**. Osallisuus- ja hyte-työ vaatii aikaa ja yhdessä tekemistä.
- Seuraavan hyvinvointisuunnitelman **mittarit on kohdennettava tarkemmin**, siten, että mittarit kytkeytyvät selkeästi tavoitteisiin ja että **indikaattoritieto on saatavilla**. Mittareille on hyvä asettaa tavoitetasot ja seurata toteumaa valtuustokauden aikana työryhmissä ja hyvinvointijaostossa.

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutuminen taulukoittain

Hyte-kärkien (Mielen hyvinvointi ja terveelliset elintavat, osallisuus ja yhteisöllisyys, Elinvoima ja arjen turvallisuus Orimattilassa) toteutuminen on koottu tähän taulukkoon. Toteumat on merkitty ”toteutunut, toteutui osittain, ei toteutunut”.

MIELEN HYVINVOINTI - TOTEUTUMATAULUKKO LAAJAAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEEN 2021-2024				
TAVOITE	TOIMENPITEET	TOTEUMA	MITTARI	ARVIOINTI
Eri-ikäiset asukkaat ovat saaneet enemmän keinoja terveellisten elintapojen ylläpitämiseen	Ulkoliikuntareittejä on kehitetty	TOTEUTUI	Uudistettujen ulkoliikuntareittien lkm/v	Ulkoliikuntareittejä uudistettiin Tönnön luontopolun (2021-2022), Pururadan valaistuksen (2023) sekä Tönnön, Lintulan ja Pururadan luontopolkujen osalta opasteita uusimalla (2023-2024). Lisäksi ulkoliikuntareittimerkintöjä uudistettiin.
	Toteutetaan pitkän aikavälin liikuntapaikkasuunnitelma	EI TOTEUTUNUT	Liikuntapaikkasuunnitelma tehty/ei tehty	Pitkän aikavälin liikuntapaikkasuunnitelmaa ei toteutettu 2024 mennessä
	Vetovoimaiset leikkipuistot, viihtyisät puistot ja lähivirkistysalueet sekä torialue.	TOTEUTUI	Vuosittain kunnostetut leikkipuistot lkm/v	VUOSI 2021: Varsapuiston leikkikentän saneeraus ja Uotilanrinteen leikkikentän rakentaminen VUOSI 2022: Jokipuiston leikkikentän saneeraus ja Myllylän leikkikentän leikkivälineiden saneeraus VUOSI 2023: Vaarinpolan leikkikentän rakentaminen Pennalaan VUOSI 2024: investointimäärärahoja ei ollut leikkikenttien kunnostukseen mutta normaalin ylläpidon yhteydessä korjattiin ja uusittiin yksittäisiä vaarallisia tai huonokuntoisia välineitä. Torialue: Orimattila on saanut uuden torialueen Erkonkaaren muutoksen ja Prisman rakentamistöiden yhteydessä. Vanha torialue poistui käytöstä keväällä 2024 ja uusi torialue Prisman edustalla otettiin käyttöön Prisman valmistuttua keväällä 2025. Toripaikat ovat maksuttomia ja varattavissa kaupungin nettisivuilta. Lisäksi Varsapuisto Orimattilan keskustassa on toiminut erillisten tori- ja ulkoilmatapahtumien järjestyspaikkana viime vuosien ajan.
		TOTEUTUI OSITAIN	Kuntalaiskysely lähivirkistysalueista tehty/ei tehty	Vuonna 2022 toteutettiin metsästrategiatyön yhteydessä keskustan virkistysalueita ja metsien virkistyskäyttöä koskeva kuntalaiskysely lähivirkistysalueista asukkailla, Orimattilan koulujen ja päiväkotien henkilöstölle sekä oppilaille ja päiväkotien lapsille.
Toimivien yhteistyörakenteiden ja -mallien luominen suhteessa hyvinvointialueeseen lasten ja nuorten ja oppilas- / opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä	Palvelutarjotin (mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, ongelmapelaaminen, lähisuhdeväkivalta) luotu kaupungin internet-sivuille	EI TOTEUTUNUT	Luotu/ei luotu	Palvelutarjotinta ei toteutettu
	Seuranta ja vaikuttaminen seudullisesti ja paikallisesti hyvinvointialueen suunnitelmiin ja resurssointiin	TOTEUTUI OSITAIN	Oppilas- ja opiskelijahuolto- palveluiden resurssointi/toteutuminen hyvinvointialueen toteuttamana	Oppilas- ja opiskelijahuolto- palveluiden resurssointi/toteutuminen hyvinvointialueen toteuttamana: Lukuvuosi 2021–2022: 4 kuraattoria, 2 psykologia; lukuvuosi 2022–2023: 4 kuraattoria ja 2 psykologia sekä 0,5 resurssi (ostopalveluna tutkimuslähteeet); lukuvuosi 2023-2024: 3,6 kuraattoria, 2+ ostopalvelua. Oppilasmäärään nähden (esim. syksy 2023 esi- ja perusopetuksen oppilasmäärä 1949 ja luKion oppilasmäärä 220. Näihin määriin suhteutettuna kuraattoriresurssi täyttyi suosituksen ollessa oppilasmäärään nähden 3,2. Psykologiresurssi jäi tavoitetasoa (2,78) alaisemmaksi.) Hyvinvointialueen suunnitelmiin ja resurssieihin vaikutettiin osallistumalla Päijät-Hämeen opiskeluhuollon yhteistyöryhmään (OOT), LAPE-työhön, perhekeskustoiminnasta vastaavien verkostoon, Päijät-Hämeen hyte-neuvotteihin ja alueelliseen hyvinvointisuunnitelman ja seudullisen päihdesuunnitelman laatimiseen.
Mielen hyvinvointi vahvistuu kaikissa ikäryhmissä	Eri-ikäisille kaupunkilaisille on tarjolla maksuttomia harrastuksia	TOTEUTUI OSITAIN	Lasten ja nuorten ylipaino (KTK 2024, 2026)	Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan 8.-9. luokkalaisten ylipaino vähentyi vuodesta 2021 (18,7 %) vuoteen 2023 (15,4 %). Lapsille ja nuorille: Harrastamisen Suomen mallin -kerhot; lapsille, nuorille ja perheille: nuorten kuntosali yläkouluikäisille, perheleikkipaikat; senioreille: Hei!nautuvan maksuttomat päivätoimintaryhmät ja kuntosalivuorot, istumajooga kulttuuritalolla; maksuton liikuntaneuvonta ja kaikenikäisille kuntalaisille soveltuvat ulkoliikuntapaikat. Maksuttomat matalan kynnyksen liikuntaryhmät. Työikäisille maksuttomia harrastuksia ei ollut . Heille tarjolla oli ulkoliikuntapaikat ja liikunta perheleikkipäivien puitteissa.
			Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. lk oppilaisista (KTK)	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus 8. ja 9 luokan oppilaila lisääntyi hieman vuodesta 2021 (19,2 %) vuoteen 2023 (19,4 %). Erityisesti tyttöjen ahdistuneisuudessa näkyi kasvua vuodesta 2021 (29,3 %) vuoteen 2023 (32,6%).
			Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, %	Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä 25-64 -vuotiaiden määrä (%) kasvoi vuodesta 2021 (3,2 %) vuoteen 2024 (3,4 %)
	Monimuotoiset työmenetelmät asiakastyössä: etäyhteydet, chat-palvelut, jalkautuva työ.	TOTEUTUI		Monimuotoiset työmenetelmät asiakastyössä toteutuivat erityisesti nuorisotyössä. Nuoria kohdattiin heidän omassa toimintaympäristöissään, nuorisotiloilla sekä retkien, leirien, tapahtumien, teemaltojen ja pienryhmien kautta. Digitaalinen alusta oli käytössä vuonna 2021 nuorisotyössä. Etsivä nuorisotyö jalkautui keskustan alueelle osana joustavaa työmuotoaan ja etsivän nuorisotyön iltapäiväkahvilassa.
	Mallinnetaan ruokailua, liikkumista ja mahdollistetaan lepo päivittäin	TOTEUTUI		Ruokailun mallintaminen toteutui varhaiskasvatuksessa Sapere-menetelmällä, joka tukee lasten ruokasuhdetta ja opettaa monipuolisia ruokailutottumuksia. Hyvä ruokasuhte ja monipuoliseen ravintoon tottuminen tukevat lapsen kehitystä, kasvua ja hyvinvointia sekä luovat pohjaa hyvinvoinnille. Perusopetuksessa mallintaminen tapahtuu osana perustöitä koulun arjessa. Aamupalan jätti syömättä yhä useampi 8.-9. luokkalaisten mutta 4.-5. luokkalaista ja lukioalaisista yhä suurempi osa söi aamupalan arkiaamuisin.
	Huolehditaan, että ammattilaisten koulutus on jatkuvaa ja suunnitelmallista liittyen terveellisten elintapojen ja mielen hyvinvoinnin edistämiseen ja tukemiseen	TOTEUTUI OSITAIN		Ammattilaisten osaamista terveellisten elintapojen ja mielen hyvinvoinnin edistämässä tuettiin säännöllisellä koulutuksella perusopetuksessa, jossa koulutuksia oli vuosina 2021-2024 27 kpl. Aiheina oli mm. allasterveys, hätäensiapu, oppimisen tuki, tunnetaidot, kiusaamisen ennalta ehkäisy, diabeteskoulutus koulunkäynnin avustajille, FRIENDS-Lions Quest ja VERSO-koulutukset luokan opettajille ja luokanvalvojille sekä kiinnipito- ja rauhoittamiskoulutus opetushenkilöstölle.
			Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä (%)	4. - 5. Luokalaiset olivat tyytyväisimpiä Kouluterveyskyselyn mukaan ja heillä tyytyväisyys pysyi lähes samana (vuonna 2021: 80,2%) ja vuonna 2023 80,4 %. 8. ja 9.luokkalaisten tyytyväisyys elämäänsä laski (vuonna 2021: 68,8 % ja vuonna 2023: 61,9 %). Lukioalaisten tyytyväisyys elämäänsä laski vuoden 69,4%:sta vuoden 2023 60,8 %iin.
			Koppari.fi käyttö/v	13–29-vuotiaille nuorille suunnattu Koppari.fi -palvelu otettiin Orimattilassa käyttöön vuonna 2020. Sivuston tarkoitus on ohjata nuori helposti hänen tarvitsemansa palvelun, kuten sosiaalipalvelujen tai alueellisten mielenterveyspalvelujen pariin. Sivuston vuosittaiset kävijämäärät olivat vuosina 2021–2024 n. 970 kävijää/vuosi.
			Itsemurhakuolleisuus / 100 000 asukasta	Päijät-Hämeen itsemurhakuolleisuus on laskenut hieman vuodesta 2021 (18 %) vuoteen 2023 (17,6 %). Lukua ei ole saatavilla peikästään Orimattilan osalta.
Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	Jaetaan tietoa koteihin päihteisiin, mielenterveyteen ja terveelliseen ravitsemukseen liittyen (Wilma- viestit, koulutukset, materiaalit)	TOTEUTUI		Tietoa jaettiin Wilma-viestinnän kautta koteihin päihteisiin, mielenterveyteen ja terveelliseen ravitsemukseen liittyen. Käytössä oli useita ennaltaehkäiseviä ohjelmia (KiVa-koulu, Friends, Huomaa hyvä -ohjelmat) sekä Meidän luokan kuulumiset ja Miten meillä menee? -kyselyt ja oppitunnit. Käytössä oli myös hyvinvointiohjelma sekä perusopetuksessa sekä toisella asteella toteutettavat hyvinvointitunnit osana kouluilla tehtävää hyvinvointityötä. Opetustoimi koulutettiin vuonna 2023 mielenterveystaitojen opettamiseen, mikä osaltaan tuki päihdekasvatusta. Lisäksi henkilöstö koulutettiin koulujen toimintakulttuureista ja hyvinvoinnista.
	Kohdataan nuoria heidän omassa toimintaympäristössään ja tarjotaan tukea heille, joilla on kohonnut riski käyttää päihteitä.	TOTEUTUI OSITAIN		Nuorisotyön puitteissa kohdattiin nuoria heidän omassa toimintaympäristössään ja tarjottiin tukea niille, joilla on kohonnut riski käyttää päihteitä. Perusnuorisotyössä nuoria kohdattiin retkien, leirien, tapahtumien, teemaltojen ja erilaisten pienryhmien kautta. Vuonna 2021 työtä tehtiin nuorten kanssa verkossa digitaalisella alustalla koronan takia. Uusi nuorisotila aukesi vuonna 2022 ja Monttu 2023. Vuoden 2024 toimintaa haastoi molempien nuorisotilojen (Artjärvi ja keskusta) sulkeminen. Nuorisotilat siirtyivät koulun tiloihin ja nuoria tippui toiminnasta paljon pois. Vuosina 2021–2024 etsivä nuorisotyö jalkautui keskustan alueelle osana joustavaa työmuotoaan ja etsivän nuorisotyön iltapäiväkahvilan suosio jatkui vakaana.
	Kaupunkiin laaditaan kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma	TOTEUTUI	Kulttuurihyvinvointiohjelma on laadittu	Ohjelma laadittiin mutta sitä ei vielä hyödynnetty.

OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS - TOTEUMATAULUKKO LAAJAAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEEN (2021-2024)

TAVOITE	TOIMENPIDE	TOTEUMA	MITTARI	ARVIOINTI
Kuntalaiset ja sidosryhmät kokevat voivansa vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen	Osallistavan budjetoinnin kokeilu	EI TOTEUTUNUT	OSBU-ideoiden määrä, yhteiskehitettyjen ideoiden määrä, äänestysprosentti	Osallistuvan budjetoinnin mallia ei otettu käyttöön. Aluekumppanuuspöytien kautta toteutettiin lähidemokratiaa. Ilmiöbudjetoinnin valmistelu käynnistettiin hyvinvointivaliokunnan toimesta. Liikkuva kulttuuritalo -hankkeessa (2021–2022) kuntalaisia osallistettiin äänestysten ja ehdotusten kautta vaikuttamaan siihen mitä ja millaisia kulttuuria kirjastoautojen kyydissä kytin liikkuu. Tässä yhteydessä hyödynnettiin myös asukasraatia.
	Lapsiparlamentin toiminta aloitetaan ja vakiinnutetaan	TOTEUTUI	Lapsiparlamentti on toiminnassa Kyllä/ei	Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia ja osallistumista tuettiin käynnistämällä Lasten parlamentin toiminnan marraskuussa 2023. Vuonna 2024 Lasten parlamentti kokoontui neljä kertaa.
	Osallistavaa kaavoitusta kokeillaan	TOTEUTUI		Toimenpiteeksi määritettyä osallistuvaa kaavoitusta toteutettiin mm. Käkeläntien tasoristeyksen asemakaavamuutoksen kohdalla ja toteuttamalla Jokimäen teollisuusalueen asemakaava kumppanuuskaavana. Mittariksi asetettu kaavoitusohjelma ja -prosessi toteutuivat: Kaavoitus valmistelelee vuosittain valtuuston päätettäväksi kaavoitusohjelman. Se on Orimattilan kaupungin maankäytön toimintaohjelma, jossa linjataan lähivuosien suunnittelun ja kaavoituksen painopistealueet ja keskeiset tehtävät. Samalla julkaistaan kaavoituskatsaus, joka on lakisääteinen vuosittain laadittava tiedote vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista. Osallisuustyötä edistettiin kaavoituksen toimialueella myös mm. Palojoen kehittämiseen liittyvän kuntalaiskyselyn avulla sekä Muraali-työryhmässä (valtuusto- ja kuntalaisaloite muraaleista ja taideteoksista).
	Kaupunkiin luodaan osallisuusmalli	EI TOTEUTUNUT		Suunnitellun osallisuusohjelman valmistelu aloitettiin loppuvuodesta 2023, mutta se ei valmistunut niukkojen työntekijäresurssien vuoksi valtuustokauden aikana. Kaupunkiin palkattiin uuteen tehtävään osallisuuskoordinaattori vuonna 2023, mutta hänen perhevapaansa ajaksi ei palkattu sijaista (joulukuu 2023–heinäkuu 2025).
	Yhdistysten avustukset pidetään vähintään nykyisellä tasolla	TOTEUTUI OSITTAIN	Vuosivastustusten määrä kaupungin talousarviossa	Yhdistysten avustukset pysyivät samalla tasolla kuin aiemmin lukuun ottamatta kulttuurin avustusta, joka väheni vuonna 2024. Kaupunki tuki yhdistyksiä valtuustokaudella toiminta-avustuksilla. Yhdistysavustuksia jaettiin liikunta-, nuoriso ja kulttuuritoimintaan sekä nuorten toimintaryhmille nuorisotoimintaan. Hyvinvointiavustus päivitettiin vuonna 2023 kansalaistoiminnan kevytrahan osalta (hyvinvoinnin kevytraha, toiminnan kevytraha ja järjestön kevyt starttiraha).
	Toteutetaan yhdistystapaamiset ja -kyselyt säännöllisesti eri toimialoilla	TOTEUTUI OSITTAIN		Yhdistyskysely toteutettiin vuonna 2020 ja sen tuloksia hyödynnettiin kulttuuritalon kehittämishankkeessa ja yhdistysiltojen suunnittelussa. Vuonna 2021 toteutettiin Järjestöjen hyvinvointi -kysely. Perheille parasta -työryhmä toteutti osallisuus- ja hyvinvointikyselyitä perheille korona-aikana 2021–2022. Näissä ilmeni ruoka-avun, perheille suunnatun taloudellisen tuen sekä harrastustuen tarve (Lähde: MLL Orimattilan yhdistys) Paikallista kansalaistoimintaa pyrittiin tukemaan myös mm. laajan vapaaehtoisverkoston kautta, kaupungin tapahtumayhteistyön kautta, säännöllisiä yhdistysiltoja ja seurafoorumit järjestämällä sekä viestinnän tukemisen kautta (kaupungin viestintä, Lähellä.fi-alusta ja erilaiset sidosryhmäverkostot).
			Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien osuus, %	Osallisuuden mittariksi Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa valittua ”aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuneiden osuutta (%)” ei valtuustokauden aikana seurattu, joten sitä oli haasteellista jälkikäteen selvittää. Keväällä 2025 tehdyn vuosia 2021–2024 koskevan yhdistyskyselyn (N=19) perusteella karkeasti arvioiden n. 150 henkilöä osallistui keskimäärin vuosina 2021–2024 yhden orimattilaisen yhdistyksen toimintaan.
Neljännän sektorin toimijat tukevat kaupungin hyvinvointityötä	Otetaan käyttöön koko kaupungin ideaseinä ja teemäänestykset	TOTEUTUI OSITTAIN		Liikkuva kulttuuritalo -hankkeessa (2021–2022) kuntalaisia osallistettiin äänestysten ja ehdotusten kautta vaikuttamaan siihen mitä ja millaisia kulttuuria kirjastoautojen kyydissä kytin liikkuu. Tässä yhteydessä hyödynnettiin myös asukasraatia. Myös suunniteltua ideaseinää kokeiltiin menestyksekkäästi hankkeessa mutta sitä ei pystytty vakiinnuttamaan pysyvään käyttöön silloisten henkilötoresurssien puitteissa
	Hyvinvointitoimialan avustusten päivitys: osallisuus ja yhteisöllisyys sekä hyvinvointityö huomioidaan kriteereissä	TOTEUTUI	Avustukset päivitety: tehty/ei tehty	Kaupunki tuki yhdistyksiä valtuustokaudella toiminta-avustuksilla. Yhdistysavustuksia jaettiin liikunta-, nuoriso ja kulttuuritoimintaan sekä nuorten toimintaryhmille nuorisotoimintaan. Hyvinvointiavustus päivitettiin vuonna 2023 kansalaistoiminnan kevytrahan osalta (hyvinvoinnin kevytraha, toiminnan kevytraha ja järjestön kevyt starttiraha).
			Talkoiden lukumäärä ja niihin osallistujien lukumäärä	Talkoiden lukumäärää ja osallistuneiden määrä ei oltu valtuustokauden aikana seurattu. Keväällä 2025 tehdyn vuosia 2021–2024 koskevan yhdistyskyselyn perusteella talkoita pidettiin karkeasti arvioiden vuosina 2021–2024 keskimäärin n. 10 kpl/ yhdistys ja talkoisiin osallistui noin 40 henkeä/yhdistys.
Viihtyisä elinympäristö	Kehitetään asiakaslähtöisiä esteettömiä sähköisiä palveluita; verkkoaineistot sekä tilaisuudet ja tapahtumat verkossa	TOTEUTUI		Liikuntapalveluiden uudet kotsivut, sähköiset lomakkeet, uusi tilavarausjärjestelmä. Verkkoaineistot (kuntalaisten palautelomake, kuntalaisaloitemahdollisuus sekä väärinkäytösten ilmoituskanava) olivat saatavilla kaupungin Osallistu ja vaikuta -sivustolla. Verkossa järjestettiin tilaisuuksia erityisesti korona-aikana Liikkuva kulttuuritalo -hankkeen (2020–2022) toimesta. Hankkeessa kokeiltiin erilaisia osallisuuden ja osallistamisen tapoja, kuten kokouksia, työpajoja ja tapahtumia verkossa ja käytettiin virtuaalista ideointiseinää. Kuntalaisilla oli mahdollisuus myös valtuuston kokousten seuraamiseen kaupungin Youtube-kanavan kautta.
	Kaupunkilaisten digiosaamista vahvistetaan tarjoamalla joustavasti digiopastusta ja -neuvontaa.	TOTEUTUI		Kaupunkilaisten digiosaamista vahvistettiin tarjoamalla joustavasti digiopastusta ja -neuvontaa: Wellamo järjesti kirjastolla yhteensä 41 digiopastusta vuosina 2021–2024 ja kirjaston järjestämiä henkilökohtaisia digiopastuksia (ä 30 min) pidettiin 294 kappaletta.
			Turvallisuussuunnitelma on päivitetty kyllä/ei	Turvallisuussuunnitelman päivitys ei toteutunut vaan siirtyi vuodelle 2025.
			Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (hyte-ind.)	Vuonna 2021 (333,5); 2022 (276,7); 2023 (313,8); 2024 (413,6 hoitojaksoa)
			Poliisin tietoon tulleet henkeen tai terveyteen kohdistuneet rikokset / 1000 asukasta	Vuonna 2021 (5,6); 2022 (4); 2023 (4,3); 2024 (3,7) / 1000 asukasta

ELINVOIMA ORIMATTILASSA- TOTEUTUMATAULUKKO LAAJAAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEEN (2021-2024)

TAVOITE	TOIMENPIDE	TOTEUMA	MITTARI	ARVIOINTI
Työllistäjät ja työssäkäyvät ovat saaneet äänensä kuuluviin kunnan niiden palveluiden suunnittelussa, jotka tukevat sekä työllistämistä että työssäkäyntiä	Elinkeinopoliittisen ohjelman työssäkäyntiä ja työvoimaa koskien osioiden päivittäminen – osallistetaan kohderyhmät	TOTEUTUI OSITTAIN	Elinkeinopoliittinen ohjelma päivitetty kyllä/ei	Tarkennuksena: Orimattilan kaupungilla ei ole hyväksyttyä elinkeinopoliittista ohjelmaa erillisohjelmanä. Orimattilan strategiasa on elinkeinopoliittinen tavoite "Elämän ja yrittämisen yhteistyöalusta". Elinkeinopoliittinen työ on toteutunut osittain 2024 mennessä ja johti yritysmuutosten määrittämiseen myöhemmin (2025), jossa määritellään toimijat ja toimijoiden vastuut.
	Tehdään kysely perheille työssäkäynnin tukemisesta edistävistä keinoista/palveluista	EI TOTEUTUNUT		Perheille ei tehty kyselyä työssäkäynnin tukemisesta edistävistä keinoista/palveluista.
Monipuolinen ja laadukas asuminen	Asunto-ohjelman laatiminen	TOTEUTUI	Asunto-ohjelma laadittu kyllä/ei	Asunto-ohjelma laadittiin vuosille 2023-2028. Asunto-ohjelma on viety hallitukseen 31.10.2022 ja valtuustoon 7.11.2022.
Asukkaat ovat aktiivisesti mukana kaupungin markkinoinnissa ja kehittämisessä ja markkinoinnissa	Jaetaan aktiivisesti sometileillä positiivisia asukkaiden #orimattila –päivityksiä ja valitaan "lähettiläs"- kaupunkilaisia	TOTEUTUI OSITTAIN		Brändilähettiläät toimivat kaupungin somemarkkinoinnissa kesäkaudella 2023 ja tästä saatiin myönteisiä kokemuksia. He jakoivat aktiivisesti sometileillä positiivisia asukkaiden #orimattila -päivityksiä ja toimivat lähettiläiskaupunkilaisina. Vuonna 2024 samat henkilöt toimivat sisälönnötuottajina ja palvelu tuotettiin ostopalvelua. Muuten kaupunkilaisten osallisuutta markkinoinnissa, kuten kaupungin merkitsemistä omiin julkaisuihinsa, ei saatu toivotulla tavalla lisättyä.
	Tehdään kulttuurimatkaileusuunnitelma	EI TOTEUTUNUT	Kulttuurimatkaileusuunnitelma tehty/ei tehty	Kulttuurimatkaileusuunnitelmaa ei tehty
Ilmastotyön aloittaminen		TOTEUTUI		Olan oma ilmasto-ohjelma 2020–2030 otettiin käyttöön vuonna 2020. Päättävöitteenä on saavuttaa hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Meistä tuli näin myös Hinku-kunta, jonka kasvihuonekaasupäästöjen kehitystä seurataan CO2 laskennalla. Lisäksi Orimattilassa on oma kestävän kehityksen ohjelma EKOLA. Ilmastosuunnitelman toteuttamista ja vaikutuksia ilmapäästöihin on seurattu vuodesta 2008 lähtien perinteisellä alueellisella CO2 kasvihuonekaasupäästölaskennalla ja vuodesta 2022 lähtien myös kulutusperusteisen ilmapäästölaskennan (KULMA) kautta. Orimattilan kaupunki on mukana Päijät-Hämeen vihreän siirtymän ohjelmassa ja osallistui Päijät-Hämeen päättäjien ilmastokokoukseen 22.5.2024. Osallistuminen Päijät-Hämeen ympäristöviikkoon. Luonnon monimuotoisuuden edistäminen: Helmiakeskittymäkohte: Luhtikylän kosteikko. Mukana Virkeä-hankkeessa (2024-2025), missä kehitetään luontopohjaisia ratkaisuja Orimattilan viheraloille, mukana vieraslajitorjunnassa. Orimattilan kaupungin työyksiköiden jätteiden lajittelua parannettiin uusimalla astiat, selvittämällä niiden merkinnät ja antamalla lajitteluneuvontaa. Mukana Askeleet ilmastomuutokseen - hankkeessa, josta saatiin työkaluja ilmastomuutokseen sopeutumiseen.
	Kaavoitetaan uusia elinkeinotontteja hyviin logistisiin sijainteihin. Huolehditaan, että tarjolla on erityyppisiä tontteja	TOTEUTUI	Toimenpiteet olemassa olevien yritystonttien kehittämiseksi	Kaavoitetaan uusia elinkeinotontteja hyviin logistisiin sijainteihin & huolehditaan, että tarjolla on erityyppisiä tontteja: 2023 Helsingintien kaavamuutos, 2024 Jokimäen teollisuusalue. Mahdollistetaan olemassa olevien yritystonttien kehittäminen: 2022 Messinkitien kaavamuutos, 2023 Prismän kaavamuutos, pelastusaseman kaavamuutos. Messinkitien kaavamuutoksesta saimme Päijät-Hämeen yritystonttien teko -palkinnon.
Työllisyyden kuntakokeilussa onnistuminen	Työllisyyden kuntakokeilun toimenpiteet	EI TOTEUTUNUT	Syntyneet työpaikat, alle 30- vuotiaat Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä väestöstä (hyte-ind.) Työpajalla olleiden valmentautujien sijoittuminen työpajakakon jälkeen, työttömäksi % Työllisyysaste, % 18–64-vuotiaat Työttömät, % työvoimasta Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % Työmarkkinatuen kantaosuus Työpaikkojen määrä Työpaikkaomavaraisuus	Orimattila ei onnistunut työllisyyden hoidossa osana kuntakokelukuntia. Orimattilan työttömyys syveni kokonaisutena. Vaikka kaupungilla oli nuorten työpajat, nuorisotyöttömyys ei vähentynyt. Avointen työpaikkojen määrä väheni valtuustokauden aikana, mikä oli samansuuntainen kehitys kuin muualla Päijät-Hämeessä. Orimattilan työpaikkaomavaraisuus laski ja työllisyysaste (%) 18–64-vuotiaiden osalta nousi. Pitkäaikaistyöttömien osuus eli yli vuoden työttömänä olleiden määrä työttömistä (%) nousi vuosina 2021 ja 2022 mutta palasi vuonna 2023 valtuustokautta edeltäneeseen tilaan. Vaikeasti työllistyvien osuus (rakennetyöttömyys) 15–64-vuotiaista laski hieman. Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki laski vuosina 2021–2024. Indikaattoriluvut löytyvät raportin sivulta 38.

ARJEN TURVALLISUUS TOTEUMATAULUKKO LAAJAAN HYVINVOINTIKERTOMUKSEEN 2021-2024				
TAVOITE	TOIMENPIDE	TOTEUMA	MITTARI	ARVIOINTI
Asukkaiden elinympäristön turvallisuutta vahvistetaan	Kaupungin turvallisuussuunnitelman päivitys	EI TOTEUTUNUT	Turvallisuussuunnitelma on tehty/ei tehty	Turvallisuussuunnitelman päivitys ei toteutunut 2024 mennessä. Uuden turvallisuussuunnitelman valmistelu käynnistyy vuonna 2026, kun valmiuteen ja varautumiseen liittyvä lainsäädäntö on hyväksytty eduskunnassa.
	Hyvinvointi- ja turvallisuuskyselyn (v. 2023, 2025) sekä päihdetilannekyselyn (v. 2022, 2024) toteuttaminen kahden vuoden välein osin seudullisessa yhteistyössä	TOTEUTUI		Päijät-Hämeen hyvinvointikysely toteutettiin vuonna 2021. Päihdetilannekysely tehtiin seudullisessa yhteistyössä vuonna 2022 ja Päijät-Hämeen hyvinvointikysely toteutettiin vuonna 2024.
	Kävelyn ja pyöräilyn kehittämissuunnitelma	TOTEUTUI	Kehittämissuunnitelma on tehty/ei tehty	Kävelyn ja pyöräilyn edistämishohjelma valmistui vuonna 2024.
	Liikenneturvallisuussuunnitelman päivitys	EI TOTEUTUNUT		Liikenneturvallisuussuunnitelmaa ei päivitetty 2024 mennessä.
	Katuvalaistus, ledit, päällä oloajat; Ledit myös rakennukset	TOTEUTUI OSITTAIN		Kaupungin keskustassa mm. Erkontiellä katuvalot palavat koko pimeän ajan. Muuten valot toimivat Toteutui 30 hämäläkytkimen kautta ja sammuvat yöksi kello 23.00–05.00 väliseksi ajaksi. Kesäkaudeksi katuvalot sammutetaan vuosittain kokonaan. Puistotielle valaistuksen saneeraus ledeiksi. Toteuma koskee keskustan aluetta.
	Lisätään penkkejä ja opasteita reittien varrelle	TOTEUTUI OSITTAIN		Päijät-Hämeen pyöräliikenteen viitoituksen yleissuunnitelma, risteysalueille kyltitykset Lintulan, Tönnön ja Pururadan luontopolut kunnostettiin uusilla kylteillä.
Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä eri ikäryhmissä vähenee nykytasosta	Kaupungin henkilöstölle järjestetään koulutusta seksuaalisesta häirinnästä sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisystä sekä siihen puuttumisesta	TOTEUTUI OSITTAIN	Kokemukset lähisuhdeväkivallasta, % KTK Koulukiusaamiskokemuks et, % (KTK) Kokemukset seksuaalisesta häirinnästä, % KTK Kokemukset lähisuhdeväkivallasta, % KTK Järjestetyt koulutukset seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallan ehkäisystä/v On saanut tukea perheessä kokemaa väkivaltaan koulun aikuisilta %	Koulutusta järjestettiin turvallisuuden ja mielen hyvinvoinnin teemoihin kytkeytyvissä koulutuksissa opetustoimessa. Opettajat saivat koulutuksessa tietoa seksuaaliseen häirintään puuttumisesta. Yläkoulun ja lukion opettajia koulutettiin lukuvuonna 2024–2025 ”#MyFriendToo” - koulutuksella, jonka pohjalta he pitivät oppitunteja yläkoululaisille. Kiva-koulun ja Hyvis-oppituntien puitteissa kiusaamisteemaa käsiteltiin koululaisille ja lukiolaisille. Turvataidot ovat yksi Hyvis-tuntien aihealue myös alakouluilla. Vuonna 2023 opetuspalveluiden koko henkilöstö koulutettiin ala-, ylä- ja yhtenäiskoulussa Mieli ry:n Hyvää mieltä yhdessä -koulutuksella, joka keskittyy mielenterveyden edistämiseen. Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan seksuaalisen häirinnän, ehdotellun tai ahdistelun kokemukset ovat lisääntyneet kaikissa ikäryhmissä. (ks. raportti, s. 42) Lähisuhdeväkivallasta ei ole saatavilla indikaattoritietoja Orimattilan osalta, kuten ei myöskään mittariksi asetetun ”On saanut tukea perheessä kokemaa väkivaltaan koulun aikuisilta” osalta. Vanhemman tai huoltajavastuun henkistä tai fyysistä väkivaltaa koki yhä useampi lapsi (ks. raportti s.24).
	Kiusaamisen ja häirinnän vastainen suunnitelma laaditaan esiopetuksessa, kaikissa kouluissa ja nuorisopalveluissa. Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista varten laaditaan ohjeistus	TOTEUTUI	Koulukiusaamiskokemuks et, % (KTK)	Opetuksen puolella kiusaamisen vastaisen työn suunnitelman kokoaminen alkoi vuonna 2024. Varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyä ja siihen puuttumista varten laadittiin ohjelma. Varhaiskasvatuksen tiimin pedagogista suunnitelmaa tarkennettiin ja kirjattiin vuonna 2024 toimintatavat, joilla kiusaamista ehkäistään ja toimintatavat ristiriitatilanteiden selvittämiseen hyödyntäen Miniverso-menetelmällä. Koulukiusatuksi tulevien määrää lisääntyi kaikissa ikäryhmissä samoin muiden kiusaamiseen osallistuneiden määrä, esim. 8. ja 9.-lk: v. (16,2 %) 2021 (8,5 %) ja v. 2023 (raportti s. 23). Fyysistä uhkaa vuoden aikana koki yhä useampi lapsi ja nuori Orimattilassa (ks. raportti s. 23)

HYTE-kärki	Tavoitteet	Toteutuneet toimenpiteet	Osittain toteutuneet toimenpiteet	Ei toteutuneet toimenpiteet	Toimenpiteitä yhteensä	Toteutuma (%) täysin toteutuneet toimenpiteet hyte-kärjittäin
Mielen hyvinvointi	☐ Eri-ikäiset asukkaat ovat saaneet enemmän keinoja terveellisten elintapojen ylläpitämiseen ☐ Toimivien yhteistyörakenteiden ja -mallien luominen suhteessa hyvinvointialueeseen lasten ja nuorten ja oppilas- ja opiskelijahuoltoon liittyvissä kysymyksissä ☐ Mielen hyvinvointi vahvistuu kaikissa ikäryhmissä ☐ Lasten ja nuorten päihdekasvatusta vahvistetaan ja heitä tuetaan vapaa-ajalla terveyttä tukevaan toimintaan	7	5	2	14	50 %
Osallisuus ja yhteisöllisyys	☐ Kuntalaiset ja sidosryhmät kokevat voivansa vaikuttaa ja osallistua elinympäristönsä kehittämiseen ☐ Neljännen sektorin toimijat tukevat kaupungin hyvinvointityötä ☐ Hyvinvointitoimialan avustusten päivitys: osallisuus ja yhteisöllisyys sekä hyvinvointityö huomioidaan kriteereissä ☐ Viihtyisä elinympäristö	5	3	2	10	50 %
Elinvoima	☐ Työllistäjät ja työssäkäyvät ovat saaneet äänensä kuuluviin kunnan niiden palveluiden suunnittelussa, jotka tukevat sekä työllistämistä että työssäkäyntiä ☐ Monipuolinen ja laadukas asuminen ☐ Asukkaat ovat aktiivisesti mukana kaupungin markkinoinnissa ja kehittämisessä ja markkinoinnissa ☐ Ilmastotyön aloittaminen ☐ Työllisyyden kuntakokeilussa onnistuminen	3	1	4	8	38 %
Arjen turvallisuus	☐ Asukkaiden elinympäristön turvallisuutta vahvistetaan ☐ Lähisuuhdeväkivalta ja seksuaalinen häirintä eri ikäryhmissä vähenee nykytasosta	3	3	2	8	38 %

Hyte-kärkien toimenpiteiden toteutumista vaikeutti tavoitteiden ja toimenpiteiden runsaus ja laajuus sekä osittain mittarit, joiden toteutumista oli vaikea seurata valtuustokauden aikana. Kaikista 40:stä asetetusta toimenpiteestä 18 toteutui täysin eli **45 % toimenpiteistä toteutettiin kokonaan, 30 %:a toteutettiin osittain ja 25 %:a toimenpiteistä ei toteutettu.**

Käsittely toimielimissä

Laaja hyvinvointikertomus käsiteltiin hyvinvointi- ja osallisuusjaostossa, hyte-ohjausryhmässä, LAPE-työryhmässä, valiokunnissa, nuorisovaltuustossa, vanhus- ja vammaisneuvostossa, kaupunginhallituksessa ja siirtyy valtuustoon hyväksyttäväksi viimeistään alkukeväällä 2026.

Laajan hyvinvointisuunnitelman 2026–2029 valmistelu aloitetaan syksyllä 2025. Hyvinvointisuunnitelmasta pyydetään lausunnot kaikilta poliittisilta toimielimiltä ja vaikuttamistoimielimiltä.

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt hyvinvointikertomuksen kokouksessaan 16.3.2026.

Lähteet

ELY-keskuksen tilastot

KEHA/Työnvälitystilastot

Kouluterveyskyselyt 2021 ja 2023

Kaupunkisuunnittelun käsikirja

MOVE-mittausten tulokset / Opetushallitus

Nuorisotilastot

Orimattilan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma

Orimattilan kaupungin hyvinvointikertomukset 2021, 2022, 2023, 2024

Orimattilan kaavoituskatsaus- ja ohjelma (voimassa oleva): <https://orimattila.fi/wp-content/uploads/kaavoituskatsaus-2024-ja-ohjelma-20252029.pdf>

[Orimattilan-Liikkuva-kulttuuritalo-loppuraportti.pdf](#)

[Päijät-Hämeen alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma](#)

Päijät-Hämeen hyvinvointikysely 2021

Päijät-Hämeen hyvinvointikysely 2024

[Päijät-Hämeen ehkäisevän työn toimintasuunnitelma 2021–2025](#)

Päijät-Hämeen hyvinvointikertomus 2021–2025

Sosiaalinen raportointi 2024. Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Sotkanet

THL:n verkkosivu Terveiden ja hyvinvoinnin johtaminen / keskeisiä käsitteitä

Tilastokeskuksen maksuttomat tietokannat

Liite

Toimialojen kokoamat tekstit vuosilta 2021–2024

Laajan hyvinvointikertomuksen (2021–2024) liite

Toimialojen toteuttama hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö vuosina 2021–2024 vuoden 2024 organisaatiorakenteen mukaan

Tausta.....	3
Konsernipalvelut	3
Hallintopalvelut	3
Elinvoima- ja työllisyyspalvelut.....	4
Ateria ja puhtauspalvelut	5
Asuntotoimi	6
Viestintä	6
Maaseututoimi.....	6
Sivistystoimiala	7
Opetuspalvelu	7
Varhaiskasvatus	9
Nuorisopalvelut	12
Kirjasto-kulttuuri ja museopalvelut.....	15
Hyvinvointitoimiala.....	18
Osallisuuden edistäminen	18
Maahanmuuttopalvelut ja kotoutumisen edistäminen	19
Liikuntapalvelut	20
Ikäntyneiden palvelut	22
Kaupunkikehitys- ja tekninen toimiala.....	23
Kaavoitus ja maankäytön suunnittelu	23
Liikenneturvallisuustyö.....	24
Hyvinvointia tukevat ympäristöt.....	25
Vesihuolto	32
Tilapalvelut.....	33
Rakennusvalvonta	33
Ympäristönsuojelu	34
Vaikuttamistoimielimet.....	36
Nuorisovaltuusto	36

Orimattilan veteraaniasiain neuvottelukunnan toiminta 2021–2024.....	36
Orimattilan vanhus- ja vammaisneuvoston toiminta 2021–2024.....	37
Aluekumppanuuspöydät.....	37

Tausta

Vuosina 2021–2024 Orimattilan kaupungin omien palveluihin liittyen toteutettiin kaksi merkittävää hallinnon uudistusta, joista ensimmäisessä vaiheessa luotiin oma hyvinvointitoimiala ja siihen liittyvä valiokunta. Vuonna 2024 käynnistettiin uusi hallinnon uudistus, jonka seurauksena vuoden 2025 alusta lähtien omaa hallinnon toimialaa ei enää hyvinvoinnilla ole.

Kaupungin organisaatio jakautui vuonna 2024 konsernipalveluiden toimialaan, kaupunkikehitys- ja tekniseen toimialaan, sivistystoimialaan sekä hyvinvointitoimialaan.

Konsernipalvelut

Konsernipalveluihin kuuluvat valtuusto, päätöksenteko ja yhteistoiminta, hallinto- ja tukipalvelut, elinvoima- ja työllisyyspalvelut, ateria- ja puhtauspalvelut ja maaseututoimi. Kaupunkikehitys ja teknisellä toimialalla on kaksi valiokuntaa.

Hallintopalvelut

Hallintopalvelut käsittävät hallinnon, henkilöstöhallinnon, taloushallinnon, ict:n ja yhteistoiminnan kokonaisuudet sekä päätöksenteon kokonaisuuden (kaupunginvaltuusto ja kaupunginhallitus). Orimattilan hallintopalveluissa hyvinvointityö näkyy strategisena ja arjen toimintaa tukevana kokonaisuutena, joka edistää kaupunkilaisten osallisuutta, henkilöstön työkykyä, yhteisöllisyyttä ja organisaation resilienssiä.

Hyvinvointityö on osa johtamisjärjestelmää ja sitä seurataan säännöllisesti osana vuosittaisia raportointeja.

Tarkastelujakson aikana on kehitetty niin sisäisiä kuin ulkoisia kumppanuuksia ja luotu toimintamalleja liittyen päätöksentekoon, osallisuuteen, työhyvinvointiin. Kaupunkistrategian kehittäminen ja kirkastetun strategian toimeenpano on ollut organisaation läpileikkaava. Kaupunkistrategian tavoitteet ovat osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä.

Henkilöstöpalveluissa on kehitetty työterveyshuollon yhteistyötä työkykyjohtamisen näkökulmasta sekä tehty toimenpiteitä työnantajamielikuvan kehittämiseksi.

Elinvoima- ja työllisyyspalvelut

Orimattilan elinvoima ja vetovoima

Orimattila tasapainoilee vahvojen peruslähtökohtien ja rakenteellisten haasteiden välillä. Sijainti Lahden ja pääkaupunkiseudun välissä, monipuolinen pk-yrityskenttä ja kohtuuhintainen asuminen muodostavat hyvän perustan, mutta väestön ikääntyminen, työikäisen väestön väheneminen ja työpaikkatarjonnan rajallisuus vaativat pitkäjänteistä kehittämistä.

Väestökehitys: Vuonna 2025 kesäkuussa väkiluku oli 15 628, mikä on 0,6 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Tilastokeskuksen ennuste ennakoi laskua noin 14 900 asukkaaseen vuoteen 2045 mennessä. Alle 15-vuotiaiden määrä vähenee arviolta 10 %, työikäisten 8–9 %, ja yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa lähes 20 %. Tämä lisää palvelutarvetta ja vaikeuttaa työvoiman saatavuutta.

Yritysrakenne, työllisyys ja yritysysteistyö: Orimattilassa on noin 1 320 yritystä, painottuen rakentamiseen (260), kauppaan (160) ja alkutuotantoon (140). Rakennusalan suhdanneherkkyys on riski, joten yritysrakenteen monipuolistaminen on keskeistä. Työttömyysaste oli kesäkuussa 2025 11,6 %, avoimia työpaikkoja oli 42, joista suurin osa hoiva- ja opetusallalla.

Maankäyttö ja kaavoitus: Käynnissä on teollisuusalueiden laajennuksia, tuulivoimapuiston suunnittelu ja uusien asuinalueiden kaavoitus. Tavoitteena on lisätä työpaikkoja, verotuloja ja mahdollistaa muuttovoitto.

Maakunnalliset mahdollisuudet: Päijät-Hämeen älykkään erikoistumisen ohjelma vahvistaa elintarvike-, kiertotalous- ja energia-aloja. Orimattila on noussut maakunnan yrittäjäystävällisimmäksi kunnaksi, mikä houkuttelee sijoittajia. MAL-sopimus ja maakuntakaava parantavat saavutettavuutta, ja Leader-toiminta tukee maaseutuyrittäjyyttä.

EVP-indeksi (2023): Elinvoima 41,33 ja vetovoima 33,01, yhteensä 37,2 pistettä. Vetovoimaa heikentävät muuttotappio ja rajallinen työpaikkatarjonta, mutta sitä tukevat hyvä sijainti, kohtuuhintainen asuminen ja yrityskentän monipuolisuus.

EVP-indeksi muodostuu kahdesta osa-alueesta: elinvoimaindeksistä sekä veto- ja pitovoimaindeksistä. Indeksit on muodostettu alueiden elinvoimaisuuteen ja vetovoimaisuuteen ja pitovoimaisuuteen liittyvien avainmuuttujien avulla. 20 avainmuuttujaa on poimittu pääosin Tilastokeskuksen tietokannoista. Indeksien muodostuksessa aluerajauksena käytettiin kuntatasoa ja kohteena olivat kaikki Manner-Suomen 293 kuntaa 1.1.2022 alueluokituksen mukaan.

Kehittämisen painopisteet:

- Asukas- ja yritysmarkkinointi (tonttikampanjat, sijainti, tarinan kirkastus)
- Työpaikkatarjonnan vahvistaminen erityisesti yksityisellä sektorilla

- Saavutettavuuden ja infrastruktuurin kehittäminen

Orimattilan tulevaisuuden elinvoima rakentuu kyvystä yhdistää väestökehityksen, työpaikkojen, yritysten ja maankäytön ratkaisut yhtenäiseksi, houkuttelevaksi kokonaisuudeksi asukkaille ja sijoittajille.

Ateria ja puhtauspalvelut

Orimattilan ateriapalvelut järjestävät kouluihin ja päiväkoteihin lakisääteisiä ateriapalveluita. Ateriapalvelut vastaavat palvelujen kokonaissuunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta, sekä laadun seurannasta. Vanhusaterioiden valmistus päättyi 12/2021.

Palvelemme arvojemme mukaan asiakasta sydämellisesti, sujuvasti ja sinnikkäästi.

Tarjottavassa ruoassa huomioidaan ravitsemussuosituksot ikäluokittain, perusruoan lisäksi lounaalla on tarjolla kasvisvaihtoehto. Koulumaito- ja hedelmätukea haetaan aktiivisesti Ruokavirastolta, joten salaatit ovat tarjolla suositusten mukaisesti komponentteina ja linjastossa ensimmäisinä. Varhaiskasvatuksessa jatkettu Sapere-menetelmän käyttöä.

Ruokakasvatusta toteutetaan mm. tuomalla ruokalistalle on monipuolisesti erilaisia ruokia tarjolle ja yhteistyötä tehdään henkilöstön ja oppilaiden kanssa mm. järjestäjätoiminta on monessa koulussa käytössä. Rehtori/ varhaiskasvatusjohtaja - ruokapalvelupäällikkötapaamiset aloitettiin 2022. Nykytila-arviointia käytettiin osana arviointia. Asiakastytytyväisyyskysely toteutettiin keväällä 2024.

Eläkeläisille suunnattu ylijäämäruokailua toteutetaan Myllylän, Jokivarren ja Kuivannon koululla. Keväällä 2023 oppilaiden kouluun tutustumispäivinä huoltajilla oli mahdollisuus ruokailla ja tutustua tämän päivän kouluruokaan.

2021 Covid-19 vaikutti edelleen toimintaan isojen henkilömäärien toiminnoissa. Ruokailuaikoihin ja -tapoihin kiinnitettiin huomiota koulu- ja päiväkotikohteissa.

Myllylän koulun remontti valmistui ja koululle saatiin uudet keittiö- ja ruokasalitilat. Vuorenmäen ja Länsi-Orimattilan päiväkodit avattiin ja niiden ruokapalveluiden tuottaminen aloitettiin. Yhteiskoulun ja Erkkolukion ateriapalvelut siirtyivät väistöön Wanhalle Amikselle.

Ruoanvalmistuksessa siirryttiin 3/2022 kylmävalmistusmenetelmään. Ruoka valmistetaan loppuun koulujen ja päiväkotien keittiöissä, joten ennen ruoka-aikaa tuoksuu kouluissa ja päiväkodeissa vastavalmistuva ruoka.

Orimattilan uusi Yhteiskoulu otettiin käyttöön elokuussa 2024. Oppilas- ja opiskelijaruokailu saatiin sujuvaksi yhteisellä suunnittelulla ja opastuksella. Koulun kahvilatoimintoja suunniteltiin yhdessä koulun henkilökunnan kanssa ja toiminta aloitettiin syyskuussa tarjoamalla aamupalapakettia ja iltapäivävalituntien aikana välipalaa. Myös alakouluissa on mahdollista ostaa välipalaa iltapäivisin. Iltapäiväkerhojen välipalat tuotetaan niissä koulujen keittiössä, missä toimintaa on.

Keskustan alueella kouluilta ja päiväkodeilta jäänyt ylijäämäruoka on lahjoitettu Toivon Keskukseksi syyskuusta 2024 alkaen. Ruokaa on noudettu aktiivisesti seitsemältä koululta ja päiväkodeilta ja sitä jaetaan Toivon Keskuksen toimitiloissa kaupunkilaisille.

Asuntotoimi

Orimattilan Asunnot Oy on Orimattilan kaupungin alueen suurin vuokranantaja. Yhtiön omistuksessa on 569 vuokra-asuntoa sekä 140 ympärivuorokautisen hoivan asuntoa, jotka on kokonaisuudessaan vuokrattu Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle. Suurin osa vuokra-asunnoista sijaitsee kerrostaloissa keskustan alueella palveluiden läheisyydessä.

Yhtiön toiminta perustuu pääosin kohtuuhintaiseen, omakustannevuokraan. Orimattilan Asunnot Oy on asukaslähtöinen toimija, joka panostaa asukasviihtyvyyteen sekä varhaiseen puuttumiseen ongelmatilanteissa. Häätöjen määrä ei ole kasvanut merkittävästi edellisvuosiin verrattuna. Asumisneuvojaa ei ole yhtiössä mutta asiakaspalvelijamme ohjaavat tarvittaessa sopivien arjen tukipalveluiden piiriin. Esteettömien keskustan kerrostaloasuntojen puute on tällä hetkellä haaste, sillä niiden kysyntä on kasvussa. Lapsiperheiden suosiossa olevat rivitaloasunnot ovat myös kysynnältään kasvussa. Yhtiöllä on yksi kerrostalo sekä muutamia erillisiä asuntoja vastaanottokeskustoiminnassa.

Viestintä

Orimattilan viestinnässä on vuosien 2021–2024 välillä tapahtunut paljon. Vuonna 2021 pinnalla oli vielä koronauutisointi. Vuodesta 2022 lähtien viestintää on kehitetty määrätietoisesti. Tuon jälkeen vuoteen 2024 mennessä on mm. uudistettu kaupungin brändi, tehty viestintästrategia, sisäisen viestinnän suunnitelma sekä suunnitelma työnantajamielikuvan kehittämiseen. Suunnitelmia on myös alettu toteuttaa käytännössä ja jalkauttaa niitä organisaatioon. Lisäksi Orimattilassa on uudistettu kaupungin kotisivut ja panostettu somemarkkinointiin.

Kaikkien näiden uudistusten tavoitteena on ollut palvella paremmin niin kaupunkilaisia, kaupungin työntekijöitä kuin muuallakin asuvia ihmisiä. Uudistusten tulokset ovat myös näkyvissä. Esimerkiksi kaupungin somekanavat ovat kasvaneet tasaisesti ja uudet kotisivut ovat saaneet kiitosta.

Maaseututoimi

Orimattilan kaupunki hoitaa maaseutuhallinnon palvelut yhteistoiminta-alueella, johon kuuluvat Orimattilan lisäksi kunnat Iitti, Myrskylä ja Pukkila. Palveluiden kustannukset jaetaan kuntien kesken vuosittain laskettavien vertailulukujen perusteella.

Yhteistoiminta-alueella on maatiloja n. 730 kpl ja peltoa n. 51 000 ha. Maataloustukia on maksettu lähes 30milj. euroa vuosittain alueen aktiivituloille.

Maaseutuelinkeinoviranomaiset huolehtivat maaseutuelinkeinolain ja muiden maaseutuelinkeinoja koskevien lakien, asetusten, päätösten sekä Euroopan unionin säädösten täytäntöönpanosta kuntatasolla. Maaseutuelinkeinoviranomaisten keskeisimmät tehtävät ovat maataloustuki- ja korvausasioiden hoitaminen, maaseutuyritysten kehittäminen, valvonta- ja tarkastustehtävien sekä vahinkoarvioiden suorittaminen. Myös eläintenpitäjäksi rekisteröityminen ja eläinten merkintään ja rekisteröintiin liittyvien asioiden käsittely.

Sivistystoimiala

Sivistystoimialaan kuuluvat opetuspalvelut, varhaiskasvatuspalvelut, kirjasto-, kulttuuri- ja museopalvelut sekä nuorisopalvelut.

Opetuspalvelu

Orimattilan kaupunki tuottaa opetuspalveluja noin 1800 lapselle ja nuorelle. Heistä perusopetuksen oppilaita on 1640 ja 159 nuorta opiskelee lukiokoulutuksessa. Yleisopetuksen luokkien lisäksi perusopetusta järjestetään neljässätoista erityisluokassa, joista kolmessa toiminta-alueittain. Joustavan perusopetuksen (JOPO) luokka toimii Orimattilan yhteiskoulussa, mutta on yhteinen kaupungin molemmille yläkouluille.

Opetuspalvelut tuottavat hyvinvointipalveluja toteuttaessaan lakisääteistä ja voimassa olevaa opetussuunnitelmaa noudattavaa tehtäväänsä. Kasvatus- ja opetustyötä tekevät käytännössä kunnan reilut kaksisataa opettajaa ja koulunkäynninohjaajaa (166 opettajaa ja 49 ohjaajaa vuoden 2024 lopussa). Heidän lisäksi hyvinvointityöhön osallistuvat Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhuollon työntekijät eli kouluterveydenhoitajat, kuraattorit ja psykologit. Koulujen hyvinvointityöhön osallistetaan koko henkilöstö ja oppilaat.

Sekä Jokivarren koulussa, että Orimattilan yhteiskoulussa työskentelee vakituinen koulunuorisotyöntekijä. Heidän lisäksi erillisillä nuorisotyön hankerahoilla palkattiin vuosien 2021–2024 aikana yhteinen koulunuorisotyöntekijä alakouluille, vuosittain vaihtelevalla resurssilla ja kouluittain kohdennetuilla tavoitteilla. Koulujen henkilöstöresurssia on vahvistettu lisäksi koulutuksellisen tasa-arvon valtionavustuksella palkkaamalla yksiköihin resurssiopettajia ja koulunkäynninohjaajia vuosina 2021–2025.

Kouluterveydenhuolto on Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän tarjoama opiskeluhoollon palvelu, joka jatkaa sitä lapsen terveyden ja hyvinvoinnin seuranta, joka on aloitettu jo äitiys- ja lastenneuvolassa. Määräaikaiset koko ikäluokkaa koskevat terveystarkastukset ja seulontatutkimukset muodostavat kouluterveydenhuollon rungon ja mahdollistavat jokaisen oppilaan tapaamisen vuosittain. Orimattilan kouluissa työskentelee yhteensä neljä koulu- ja opiskelijaterveydenhoitajaa. Orimattilan opiskeluhoollon koulukuraattorit (4) ja -psykologit (3) siirtyivät 1.1.2023 lähtien Päijät-Hämeen hyvinvointialueen lapsi- ja perhepalvelujen toimialalle opiskeluhoollon tulosalueelle.

Orimattilaan on laadittu yksi opiskeluhoolltosuunnitelma, jossa on huomioitu eri koulutusasteita koskevat määräykset. Opiskeluhoolltosuunnitelma on laadittu yhteistyössä hyvinvointialueen, esiopetuksen, koulujen ja oppilaitosten henkilöstön, opiskeluhoolltopalvelujen, oppilaiden sekä huoltajien kanssa. Opiskeluhoolltosuunnitelma sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoolltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Opiskeluhoolltosuunnitelmassa linjataan myös toimintatavat kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan sekä kriisitilanteiden varalle.

Yhteisöllistä opiskeluhoolltoa toteutetaan mm. erilaisilla ryhmäytymistä edistävillä toimenpideohjelmilla, joissa pääpainopiste on ennaltaehkäisevä työ. Tällaisia ovat muun muassa KiVa-koulu, Friends, Huomaa hyvä ohjelmat sekä Meidän luokan kuulumiset ja Miten meillä menee? –kyselyt ja oppitunnit. Käytettävä ohjelma ja kohderyhmä vaihtelevat kouluittain. Oppilaiden osallisuusryhmät, kuten oppilaskunnan hallitus, tukioppilaat, välkkäri-toiminta, av-vastaavat ja miniministerit vahvistavat oppilaiden osallisuuden kokemusta sekä tarjoavat turvallisen ympäristön harjoitella vastuun ottamista. Yläkouluun päivä, Seiska- ja kasipäivät, koeviikkokahvit (lukio), vanhat tanssit- ja penkkari-projektit (lukio) sekä leirikoulut ja luokkaretket lisäävät osaltaan oppilaiden yhteisöllisyyden kokemusta ja hyvinvointia. Orimattilassa toimii Nuorisovaltuusto ja syksyllä 2023 käynnistynyt Lasten Parlamentti.

Edellä mainittujen opiskeluhoolltopalvelujen lisäksi hyvinvointityötä tehdään niin ikään lakisääteisessä kuntakohtaisessa opiskeluhoollon ohjausryhmässä, ja se on myös kirjattu koulukohtaisiin opiskeluhoollto-, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin. Opiskeluhoollon ohjausryhmän tehtäviä ovat muun muassa opiskeluhoollon kokonaistarpeen ja käytettävissä olevien palveluiden määrittäminen, yhteisöllisen opiskeluhoollon ja sen toimintatapojen suunnittelu, yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestäminen ja opiskeluhoollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa sekä opiskeluhoolltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen.

Orimattilan perusopetuksessa ja toisella asteella opetetaan hyvinvointitaitoja. Hyvinvointiohjelma kattaa lapsen koulupolun alakoulusta toiselle asteelle. Hyvinvointitunnit ovat osa kouluilla tehtävää hyvinvointityötä, jonka tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, kouluun

kiinnittymistä, hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa. Orimattilan peruskouluissa ja toisella asteella tehtävän hyvinvointityön taustalla on ajatus: ”Hyvinvoiva lapsi/nuori oppii”. Hyvinvointiopetus on lisäksi osa kiusaamisen vastaista työtä.

Orimattilan perusopetuksen opetussuunnitelmaan lisättiin lv. 2023 lähtien alakouluille yksi viikoittainen hyvinvointitunti. Orimattilan peruskoulujen ja lukion hyvinvointiopetuksen pohjana ovat alueelliset terveyden ja hyvinvoinnin kärjet (HyTe-kärjet). Sivistysvaliokunnan vuonna 2024 hyväksymä hyvinvointiohjelma vuosiluokille 1-6 täydentyi yläkoulun ja lukion päivitettyillä hyvinvointiopetuksen suunnitelmilla.

Koko opetustoimen henkilöstö on koulutettu Mieli ry:n toimesta syksyllä 2023 mielenterveystaitojen opettamisesta. Lisäksi henkilöstö on koulutettu koulujen toimintakulttuureista ja hyvinvoinnista. Hyvinvointiin liittyviä teemoja on jalkautettu kouluille hyvinvointivastaavien ja hyvinvointiopettajan työn kautta. Eri kyselyissä nousseisiin ilmiöihin kuten koulukiusaamiseen, seksuaaliseen häirintään ja päihdekasvatukseen on tartuttu ja niihin liittyviä oppitunteja on järjestetty ja kehitetty. Orimattila on saanut valtion erityisavustusta yhteisöllisen opiskeluhoollon vahvistamiseen ja kehittämiseen vuosille 2023–2025 ja tämän hanketyön kautta on tehty monialaista yhteistyötä eri verkostojen kanssa.

Harrastamisen Suomen malli toimii Orimattilassa kaikilla kouluilla. Koulujen henkilöstön (opettajat, koulunkäynninohjaajat) ohjaamien harrastetuntien lisäksi harrastetoimintaa ostetaan paikallisilta yhdistyksiltä ja seuroilta. Vuosina 2022–2024 mukana on ollut n. 10 paikallista toimijaa harrastetarjotinta tuottamassa. Harrastetunteja järjestettiin vuosittain n. 700 ja lisäksi lasten sekä nuorten harrastuneisuutta pyrittiin lisäämään järjestämällä harrastemessuja sekä harrastamisen koululaistapahtumia. Edelleen Harrastamisen Suomen mallia kehitetään ja hankkeelle haettiin jatkoa helmikuussa 2025.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Lasten iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia on tuettu monipuolisella pedagogisella toiminnalla ja mahdollistamalla myönteisiä oppimiskokemuksia. 1.8.2022 voimaan astuneen varhaiskasvatuslain muutos vahvisti lapselle tarjottavaa kehityksen ja oppimisen tukea. Muutoksen yhteydessä selkeytettiin tuen toteuttamista tukevia käytänteitä, kuten yleisen tuen ensisijaisuutta osana päivittäistä laadukasta pedagogiikkaa. Orimattilan varhaiskasvatuksessa on toiminut yksi

erityisryhmä, jossa on annettu kokoaikaista erityisopetusta. Lisäksi ryhmiin, joissa lasten tuen tarve on korostunut, on sijoitettu lisähenkilöstöä. Näissä ryhmissä varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat toteuttaneet osa-aikaista erityisopetusta. Orimattilan varhaiskasvatuksessa toteutui henkilöstölle suunnattu MAPA-koulutus syksyllä 2023 ja 2024. Turvalliset toimintamallit- MAPA on sertifioitu menetelmä, jolla ennaltaehkäistään haasteellisia tilanteita, kuten lapsen aggressiivista käyttäytymistä.

Lapsen kokeman varhaiskasvatuksen laatua on selvitetty Kehittävä Palaute-tutkimusmenetelmällä (Reunamo Education Research) vuonna 2023. Menetelmä tuo esiin tarkasteltujen lapsen hyvinvoinnin osatekijöiden, oppimisen, liikkumisen, emootioiden ja sosiaalisuuden, kytköksen toimintakulttuuriin - tapaamme toimia. Saadun analyysin perusteella kehittämistoimia suunnattiin erityisesti leikkiin ja aikuisen aktiiviseen rooliin leikkien rikastuttajana. Leikkiä kehitettiin Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvin) varhaiskasvatukseen suunnatulla laadunarviointijärjestelmällä Valssilla. Vuoden 2024 havainnointiaineiston mukaan voitiin Orimattilassa todeta tuetun leikin osuuden varhaiskasvatuspäivästä olleen poikkeuksellisen korkea, lähes kaksinkertainen muuhun Suomeen verrattuna. Lasten oppimiselle suotuisia tilanteita havaittiin merkittävästi enemmän kuin muualla Suomessa, ja 60,2 % lasten valvellaoloajasta liittyi oppimiselle otolliseen toimintaan. Myönteisiä emootioita havaittiin myös merkittävästi aiempaa enemmän, mikä väritti varhaiskasvatuspäiviä positiivisesti.

Orimattilan varhaiskasvatuksessa toteutetut kolme valtionavusteista digihanketta: Digilaukka, Uudet lukutaidot ja Innovatiivisten oppimisympäristöjen kehittäminen perhepäivähoidossa ovat tukeneet pedagogisesti tarkoituksenmukaista ja turvallista digitaalisten välineiden hyödyntämistä toiminnassa. Digivanhempainilta toteutettiin syksyllä 2022.

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma on laadittu kaikissa päiväkotien lapsiryhmissä kunakin toimintakautena. Varhaiskasvatuksen tiimin pedagogista suunnitelmaa tarkennettiin ja kirjattiin vuonna 2024 toimintatavat, joilla kiusaamista ehkäistään ja toimintatavat ristiriitatilanteiden selvittämiseen hyödyntäen Miniverso-menetelmällä.

Yksikkökohtaiset tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmat valmistuivat toimintakaudella 2023–2024 vaiheittaisen prosessin kautta. Yksikkökohtaisina kehittämistoimenpiteinä toteutui esimerkiksi seuraavia käytänteitä: varmistetaan että kaikki lapset saavat positiivista palautetta, varmistetaan, että kaikki lapset pääsevät mukaan leikkiin mm. arpomalla leikkikavereita ja tukemalla uusia ystävyyssuhteita ja että esillä olevat leikkivälineet ja kirjallisuus tukevat tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Avoin päiväkotikimppa toimintaan sisältyi avoin perhekahvila ja kohtaamispaikka Perhepirtti ja lasten kerhotoimintaa kolmena päivänä viikossa aamu- ja iltapäivisin (Kimppa kerhot) sekä lapsiparkkitoimintaa noin kerran viikossa. Toiminta järjestettiin Kuismapolulla Helinäntuvalla kesään 2023 saakka. Elokuusta 2023 alkaen toiminta siirtyi Peltolan päiväkotiin, jonka aikana kävijämäärät kasvoivat. Perhepirtin keskimääräinen kuukausittainen kävijämäärä oli 102

henkilöä kun aiemmin Helinäntuvan tiloissa se oli keskimäärin 83 henkilöä kuukaudessa. Kerhoissa oli noin 20 lasta.

Palveluverkkoon tehtyjen supistusten ja talouden tasapainottamistoimien vuoksi avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa supistettiin lakkauttamalla tammikuusta 2024 alkaen lapsiparkkitoiminta ja iltapäiväkerhot. Elokuusta 2024 alkaen aamupäiväkerhoja järjestettiin enää kahtena päivänä entisen kolmen aamupäivän sijaan. Palveluverkkomuutosten vuoksi myös käytössä olleista tiloista luovuttiin elokuussa 2024 ja kerhotoiminta siirrettiin koivikon päiväkodin saliin sekä Perhepirtti nuorisotila Monttuun. Syksyllä 2024 osallistujamäärät vähenivät reilusti keskimääräisen kuukausittaisen kävijämäärän ollessa noin 40 henkilöä. Kimpan kerhossa lapsia oli 8 ja kerhotoiminta päättyi joulukuussa 2024.

Nuorisopalvelut

Perusnuorisotyö

Perusnuorisotyö on läsnä nuorten vapaa-ajassa järjestäen erilaista mielekästä ja osallistavaa toimintaa ja samalla tarjoten turvallisia tiloja vapaa-ajan viettoon. Ennaltaehkäisevä työ on perusnuorisotyön perusta ja lähtökohta kaikissa sen toiminnoissa ja tavoitteena on puuttua varhaisessa vaiheessa erilaisiin ilmiöihin ja ohjata nuoria löytämään mielekkäitä hyvinvointia tukevia ajanviettotapoja sekä harrastuksia. Perusnuorisotyöhön kuuluu nuorisotiloilla tehtävä työ, retket, leirit, tapahtumat, teemaillat ja erilaiset pienryhmät.

Vuonna 2021 perusnuorisotyötä varjosti kaiken aikaa korona. Keväällä toiminta oli muutaman kuukauden täysin verkossa ja edellisenä vuonna käyttöön otetut digitaaliset alustavat otettiin jälleen käyttöön. Nuorisotiloilla kävi niiden auki ollessa paljon nuoria ja he selvästi kaipasivat paikkaa, jossa viettää vapaa-aikaa sekä aikuisen tarve nuorilla korostui myös viime vuoden aikana. Vuoden aikana saimme järjestettyä yhden leirin sekä muutamia retkiä. Osallistujia kaikkiiin oli ennätysellisen paljon. Tässäkin näkyi korona-ajan eristäytymisen luoma tarve päästä pois tutuista ympyröistä. Kevään aikana pilotoimme jalkautumisenmallin Orimattilaan ja jalkauduimme muutaman kerran Orimattilan keskustaan. Jalkautumisen aikana emme tavanneet juurikaan päihtyneitä tai häiriökäyttäytyviä nuoria.

Vuonna 2022 nuorisotila sai uudet tilat keskustassa ja kävijämäärät lähtivät hurjaan nousuun. Uudet tilat mahdollistavat monenlaista ja etenkin uudenlaista toimintaa mm. keittiön myötä. Kävijäprofiili muuttui myös uusien tilojen myötä ja saimme paljon uusia aiempaa vanhempia kävijöitä. Huomasimme, että myös vanhemmat nuoret kaipasivat tilaa ja paikkaa viettää vapaa-aikaa. Kesällä 2022 järjestimme leirin ja muutamia retkiä ja koronan jälkeen nämä olivat selvästi kaivattuja. Perusnuorisotyö järjesti myös harrastemessut syksyllä 2022 ja siellä kävivät kaikki peruskoululaiset päivällä ja illalla tapahtuma oli avoin kaikille kaupunkilaisille. Lokakuussa 2022 järjestimme ensimmäisen taiteiden illan Orimattilassa. Tapahtuma oli suunnattu nuorille. Tapahtuma tavoitti n.700 kävijää muutaman tunnin aikana. Tapahtumassa ei tavattu järjestyshäiriöitä eikä päihtyneitä

Vuonna 2023 perusnuorisotyö alkoi palata normaaliin toimintaansa mutta tiukka taloustilanne pakotti supistamaan toimintaa. Nuorisotiloilla oli monta kymmentä kävijää illassa, ja nuoret todella tekivät uudesta tilasta oman näköisensä ja ottivat tilan omakseen. Lokakuussa järjestettiin toinen taiteiden ilta Varsapuistossa ja se saavutti yli 1000 kävijää. Tapahtuma oli todella kehuttu ja toivottu.

Vuoden 2024 aikana nuorisotilat sulkeutuivat niin Artjärveltä kuin keskustastakin. Nuorisotilat siirtyivät koulun tiloihin ja nuoria tippui valtavasti pois toiminnasta. Nuoret eivät löytäneet koulun tiloihin eivätkä ottaneet niitä omakseen. Etenkin Artjärven osalta lapsille ja nuorille nuokun sulkeutuminen oli iso asia, sillä siellä ei ole tarjolla nuorille juuri muuta vapaa-ajan viettoja.

Koulunuorisotyö

Koulunuorisotyön kehitys Orimattilassa vuosina 2021–2024

Koulunuorisotyö on kehittynyt Orimattilassa vastaamaan oppilaiden muuttuviin tarpeisiin, erityisesti COVID-19-pandemian vaikutusten jälkeen. Työn tavoitteena on ollut tukea oppilaiden hyvinvointia, kiinnittymistä kouluyhteisöön ja ehkäistä syrjäytymistä.

Vuosi 2021: Pandemian vaikutukset ja uudet avaukset

Vuonna 2021 koulunuorisotyötä leimasi COVID-19-pandemia. Keväällä toiminta mukautettiin etäopetuksen vaatimuksiin siten, että tukea tarvitsevat oppilaat saivat henkilökohtaista tukea koululla. Esimerkiksi Jokivarren koulun koulunuorisotyöntekijä oli läsnä tukemassa ja tsemppaamassa oppilaita opiskelussa. Syksyllä toiminta normalisoitui oppilaiden palatessa kouluihin, mikä mahdollisti ryhmäytymisten ja teematuntien jatkamisen.

Syksyllä käynnistettiin uusi hanke alakoululaisille suunnattujen koronan haittojen vähentämiseksi. Hankkeen myötä saatiin kiertävä alakoulun koulunuorisotyöntekijä, joka toimi neljässä eri alakoulussa.

Vuosi 2022: Toiminnan vakiintuminen ja kehittäminen

Vuonna 2022 koulunuorisotyö toimi normaalisti kaikilla kouluilla. Vuoden aikana järjestettiin erilaisia teemapäiviä ja ryhmäytymisiä vuosiluokittain. Lisäksi kehitettiin välituntitoimintaa ja yläkoululaisille avattiin välituntikahvilat.

Alakoulujen koulunuorisotyön hanke päättyi keväällä. Hankkeen tulokset osoittivat selkeän tarpeen nuorisotyölliselle näkökulmalle myös alakouluissa, ja hankkeen todettiin parantaneen oppilaiden hyvinvointia.

Vuosi 2023: Vakiintunutta toimintaa ja laajeneminen alakouluihin

Vuonna 2023 koulunuorisotyössä vakiintuivat erilaiset teemapäivät ja ryhmäytykset. Työn painopiste oli Jokivarren koululla vuosiluokilla 5–9 ja Orimattilan yhteiskoululla vuosiluokilla 7–9. Lisäksi tehtiin nivelvaihtotyötä alakouluista Orimattilan yhteiskouluun siirtyvien oppilaiden kanssa. Koulunuorisotyön merkitys oppilaiden hyvinvoinnille korostui.

Maaliskuussa saatu uusi avustus mahdollisti alakoulujen koulunuorisotyön käynnistämisen uudelleen. Avustuksen tavoitteena oli tukea lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia, kiinnittymistä koulu- ja oppilaitosyhteisöön, elämäntaitojen vahvistamista ja syrjäytymisen ehkäisyä. Alakoulujen nuorisotyötä aloitettiin tarveperusteisesti Pennalan ja Myllylän alakouluilla, joissa oli havaittu haasteita lasten ja nuorten suhteissa ja hyvinvoinnissa.

Vuosi 2024: Jatkuvuus ja hankkeen päättymisen

Vuonna 2024 koulunuorisotyössä jatkuivat vakiintuneesti erilaiset teemapäivät ja ryhmätykset. Työn painopisteet säilyivät Jokivarren koululla (5–9. luokat) ja Orimattilan yhteiskoululla (7–9. luokat) sekä nivelvaihtotyössä. Koulunuorisotyön rooli oppilaiden hyvinvoinnin edistäjänä pysyi keskeisenä. Alakoulujen koulunuorisotyön hanke päättyi toukokuussa.

Etsivä nuorisotyö

”Etsivä nuorisotyö tarjoaa 15–28-vuotiaille nuorille mahdollisuuden luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren kysymyksiin, edistää kasvua ja osallisuutta yhteiskuntaan sekä auttaa nuorta saavuttamaan hänen tarvitsemansa tuen. Etsivää nuorisotyötä ohjaa *nuorisolaki (1285/2016)*.” *Into ry, Mitä on etsivä nuorisotyö?*

Etsivän nuorisotyön onnistumisia vuosina 2021–2024 oli työparityöskentelyn käynnistyminen ja kyseisen työmuodon päivitetyn toimintasuunnitelman (2020) käyttöönotto siinä muodossaan, kuin se rakenteiden, resurssien ja esihenkilötyön (johtamisen) puolesta oli mahdollista. Työparityöskentely varmistaa nuorille palvelun saatavuuden ja lisää merkittävästi työturvallisuutta ja samalla se vähentää työn kuormittavuutta.

Etsivässä nuorisotyössä siirryttiin myös työparin yhteiseen PARent – tilastointiin. Työ siirtyi korjaavasta työstä ennalta ehkäisevän ja haittoja vähentävän työn suuntaan. Tämän seurauksena työssä kohdattujen nuorten keski-ikä laski aiemmasta 25 ikävuodesta noin 20 ikävuoteen.

Vuoden 2023 aikana etsivä nuorisotyö osallistui *Breakfast Club – sosiaalipedagoginen pienryhmätoiminta kouluakäymättömille nuorille* kokeilun suunnitteluun ja toteutukseen yhteistyössä koulunuorisotyöntekijän ja perusopetuksen yläkoulujen kanssa. Koulu- ja oppilaitosyhteistyötä kehitettiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (koulunuorisotyö, kuraattorit, oppilaanohjaajat ja koulujen opetushenkilökunta): Peruskoulujen välkkäkahvit, opotunnit ja yhteishaussa mukana olo vakiinnuttivat paikkansa. Lukion ryhmäytymispäivien ohella jaksokahveista tuli nuorten suosima kohtaamispaikka etsivän nuorisotyön kanssa. Vuosina 2023-2024 pilotoitiin yhdessä Erkko-lukion ja oppilashuoltoryhmän kanssa toiminnalliset hyvinvointitunnit lukion 1. ja 2. vt.n opiskelijoille.

Etsivän nuorisotyö jalkautui keskustan alueelle osana joustavaa työmuotoaan vuosina 2021–2024 ja etsivän nuorisotyön iltapäiväkahvilan suosio jatkui vakaana.

Etsivälle nuorisotyölle haasteita asetti nuorten palveluiden väheneminen ja lopettaminen alueella. Vähennettyjä tai lopetettuja palveluita olivat päihde- ja mielenterveystyön erikoissairaanhoido, nuorten sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminta, nuorten alle ja yli 18 – vuotta perhetyö ja Orimattilan työvalmennuspalvelut Duunari sekä sen yhteydessä toimineet työllisyyden kuntakokeilun omavalmentajat.

Kirjasto-kulttuuri ja museopalvelut

Kirjastopalvelut

Orimattilan kaupunginkirjasto on kaikkien kaupunkilaisten kodikas kohtaamispaikka, jossa tarjotaan monipuolinen valikoima kirjallisuutta, musiikkia, elokuvia ja pelejä. Kirjastossa on mahdollisuus muun muassa käyttää tietokoneita, tablettitietokoneita ja kopiokonetta sekä lukea verkkolehtiä. Kirjastolain mukaan kuntien tulee tarjota valtakunnallisesti tasa-arvoisia kirjastopalveluita paikkakunnasta riippumatta. Lisäksi kirjastot on laissa nimetty paitsi lukutaidon ylläpitäjiksi myös kuntalaisten digi- ja mediataitojen ohjaajiksi. Kirjastopalveluilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia tietoon, lukukokemuksiin, osaamisen kehittämiseen sekä kansalaistoimintaan. Tehtävänä on tarjota kaikenikäisille pääsy aineistoihin ja kokoelmiin, tarjota tietopalvelua, tukea ja ohjausta tiedon hankintaan sekä tiloja monenlaiseen toimintaan. Yhteiskunnallisen vuoropuhelun edistämiseksi kirjastot tukevat niin kotoutumista, yhteisöllisyyttä kuin paikallista identiteettiä. Kirjaston omien aineistojen käyttö, lainaus ja varaaminen sekä ohjaus ja neuvonta ovat käyttäjälle maksutonta.

Kirjasto on Orimattilan kaupungin käytetyin vapaa-aikapalvelu. Vuosittainen lainamäärä on noin 200 000 lainaa. Orimattilalaiset ovat ahkeria lukijoita, sillä asukasta kohden lainamäärä on noin 12, kun koko maan vastaava luku on 9. Lainamäärä on pysynyt samoissa lukemissa jo kymmenisen vuotta. Päijät-Hämeen yhteinen kirjastojärjestelmä, ja seutukuljetusten myötä koko maakunnan alueella liikkuva kokoelma, takaavat asiakkaille aineiston hyvän ja nopean saatavuuden. Kansallisen E-kirjaston käyttöönotto vuonna 2024 on lisännyt sähköisen aineiston saatavuutta ja käyttöä entisestään.

Vuodesta 2017 saakka käytössä ollut omatoimikirjasto mahdollistaa kirjaston tilojen käytön myös palveluaikojen ulkopuolella. Kirjastoa on mahdollista käyttää 98 tuntia viikossa. Kirjastopalveluiden saavutettavuutta tehostaa monikäyttöinen ja invahissillä varustettu kirjastoauto. Auton palvelureitti kattaa koulujen ja päiväkotien lisäksi taajamat. Liikkuva kulttuuritalo –hankkeen aikana vuosina 2021–2022 kirjastoauton mukana kulki keskustataajaman ulkopuolella asuville lisäksi erilaisia mahdollisuuksia kokea, tehdä ja harrastaa taidetta ja kulttuuria arjen ympäristöissä. Kirjastoauto toimii vaalien yhteydessä myös ennakkoäänestyspaikkana.

Kirjastossa järjestetään säännöllisesti erilaisia opastuksia, muita yleisötapauksia sekä näyttelyitä. Kirjaston helppo saavutettavuus ja palvelun maksuttomuus tekevät siitä matalan kynnyksen paikan, jonne kenen tahansa kuntalaisen on helppo ja turvallinen tulla.

Ajanmukaisten ja laadukkaiden kirjastopalvelujen ylläpitämisen edellytykset ovat riittävät resurssit, osaava henkilökunta sekä toimivat ja terveet tilat. Automaatio ja digitalisaatio ei vähennä henkilökunnan tarvetta, sillä käyttäjien opastamiseen, aineiston esilletuomiseen ja tapahtumien järjestämiseen tarvitaan nykyistä enemmän erityistaitoja hallitsevaa henkilökuntaa.

Museopalvelut

Orimattilan kaupunki ylläpitää vuonna 1978 perustettua taidemuseota, joka sijaitsee kulttuuritalon toisessa kerroksessa. Ympärivuotisesti avoinna oleva Orimattilan taidemuseo tuottaa kuntalaisille kuvataidepalveluita paitsi esittelemällä omia valtakunnallisesti merkittäviä kokoelmiaan myös järjestämällä useita vaihtuvia näyttelyitä vuosittain. Museon omat teoskokoelmat käsittävät Taidesäätiö Ilmari ja Toini Wall-Hakalan kokoelman, Pentti Papinahon kokoelman, Orimattilan Erkot -kokoelman ja Orimattilan kaupungin kokoelman.

Laadukkaiden näyttelyiden ohella taidemuseolla järjestetään ympäri vuoden erilaisia kulttuuritilaisuuksia, kuten konsertteja, luentoja, teatteri- ja muita esityksiä, taiteilijataapaamisia ja taidetyöpajoja. Myös koulujen ja varhaiskasvatuksen ryhmät vierailevat taidemuseolla ahkerasti sillä taidemuseokäynnit ovat osa koulujen ja esiopetuksen kulttuurikasvatusohjelmia. Taidemuseolla vierailee vuosittain reilut 4000 asiakasta.

Orimattilan kotiseutumuseo on Orimattilan kaupungin omistama ja ylläpitämä kulttuurihistoriallinen paikallismuseo, joka sijaitsee keskeisellä paikalla kaupungin keskustassa. Museo tukee omalta osaltaan Orimattilan kaupungin elinvoimaisuuden ja yhteisöllisyyden kehittämistä. Museoalueella on järjestetty kesäisin mm. joogaa, konsertteja, teatteri- ja sirkusesityksiä, käsityönäytöksiä ja opastuksia. Museon alue on ilmaiseksi käytettävissä paikallisten yhdistysten erilaisille tapahtumille. Kotiseutumuseo on yleisölle avoinna kesäisin sekä sopimuksen mukaan muina aikoina mm. koululaisryhmille.

Sekä Orimattilan taidemuseo että kotiseutumuseo ovat osallistuneet vuodesta 2021 alkaen vuosittain kesäisin järjestettyyn Päheet museot – museoviikko Päijät-Hämeessä-tapahtumaan, joka on monipuolistanut museoiden tarjontaa ja houkutellut museoihin uusia eri-ikäisiä kävijöitä.

Kulttuuripalvelut

Vuonna 2019 uudistettu laki kuntien kulttuuritoiminnasta velvoittaa kuntia järjestämään asukkaille kulttuuritoimintaa ja nostaa kulttuurin kuntien järjestämien peruspalveluiden joukkoon. Kunnan tehtävänä on mahdollistaa ja tukea niin asukkaiden omaa luovaa toimintaa kuin myös edistää kuntalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia kokea taidetta ja kulttuuria. Toisin sanoen kunnan tehtävänä on taata taiteen ja kulttuurin saavutettavuus kuntalaisten omissa lähipalveluissa ja arkiympäristöissä. Kulttuuripalveluiden merkitys alueen elinvoimaisuuden ja kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta on suuri. Jokaisella on oikeus kulttuuripalveluihin iästä, kulttuuritaustasta ja elämäntilanteesta riippumatta ja palvelut ovat luonteva osa kuntalaisten jokapäiväistä elämää.

Kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma

Vuonna 2022 valmistui Orimattilan kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma vuosille 2023–2028. Ohjelman keskeisenä visiona on, että vuonna 2028 Orimattilan kulttuuritoiminta on

monipuolista ja asukkailla on yhdenvertaisemmat mahdollisuudet kohdata taidetta ja kokeilla taiteen tekemistä arjessaan. Kulttuurilla on Orimattilassa tilaa kukoistaa ja se ammentaa vahvasta yhteistyöstä kaupungin omien toimialojen sekä paikallisten taiteilijoiden, kulttuuriyhdistysten ja muiden toimijoiden kuten yritysten välillä. Kukoistava kulttuurielämä tukee orimattilalaisten mielekästä arkea ja hyvinvointia ja toimii tulevaisuudessa myös kaupungin vetovoimatekijänä. Ohjelman valmisteluun osallistui monialainen ohjausryhmä, jossa oli jäseniä Orimattilan kaupungin eri valiokunnista, paikallisten kulttuurijärjestöjen edustajia, paikallinen taiteilija, kasvatuksen- ja koulutuksen toimialan edustajia sekä nuorisotoimen ja nuorisovaltuuston edustajat. Lisäksi kulttuurin asukasraadin jäsenillä oli mahdollisuus kommentoida ohjelman luonnosta ja esittää omia näkemyksiään Orimattilan kulttuuritarjonnan kehittämiseksi keväällä ja alkukesällä 2022.

Liikkuva kulttuuritalo –hanke 2021–2022

Liikkuva kulttuuritalo -hankkeen taidepysäkkejä oli keväällä 2021 suunnittelemassa 232 kuntalaista ja syksyllä toteutettiin yhdeksän osallisuusmenetelmällä valittua taidepysäkkiä, joissa oli yhteensä 776 osallistujaa.

ITE-valotaidefestari 2021

Kulttuuripalveluiden ITE-valotaidefestariin ja siihen liittyviin kymmeneen ITE-valotaidetyöpajaan osallistujia oli yhteensä 2 256.

Kulttuuritalon perhepäivä

Kulttuurikasvatusohjelma

Lastenkulttuurikeskus Efeki

Efeki tarjoaa kouluille ja päiväkodeille maksuttomia kulttuurivierailuja, joiden tehtävä on tukea koulujen taide- ja kulttuurikasvatusta. Efeki pyrkii lisäämään taiteen alan ammattilaisten yhteistyösuhteita, hankkeita ja toimintoja Päijät-Hämeen alueella sekä nostamaan esiin päijäthämäläistä lastenkulttuuriosaamista.

Toiminnan tavoitteena on tukea luovien taitojen harjoittamista sekä varmistaa lasten säännölliset kokemukset ja elämykset taiteesta ja kulttuurista. Lastenkulttuurikeskus Efeki toteuttaa vuosittain Päijät-Hämeessä 110–140 kulttuurivierailukokonaisuutta kouluihin ja päiväkoteihin. Vierailuihin osallistuu 11 000–14 000 lasta ja ne työllistävät 20–25 taitelijaa tai taiteilijaryhmää.

Toimintaa koordinoi Lahden kaupungin kulttuuripalvelut ja toimintaa hallinnoi seudullinen ohjausryhmä, joka koostuu mukana olevien kuntien edustajista. Rahoituksesta vastaavat Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Efektin toiminnassa mukana olevat kunnat.

Lastenkulttuurikeskus Efeki on Suomen lastenkulttuuriliitto ry:n jäsen. Efeki on myös mukana valtakunnallisessa Suomen Kulttuurirahaston rahoittamassa Taidetestaajat-hankkeessa.

Hyvinvointitoimiala

Hyvinvointitoimialaan kuuluvat hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen johtaminen ja kehittäminen, maahanmuutto-, seniori-, sekä liikunta- ja vapaa-aikapalvelut ja osallisuuden edistäminen.

Osallisuuden edistäminen

Yhdistys-, järjestö-, seura- ja kolmannen sektorin toiminta (toteutuu myös sivistys- ja hyvinvoinnin toimialalla)

Keskeisenä sisältönä Orimattilan osallisuustyössä oli osallisuuden rakenteiden tunnistaminen ja vahvistaminen. Tämä piti sisällään mm. yhteiskehittämisen mahdollistamista kansalaistoiminnan kentällä esimerkiksi työpajojen muodossa erilaisten ajankohtaisten teemojen äärellä, aluekumppanuuspöytien toiminnan tukemista sekä hyvinvointiavustusten kriteeristön luomista ja kansalaisavustuksen mallin pilotointia. Yhtenä isona kokonaisuutena vuoden 2023 lopussa ehdittiin käynnistää osallisuusohjelman prosessia. Tämä piti sisällään mm. asukkaille järjestettyjä kehittämistyöpajoja.

Osallisuustyössä tapahtui vuonna 2023 muun muassa seuraavat kokonaisuudet:

- Kohtaamispaikan/kaupunkilaisten yhteistilan kartoitus ja siihen liittyvä asukkaiden ja kansalaistoimijoiden kuuleminen erilaisin osallistavin menetelmin (mm. teemaseinät, kehittämistyöpajat, jalkautuminen eri tapahtumiin). Kaupunginorganisaation sisällä teeman kuljettaminen yhteisten tilaisuuksien ja tapaamisten yhteydessä.
- Kaupunkiympäristön toimialaan liittyen osallisuuskoordinaattori koordinoi mm. Muraali-työryhmää, toteutti keskusta-alueen kehittämiseen liittyvän Palojoen kehittämishankkeen kyselyn kaupunkilaisille yhteistyössä teknisen toimen kanssa sekä koordinoi kaupungin ja keskustan aluekumppanuuspöydän katutyöpajaa Pakaantien alikulkusillalle.
- Kaupungin kirjasto- ja kulttuuritoimen, varhaiskasvatus- ja nuorisopalvelujen sekä lukuisten kansalaistoimijoiden kanssa yhteistyössä toteutetut tapahtumat, kuten Mitä sulle kuuluu? – tapahtuma kaikenikäisille Orimattilan kulttuuritalolla, Perheiden ilta sekä mm. aluekumppanuuspöytien jalkautumiset kaupungin kesäkauden avajaisissa ja Taiteiden illassa.
- Osallisuustyö näkyi vahvasti myös kotoutumistyössä, johon osallisuuskoordinaattorin työresurssia hyödynnettiin aktiivisesti vuoden 2023 osalta.
- Ilmiöbudjetointi hyvinvointitoimialalla pilotoitu.
- Vuonna 2023 luotiin ja pilotoitiin kansalaistoiminnan kevytrahan malli.

Osallisuuskentän sidosryhmätyö oli erityisesti niin paikallista mutta myös Päijät-Häme-tasoista verkostotyötä. Keskeisiä sidosryhmiä osallisuustyössä olivat mm. paikalliset kansalaistoimijat ja järjestöt, Orimattilan aluekumppanuuspöydät, Päijät-Häme tasoinen vapaaehtoistyön verkosto, Orimattilan kaupunkiorganisaation sisällä tehtävä yhteistyö, maahanmuuttotyön vapaaehtoisten verkosto, kyläverkostotoiminta sekä yhteistyö Päijät-Hämeen hyvinvointialueen, Lahden kaupungin, Hollolan kaupungin, kumppanuusverkoston, alueellisen osallisuustyöryhmän sekä kansallisten toimijoiden ja erilaisten kehittämishankkeiden kanssa.

Maahanmuuttopalvelut ja kotoutumisen edistäminen

Kotoutumislaki ohjaa vahvasti kunnan kotouttamistyötä (KotoL). Orimattilassa kotoutumista edistetään kunnan, hyvinvointialueen, työllisyysalueen sekä muiden tahojen kanssa tehdyn yhteistyön avulla. Tavoitteena on kehittää paikallistason kotoutumista edistävää työtä mm. kunnan eri toimialojen sekä kolmannen sektorin toimijaverkon kanssa. Tavoitteena on lisätä maahan muuttaneiden osallisuutta ja toimijuutta Orimattilassa sekä varmistaa kunnan palvelujen toimijuus kaikille sen asukkaille.

Maahanmuuttopalveluista neuvontaa ja ohjausta voivat saada kaikki orimattilalaiset maahan muuttaneet sekä yhteistyökumppanit.

Palveluihin kuuluvat mm.

- kotoutumiseen liittyvä maahanmuuttajien arjen tuki, opastus ja neuvonta
- neuvonta ja avustaminen kansalaisuus- ja oleskelulupaan liittyvissä asioissa
- verkostoyhteistyö muiden toimijoiden kanssa
- kotouttamistyön kehittäminen paikallisesti ja alueellisesti

Vuosina 2021–2024 maahanmuuttopalvelut toteutuivat Orimattilassa kolmen (Orimattila, Heinola, Hollola) yhteisen maahanmuuttokoordinaattorin työnä. Hän vastasi sekä arjen asiakasohjauksesta että laajemmasta kotoutumisen kehittämisestä. Koordinaattorin laajan työnkuvan tueksi Orimattilassa aloitti osallisuuskoordinaattori vuoden 2023 kesällä. Hänen työnkuvaansa sisältyi myös kotoutumisen arjen ohjausta ja neuvontaa.

Osallisuuskoordinaattorin jäätyä vanhempainvapaalle vuoden 2024 alussa, vastasi maahanmuuttokoordinaattori yksin kotouttavasta työstä Orimattilassa.

Orimattila luopui kiintiöpakolaisten vastaanottamisesta toistaiseksi 1.1.2024 alkaen.

Resurssivaje oli yksi osatekijä vastaanoton lakkauttamiselle.

Hyvinvointialueen aloittaessa vuonna 2023, iso osa entisistä Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän (PHHYKY) maahanmuuttopalvelujen tehtävistä siirtyi kunnan vastuulle. Myös Ukrainan sota ja sitä myöten Orimattilaan avattu vastaanottokeskus vuonna 2023 toivat aivan uudenvuodenlaisensa mausteen kotoutumistyölle. Tämä tarkoitti tiivistä yhteistyötä

kunnan maahanmuuttopalvelujen ja vastaanottokeskuksen välillä, sekä tukea niille turvapaikanhakijoille, jotka rekisteröivät kotikuntansa Orimattilaan.

Lisäksi uusi kotoutumislaki sekä työllisyysalue aloittivat toimintansa samaan aikaan 1.1.2025 alkaen. Muutokset lisäsivät kunnan vastuuta entisestään kotouttamisesta. Vuoden 2024 aikana kehitettiin sekä kunnan sisäisiä että maakunnan kattavia maahanmuuton/kotoutumisen prosesseja tiiviissä yhteistyössä alueen muiden kuntien ja tulevan työllisyysalueen kanssa.

Muutokset vuosina 2021–2024 olivat olleet suuria ja niitä oli paljon. Orimattilan maahanmuuttopalveluissa ne näkyivät maahanmuuton asiantuntijuuden yhä enenevänä tarpeena sekä asiakasmäärän lisäyksenä.

Kotoutumistyön tulokset

Kotoutumistyölle luotiin vakaa pohja kunnassa ja siihen liittyviä prosesseja kehitettiin ja juurrutettiin. Kotoutumistyön kehittäminen alueellisesti sekä hyvien käytäntöjen mallintaminen kuntarajoja rikkoen toi hyvää synergiaa ja yhteistyötä eri kuntien ja muiden toimijoiden välille. Asiakasnäkökulmasta asiakkaat löysivät helposti kunnan maahanmuuttajapalveluihin ja tiesivät missä asioissa sinne voi olla yhteydessä.

Yhteistyöllä ja prosessien hiomisella kotoutumistyölle saatiin ”nostetta” ja arvostusta; kotoutuminen nähdään yhä tärkeämpänä osa-alueena sekä asiakkaan että ympäröivän yhteiskunnan hyvinvoinnille. Kotoutumista kehitetään yhä laajemmassa verkostossa ja puhtaan asiakastyöskentelyn lisäksi tarve kotoutumisen asiantuntijuudelle on lisääntynyt. Tavoitteena on ollut edistää kotoutumista hyviä väestösuhteita ja kaikkien osallisuutta edistämällä ja tähän teemaan on tartuttu kunnassa ja alueella hyvin.

Lukuja ja indikaattoritietoa, taulukoita ym.

Kotikunnan rekisteröineitä ulkomaan kansalaisia 12/2023 (uusin tieto, Tilastokeskus): 408 henkilöä (2,6 % asukasluvusta)

Eniten kansalaisia: Venäjä, Viro, Ukraina, Thaimaa, Syyria, Afganistan, Filippiinit

Liikuntapalvelut

Liikuntapalveluissa tapahtui merkittäviä panostuksia kuntalaisten liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi. Toisaalta tarkastelujaksolle osuu myös Covid-19 –pandemia, joka sulki liikuntapaikkoja ja rajoitti ihmisten liikkumismahdollisuuksia, mutta samalla ohjasi myös kehittämään etäohjauksia ja –valmennuksia.

Vuosina 2021–2024 suurimmat euromääräiset panostukset kohdistettiin liikunnan olosuhteiden kehittämiseen: Pennalan tekonurmikenttä (2021), Tönnön ulkoilureitti (2022), Orimattilan uimahalli (2022), luontoreittien perusparannukset (2023- 2024), Yhteiskoulun lähiliikuntapaikka valmistui osittain (2024).

Vuosi 2022 oli myös liikuntapalveluiden toiminnan ja palvelujen kehittymisen kannalta tärkeä vuosi, sillä saimme uuden uimahallin myötä laajennettua uimahallin aukioloaikoja merkittävästi sekä palkattua lisää henkilöstöä uinninvalvontaan ja lisättyä sitä kautta resurssia liikunnanohjaukseen. Vuonna 2023 aloitti perintövaroilla palkattu senioriliikuntaan erikoistunut liikunnanohjaaja ja toimintaa pystyttiin laajentamaan merkittävästi niin ikäihmisten, erityisryhmien kuin työikäistenkin tarpeeseen. Liikuntaryhmien osallistujamäärät nousivat vuoteen 2024 mennessä n. 88 % koronapandemiaa edeltävään aikaan verrattuna. Liikuntaryhmien määrää kasvatettiin ja vesiliikuntaryhmät pystyttiin käynnistämään laajalla volyymilla. Kävijämäärät uimahallilla nousivat vanhan uimahallin kävijämääriin verrattuna +96 % vuoteen 2024 mennessä.

Liikuntaneuvonta siirrettiin omaksi toiminnaksi (aikaisemmin ostopalveluna) ja sitä pystyttiin vuoteen 2024 mennessä toteuttamaan kolmen liikunnanohjaajan toimesta kaikille kohderyhmille nuorista ikäihmisiin. Liikuntaneuvonnan asiakasmäärät kasvoivat noin 200 % vuosien 2023–2024 välillä. Vuonna 2023 pilotoitiin oman työntekijäresurssin voimin koulu-PT – toiminta, jonka myötä pystyttiin tarjoamaan henkilökohtaista ohjausta yläkouluikäisille nuorille. Tämän myötä pilotoitiin erittäin hyvän vastaanoton saanut maksuton kuntosaliryhmä yhteiskoulun yläkoululaisille. Vuoden 2024 syksyllä saatiin Liikkuva koulu - ja Move!- kehittämisavustusta, jonka myötä pystyttiin palkkaamaan kokoaikainen hanketyöntekijä kehittämään koulujen move – prosesseja, kehittämään oppimis- ja liikkumisympäristöjä sekä käynnistämään uusia liikuntaryhmiä. Vuonna 2021 tuettiin myös vähävaraisten lasten harrastusmaksuja kertaluonteisen hankeavustuksen myötä.

Liikunnallisen elämäntavan paikallisen kehittämisavustuksia haettiin ja saatiin vuosina 2021–2024. Hankekausien aikana käynnistettiin ja pilotoitiin useita erilaisia kursseja sekä toimintamalleja: mm. motokerho, maksuttomat uimahallikuljetukset, perheliikuntapäivät, kuntotestipäivät ja senioriliikuntapäivät. Hankkeen avustuksen avulla panostettiin sekä perheiden että ikäihmisten omaehtoiseen liikkumiseen: hankittiin kirjastolle lainattavaksi lasten kantorinkkoja, jaettiin maksuttomia liikuntaesteitä sekä vastuskuminauhoja niille pohjalle laaditun treeniohjelman kanssa.

Ikääntyneiden palvelut

Toimintakatsaus ikääntyneiden palveluista 2023–2024

Vuosi 2023: Palveluiden käynnistyminen ja kehittäminen

Kaupunki palkkasi tammikuussa 2023 perintövaroin ensimmäisen senioriohjaajan.

Senioriohjaajan tehtävänä oli kartoittaa ikääntyneiden palvelutarpeita ja tavoittaa potentiaalisia käyttäjiä.

Alkukartoitusten pohjalta käynnistettiin päivätoimintaryhmiä ja useampia kuntosaliryhmiä Helinäntuvan tiloissa. Näiden säännöllisten ryhmien lisäksi järjestettiin erilaisia teemapäiviä liikunnan ja kulttuurin parissa.

Valtakunnallinen vanhustenviikko lokakuussa keräsi runsaasti ikääntyneitä osallistujia.

Esimerkiksi Jymyllin juhlassa oli läsnä 130 henkilöä.

Järjestötuvalla aloitettiin seniori-infot, jotka toteutettiin joka toinen viikko. Infoissa oli monipuolisia puhujia, ja ikääntyneillä oli mahdollisuus toivoa käsiteltäviä aiheita ja puhujia.

Lisäksi Järjestötuvalla käynnistettiin seniorikerho, jossa pelattiin lautapelejä ja vietettiin aikaa yhdessä.

Osana Liikkuva arki -hanketta aloitettiin Vire-Lavis-tunnit. Nämä maksuttomat tunnit keräsivät jokaisella kerralla noin 30 ikääntynyttä.

Loppuvuodesta järjestettiin kaksi kulttuuriretkeä: toinen Lahden kaupunginteatteriin ja toinen Lahden konserttitaloon. Vuoden 2023 aikana ikääntyneiden kanssa kertyi yhteensä 1400 kohtaamista.

Vuosi 2024: Toiminnan vakiintuminen ja laajeneminen

Kevätkaudella 2024 senioriohjaajan vastuulla jatkuivat Helinäntuvan päivätoiminta ja kuntosaliryhmät.

Yhteistyössä seurakunnan kanssa käynnistettiin kyläkahvilat kyläkouluilla iltapäivisin. Kahvilat eivät kuitenkaan saavuttaneet toivottua kävijämäärää, mikä johtui osittain pitkistä välimatkoista ja joukkoliikenteen puutteesta syrjemällä asuvien ikääntyneiden tavoittamisessa.

Vuoden aikana toteutettiin kaksi hyvinvointipäivää yhteistyössä liikuntapalveluiden kanssa. Päivät sisälsivät lajikokeiluja, hyvinvointitietoa ja terveellistä välipalaa.

Ikääntyneiden toiveesta aloitettiin kuukausittainen bingotoiminta, joka keräsi aina tilan täyteen osallistujia.

Vuoden 2024 aikana järjestettiin useita kulttuuri- ja virkistysretkiä, kohteina muun muassa teatterit, Hyvä Ikä -messut, konsertit ja museot. Retket olivat poikkeuksetta täyteen varattuja, ja niille osallistui usein kaksi tilausbussillista eli noin 100 henkilöä.

Vanhustenviikko lokakuussa toteutettiin yhteistyössä seurakunnan kanssa. Viikon ohjelmaan kuului luentoja, liikuntaa, pääjuhla Jymyllinissä sekä uutena tapahtumana K-65-disko. Kaikki aktiviteetit keräsivät runsaasti kävijöitä, ja erityisesti disko sai paljon positiivista palautetta, minkä vuoksi siitä päätettiin tehdä osa pysyvää toimintaa.

Vuoden 2024 aikana senioriohjaajan työmuoto vakiintui, ja puhelinohjausten määrä kasvoi. Ikääntyneet ja heidän läheisensä ottivat matalalla kynnyksellä yhteyttä, ja ohjaukset johtivat usein suoraan ikääntyneiden asiakasohjaukseen tai muihin palveluihin.

Vuonna 2024 ikääntyneiden kanssa kertyi yhteensä 3700 kohtaamista. Tämä tarkoitti sekä kävijämäärien kaksinkertaistumista että toimintojen merkittävää lisääntymistä edelliseen vuoteen verrattuna.

Kaupunkikehitys- ja tekninen toimiala

Kaupunkikehitys ja teknisen valiokunnan alaisuuteen kuuluvat kaupunkikehitys ja maankäyttö, yhdyskuntatekniikka, tilapalvelu sekä vesilaitos. Lisäksi toimialalla on ympäristövaliokunta, joka käsittelee rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun lupa-asioita.

Kaavoitus ja maankäytön suunnittelu

Jokaisella kunnalla tulisi olla vähintään viiden vuoden rakentamista vastaava varanto valmiita asemakaavatontteja erilaisiin tarkoituksiin. Orimattilassa tilanne on melko hyvä, tontteja riittää niin yrittäjille kuin asuntorakentajille. Pulaa tonteista on halutuimmilla asunto- tai yritysalueilla. Kysyntään nähden vähiten on tarjontaa yksikerroksisille rivitaloyhtiöille.

Kaupungin omistuksessa on noin 340 rakentamatonta tonttia ja yksityisillä 300. Eniten rakentamattomia tai vajaasti rakennettuja tontteja on Orimattilan keskustassa. Siksi kaavoituksessa on panostettu enemmän vanhojen kaavojen päivittämiseen paremmin tarpeita vastaaviksi, kuin uusien alueiden kaavoittamiseen.

Merkittävin kaavamuutos Prisman rakentamiseksi valmistui Orimattilan keskustaan 2022. Kaavamuutoksen myötä parannettiin keskusta-alueen erikoistavarakaupan palveluiden saatavuutta, mutta samalla tehtiin muutoksia keskustan liikennejärjestelyihin. Valtuuston hyväksymispäätöksestä valitettiin Hämeen hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus hylkäsi valitukset ja kaavamuutos sai lainvoiman kesäkuussa 2023.

Suurin osa vuosina 2021–2024 valmistuneista asemakaavoista sisälsi muutoksia liikennejärjestelyihin. Tavoitteena on ollut saavutettavuuden tai liikenneturvallisuuden parantaminen. Muutoksia vastustavaa palautetta on saatu eniten, mikäli muutokset kohdistuvat autoiluun. Kaavatöiden rinnalla on ollut vireillä (valtior) Väyläviraston ratasuunnitelma, jonka tavoitteena on katkaista junaradan ylittävät yksityistiet Virenojan ja keskustan väliseltä rataosuudelta. Ratasuunnitelman laatiminen on kesken.

Uusin muutos maankäytön suunnittelulle on tullut energiateollisuuden myötä. Orimattilan hyvä sähkönsiirtoverkko houkuttelee alueelle erityisesti aurinkovoimalarakentamista. Maalaismaisemaan kohdistuvat muutokset herättävät huolta ja voimaloiden

asukastilaisuuksiin on osallistuttu aktiivisesti. Yhdestä hankkeesta valittiin Hämeen hallinto-oikeuteen, toinen hanke sai rakentamisluvan ilman ainuttakaan muistutusta.

Kaavoitus ja muu maankäytön suunnittelu luovat edellytyksiä hyvälle elinympäristölle ja sen kehittämiseksi. Kaavoituksen keskeisenä tehtävänä on sovittaa yhteen eri näkökulmia ja tavoitteita. Hyvä elinympäristö muodostaa kokonaisuuden, jossa eri väestöryhmillä on mahdollisuus jokapäiväisen elämän järjestämiseen ja perustarpeiden tyydyttämiseen: asumiseen, palveluiden käyttämiseen, työssäkäyntiin, ulkoiluun, harrastuksiin, mutta myös lepoon ja yksityisyyteen.

Fyysinen elinympäristömme muodostuu rakennetusta ja luonnonympäristöstä. Elinympäristöön kuuluvat myös sosiaaliset ja toiminnalliset, elämän laatuun ja elinolosuhteisiin vaikuttavat tekijät. Eri väestöryhmillä on iästä tai elämäntilanteesta johtuen erilaiset tarpeet ja toivomukset elinympäristön suhteen.

Maankäyttöä ohjataan yleis- ja asemakaavoituksella. Yleiskaava on kunnan yleispiirteinen maankäytön suunnitelma. Sen tehtävänä on yhdyskunnan eri toimintojen, kuten asutuksen, palvelujen ja työpaikkojen sekä virkistysalueiden sijoittamisen yleispiirteinen ohjaaminen sekä toimintojen yhteensovittaminen. Orimattilan kaupungin pinta-alasta noin puolet on yleiskaavoitettu. Asemakaava on maankäytön yksityiskohtaista järjestämistä, rakentamista ja kehittämistä koskeva suunnitelma. Orimattilassa on asemakaavoitettua aluetta keskustan lisäksi Pennalassa, Hennassa, Artjärvellä ja Virenojalla.

Orimattilan kaupunginvaltuusto hyväksyi 9.12.2019 maankäytön strategisen suunnitelman, joka ohjaa alueiden käytön kehittämistä Orimattilassa. Pääpaino on täydennysrakentamisessa, olemassa olevien verkostojen hyödyntämisessä ja monipuolisen tonttivarannon turvaamisessa niin asukkaille, palveluille kuin yrityksillekin. Maankäyttöä ohjataan vuosittain päivitettävällä kaavoitusohjelmalla. Vuonna 2021 allekirjoitettiin maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämisen MAL-sopimus valtion ja Lahden kaupunkiseudun kuntien kesken. Orimattila on sopimuksen kautta mukana mm. Lahden kaupunkiseutusuunnitelman valmistelussa.

Liikenneturvallisuuustyö

Orimattilassa liikenneturvallisuuustyön koordinoinnista vastaa poikkihallinnollinen liikenneturvallisuusryhmä, jonka tehtävänä on koordinoida ja kannustaa eri tahoja liikenneturvallisuuustyöhön, tuoda liikenneturvallisuusasioita yhteiseen käsittelyyn, välittää tietoa liikenneturvallisuusaiheista sekä seurata kaupungin liikenneturvallisuuustilanteen kehittymistä. Ryhmässä on mukana kaupungin, viranomaisten ja sidosryhmien edustajia, jolloin eri ikä- ja liikkujaryhmät tulevat huomioituiksi. Liikenneturvallisuusryhmä kokoontuu kahdesti vuodessa ja se käsittelee niin liikenneympäristöön, liikennekasvatukseen ja viestintään kuin valvontaankin liittyviä asioita ja toimenpiteitä. Ryhmään kuului lisäksi

edustajat vanhus- ja vammaisneuvostosta, Liikenneturvasta, Päijät-Hämeen pelastuslaitokselta, Hämeen poliisilaitokselta ja ELY-keskukselta. Puheenjohtajana toimi kaupunkikehitysjohtaja (ent. tekninen johtaja) ja sihteerinä liikenneturvallisuuskoordinaattori Ramboll Finland Oy:stä (vaihtui Destia Oy:ön)

Liikenneturvallisuusryhmän tehtävinä oli seurata kunnan liikenneturvallisuustilannetta, edistää yhteistyötä eri sidosryhmien ja organisaatioiden kanssa, edistää liikenneturvallisuuden näkyvyyttä ja kehittää ratkaisuja liikenneturvallisuustyön toteutumiseen liittyen.

Liikenneturvallisuuteen liittyvät toteutetut suunnitelmat vuosina 2021–2024 olivat:

- Luhtikyläntien jalankulku- ja pyörätien tiesuunnitelma keskustasta Uimarannantielle
- Peltolan puistoraitti (rakenteilla, valmis 2025)
- Käkeläntien liikennelaskenta 2023
- Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma
- Esisuunnitelma uudesta pyörätiestä Pennalasta Renkomäkeen
- Pyöräliikenteen viitoituksen yleissuunnitelma
- Mustankorventie Kaitilantie risteysalue
- Niittytie liikennelaskenta
- Lemmenpolku (rakennettu 2023)
- Pennalan liikenneturvallisuusraportti

Liikenneturvallisuustyötä tehtiin vuosina 2021–2024 monin keinoin. Kouluissa pidettiin mm. polkupyöriin ja mopoihin liittyviä liikenneturvallisuustapahtumia, päiväkodeissa järjestettiin heijastinpäiviä ja opeteltiin liikennemerkkejä. Kaupungintalon eteen koottiin heijastin puu. Poliisi teki turvalaitevalvontaa ja kouluvierailuja ja järjestettiin ajoterveys- ja ajokikyseminaari.

Liikenneturvallisuustyön puitteissa järjestettiin esteettömyyskävely sekä ikäihmisten liikenneturvallisuustilaisuus. Uusia jalankulku- ja pyöräilyväyliä rakennettiin ja rakennettiin sekä saneerattiin suojateitä, uudistettiin liikennemerkkejä ja asennettiin jalankulku- ja pyöräilyväylille kääntöpuomeja ja yhdet kiinteät ajoesteet. Lisäksi saneerattiin ja lisättiin katuvalaistusta, otettiin käyttöön nopeusnäyttötauluja ja tehtiin ajonopeuksien seurantaa.

Hyvinvointia tukevat ympäristöt

Puistot, torit yms. viheralueet

Yleisesti

Viime vuosien aikana kaupunkikehitys- ja tekninen toimiala on pyrkinyt systemaattisesti lisäämään uusia puita kaupungin puisto- ja katuviheralueille sekä korvaamaan huonon kuntonsa takia poistettavat puut uusilla.

Lisäksi laadittiin mm. Orimattilan metsästrategia, joka hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 2023 samoin Orimattilan kaupungin hulevesiohjelma. Vuonna 2024 valmistui Orimattilan kaupungin kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma. Nämä ohjelmat ja strategiat ovat vaikuttaneet suunnittelun ja jo käytännön toteutuksen kautta kuntalaisten ympäristöön.

Tönnön ulkoilureitti 2021-2022

Liikuntatoimen vetämässä hankkeessa toteutettiin uusi ulkoilureitti Tönnöön. Reitti kulkee noin 800 metrin matkan Porvoonjoen rantaa myötäilevänä Tönnöstä Kaitilaan. Reitti yhdistyy etelässä nykyiseen ulkoilureittiin ja pohjoisessa Kaitilantien kevyen liikenteen väylään. Reitillä on näköalapaikka. Vääräkosken voimalaitoksen kohdalla ja levähdyspaikka pohjoisempaan Porvoonjokea.

Reitin varressa on paljon luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä kohteita, kuten joen törmälehdot, puronvarsilehdot ja lahopuut. Osa reitin varren metsästä on luontotyyppiltään luontoselvityksen mukaan Etelä-Suomessa erittäin uhanalaiseksi luokiteltua tuoretta runsasravinteista lehtoa.

Tönnön ulkoilureitti on osa Orimattilan kaupungin Nuoriso- ja liikuntatoimen laatimaa Orimattilan ulkoilu- ja kuntoreittien kehittämissuunnitelmaa. Toteutuessaan se on osa tulevaisuudessa mahdollisesti laajenevaa Tönnön ja Lintulan välistä laajempaa ulkoilureittikokonaisuutta. Porvoonjoen rantareitin kehittämisen taustalla on ollut keskustan aluejohtokunnan esitys Tönnö-Lintula ulkoilureitin kehittämisestä. Lisäksi vuonna 2019 Orimattilan kaupungin keskustan kehittämisprojektin yhteydessä kaupunkilaisten toiveissa korostui tarve yhtenäisen, maisemallisesti monimuotoisen jokivarsireitin muodostamiselle.

Reitin rakentamiseen on myönnetty ELY-keskuksen avustus, joka on kohdennettu kuntien lähivirkistysalueiden kunnostukseen ja kehittämiseen.

Koirapuiston rakentaminen 2022

Rakennettiin Orimattilan ensimmäinen Koirapuisto Orimattilan keskustaan Peltolan alueelle. Lisäksi rakennettiin valaistus sekä uusi liittymä ja pysäköintialue, että maavalli maisemoimaan koira-aitausta.

Koirapuiston rakentamisesta Orimattilaan liittyviä kuntalais- ja valtuustoaloitteita oli käsitelty usein sekä teknisessä valiokunnassa että kaupungin hallituksessa aina vuodesta 2009 lähtien. Mm. Orimattilan Perussuomalaiset olivat tehneet asiasta valtuustoaloitteen vuonna 2015 ja viimeisin koirapuiston rakentamista Orimattilaan esittämä kuntalaisaloite käsiteltiin Elinvoima- ja teknisessä valiokunnassa keväällä 2021.

Koirapuiston sijainti Peltolan alueelle perustui vuonna 2019 Orimattilan kaupungin toteuttamaan kuntalaiskyselyyn, jossa selvitettiin esitettyjen sijaintivaihtoehtojen suosiota ja yleensä koirapuiston tarpeellisuutta.

Koirapuiston tarkoituksena on tarjota koirille mahdollisuus päästä liikkumaan vapaina ja näin ollen mahdollistaa mm. koirien keskinäisen sosiaalisen kanssakäymisen ja leikin. Aidattu koirapuisto tarjoaa edellytykset koirien turvalliseen vapaaseen ulkoiluun, juoksenteluun ja telmimiseen sekä koiraihminen keskinäiseen kanssakäymiseen.

Koirapuiston kokonaispinta-ala on noin 2300 m². Aitaus on jaettu kahteen osaan, pienille koirille (n. 885 m²) ja suurille koirille (n. 1413 m²) on omat puolensa. Puisto on aidattu suurten koirien puolella 2,0 m ja pienien koirien puolella 1,4 m korkealla teräselementtiaidalla koirien karkaamisen estämiseksi.

Lemmenpolun rakentaminen 2023

Tässä hankkeessa rakennettiin uusi Palojoen vartta kulkevaa Lemmenpolun puistopolku sekä sen ympäristö. Polku toteutettiin välille Lemmenraitti (Lemmensilta) - Viljamaantie. Lemmenpolku on leveydeltään 2,5 metriä ja pituudeltaan noin 320 metriä. Polku rakennettiin kivituhkapintaiseksi. Väylällä ei ole talvikunnossapitoa eikä valaistusta. Polun ympäristöön istutettiin suojakasvillisuutta polun sekä asutuksen väliin. Puiston itäosaan, Lemmenpolun rantapenkereeseen istutetaan uusi rivistö hopeasalavia.

Hanke oli osa jokivarsiympäristön kehittämisen kokonaisuutta, jonka tarve on noussut esiin mm. vuonna 2019 toteutetussa keskustan kehittämisprojektissa. Lemmenpolku on myös osa Orimattilan kaupungin jalankulku- ja pyöräilyverkon kehittämissuunnitelman mukaista tavoitereittiä sekä Orimattilan ulkoilureittien kehittämistä sekä arjen ulkoilureitistöä, yhdistyen tiiviisti jo olemassa olevaan rantareitistöön.

Uusi väylä on osa laajempaa Orimattilan kaupungin keskustan kehittämisprojektissa esille noussutta jokivarsireitistöjen tavoitereittiä sekä osa Orimattilan kaupungin jalankulku- ja pyöräilyverkon kehittämissuunnitelman mukaista tavoiteverkkoa. Orimattilan kaupunki on tunnistanut tarpeen muodostaa yhtenäisiä, sujuvia ja turvallisia reitistöjä kaupunkialueelle. Jokivarsireitistön osana Lemmenpolku palvelee ulkoilua sekä vapaa-ajan liikkumista ja luo viihtyisää ympäristöä kaikkien kuntalaisten tavoitettavaksi. Lisäksi polku kannustaa arjen liikkumiseen.

Lemmenpolun rakentamisen tavoitteena oli edistää kevyen liikenteen olosuhteita ja lisätä sen määrää Orimattilan kaupungin keskustajaman alueella, parantaa arkikävelyn ja -pyöräilyn olosuhteita, turvallisuutta ja houkuttelevuutta. Tavoitteena on lisääntyvän kevyen liikenteen myötä vähentää liikenteen päästöjä. Näihin tavoitteisiin Orimattilan kaupunki on sitoutunut erilaisten toimenpidesuunnitelmien ja verkostojen myötä.

Hankkeelle myönnettiin AVIn liikuntapaikkarakentamisen valtionavustusta.

Porkkallion viheralueet 2023

Vuonna 2023 rakennetun Pennalan Porkkallion asuinalueen infrarakentamisen yhteydessä myös alueen viheralueet rakennettiin valmiiksi ja otettiin kaupungin ylläpitoon.

Peltolan leikkikenttää ympäröivän viheralueen kasvillisuuden kunnostus 2024

Peltolan leikkikenttää ympäröivää puistoaluetta siistittiin puita ja pensaita karsimalla ja siistimällä.

Erkonpuiston viheralueen kasvillisuuden kunnostus 2024

Kasvillisuuden, penkkien, roska-astioiden ja käytävien kunnostusta ja siistimistä.

Peltolan puistoraitit ja hulevesirakentaminen 2024–2025

Kaupungin kaupunkikehitys- ja teknisellä toimialalla on käynnissä kaksivuotinen infrarakentamisen hanke, jossa toteutetaan uusi jalankulun- ja pyöräilyn väylä Orimattilan kaupungin keskustaan, Peltolan asuinalueelle sekä alueen hulevesijärjestelmän peruskorjausta sekä mm. uuden hulevesialtaan sekä siihen liittyvän viherympäristön rakentamista. Rakennettava Peltolan puistoraitti on pituudeltaan noin 600 metriä ja leveydeltään kolme metriä. Väylä asfaltoidaan ja valaistaan ja se tulee ympärivuotiseen käyttöön ja kunnossapitoon.

Peltolan puistoraitti on osa Orimattilan kaupungin jalankulku- ja pyöräilyverkon kehittämissuunnitelmassa esitettyä keskustan väylien tavoiteverkkoa. Tämä hanke vastaa suoraan tunnistettuun reittien verkostopuutteeseen. Kohde tulee palvelemaan ulkoilua ja vapaa-ajan liikkumista ja luo viihtyisää ympäristöä kaikkien kuntalaisten tavoitettavaksi. Lisäksi hankekohteella on merkitys myös osana arjen liikkumista mm. mahdollistamalla vaihtoehdon nykyisiä reittejä turvallisemmalle koulumatkalle.

Uusi väylä on tyypiltään yhdistetty pyörätie ja jalkakäytävä, joka soveltuu liikennemäärien osalta väljästi rakennettuun/rakentamattomaan ympäristöön. Reitin suunnittelussa noudatetaan voimassa olevia jalankulun ja pyöräilyn suunnitteluohjeita.

Puistoraittien rakentamiselle myönnettiin Traficommin 50 % valtionavustus. Hankkeen toteuttamisesta vastasi Orimattilan kaupungin kaupunkikehitys- ja tekninen toimiala.

Leikkikentät:

Varsapuiston leikkikentän saneeraus 2021

Kaupunki saneerasi kesäkauden 2021 aikana Varsapuiston leikkikentän Orimattilan keskustassa.

Leikkikentän saneerauksessa uusittiin leikkivälineet ja kalusteet sekä valaistus. Lisäksi istutettiin uutta kasvillisuutta/poistettiin vanhaa sekä rakennettiin uusi aita leikkikentän ns. pienten puolelle.

Leikkikenttä jakautuu aidattuun pienten puoleen, joka on tarkoitettu pääasiassa pienille lapsille (0–4 vuotta) sekä isojen puoleen, joka on suunnattu noin 5–10-vuotiaille. Lisäksi leikkikentän yhteyteen asennettiin aikuisille soveltuva liikuntaväline.

Hankkeelle myönnettiin AVIn liikuntapaikkarakentamisen valtionavustusta.

Uotilanrinteen leikkikentän rakentaminen 2021

Kesän 2021 aikana rakennettiin uusi leikkikenttä ympäristöineen Pennalan Uotilanrinteen uudelle asuinalueelle. Leikkikenttä suunniteltiin pääasiassa pienille lapsille (0–6 vuotta).

Uuden leikkikentän rakentaminen sisälsi mm. pintamateriaalit, leikkivälineet, kalusteet ja valaisimet sekä polun Kummilantieltä uudelle leikkikentälle.

Jokipuiston leikkikentän saneeraus 2022

Tässä hankkeessa saneerattiin Orimattilan kaupungin ylläpitämä Jokipuiston leikkikenttä Orimattilan keskustassa. Leikkikenttä on keskisen sijaintinsa takia erityisesti aivan pienten lasten ja heidän huoltajiensa sekä perhepäivähoitajien suosiossa. Leikkivälineet olivat kuntonsa puolesta uusimisen tarpeessa ja alueen leikkiarvo oli alhainen. Saneerauksen suunnittelussa huomioitiin erityisesti pienten lasten liikunnalliset tarpeet sekä pohdittiin ratkaisuja myös perhepäivähoitajien käytännön toiminnan kautta, mm. hankkimalla leikkikentälle sade-/aurinko-/eväsretkikatos. Hanke sisälsi mm. pihan pintamateriaalit, leikkivälineet, kalusteet ja valaisimet. Saneeraus tehtiin kesällä 2022. Hankkeelle myönnettiin AVIn liikuntapaikkarakentamisen valtionavustusta (40 %).

Myllylän leikkikentän leikkivälineiden saneeraus 2022

Myllylän leikkikentän leikkivälineiden sekä valaistuksen uusiminen.

Vaarinpolun leikkikentän rakentaminen Pennalaan 2023

Hankkeessa rakennettiin uusi leikkikenttä Orimattilan kaupungin Pennalan kylän Porkkallion uudelle asuinalueelle. Vaarinpolun leikkikenttä toteutettiin osana asuinalueen infran rakentamisen kokonaisurakkaa. Tavoitteena oli, että rakentaessaan uuden leikkikentän yhdessä muun rakennettavan infran kanssa kaupunki viesti alueen tuleville asukkaille leikin ja liikunnan arvostuksesta kaupungissa: tavoitteena oli luoda lapset ja nuoret huomioon ottavaa ympäristöä.

Hankkeeseen sisältyi leikkikenttä ja pieni pelikenttä ympäristöineen mm. kohteen pohjatyöt, pintamateriaalit, leikkivälineet, kalusteet ja kasvillisuus, aidat/portit sekä valaisimet kokonaisurakkana. Hankkeen toteuttajana oli Orimattilan kaupungin kaupunkikehitys ja tekniset palvelut. Hankkeelle myönnettiin AVIn liikuntapaikkarakentamisen valtionavustusta.

Vuosi 2024

Vuodelle 2024 ei ollut leikkikenttien kunnostukseen kohdistettuja investointimäärärahoja mutta normaalin ylläpidon yhteydessä korjattiin ja uusittiin yksittäisiä vaarallisia tai huonokuntoisia välineitä.

Elinympäristön kehittäminen

Yhdyskuntien kehittämisen linjauksissa kuvataan keskeisiä periaatteita, joiden pohjalta yhdyskuntia tulisi kehittää, jotta ne osaltaan tukisivat myös hyvinvoinnin edistämistä (Kuntaliitto).

Hyvä elinympäristö luo pohjan asukkaiden arjelle ja perustarpeiden tyydyttämiselle. Se tarjoaa mahdollisuuden asumiseen, palveluiden käyttämiseen, työssäkäyntiin, ulkoiluun, harrastuksiin, mutta myös lepoon ja yksityisyyteen. Laadukas elinympäristö on vetovoimainen niin asukkaille kuin yrittäjillekin. Terveellisyys, turvallisuus, esteettömyys ja viihtyisyys ovat elinympäristön tärkeitä ominaisuuksia, joilla edistetään hyvinvointia. Elinympäristön kehittämisessä parhaat tulokset saavutetaan kuntalaisia kuunnellen kaavoituksen, rakennusvalvonnan, ympäristösuojelun ja ympäristöterveyden yhteistyöllä. (Kuntaliitto)

Toteutuneet toimenpiteet:

-Yleisiä leikkipaikkoja saneerattiin ja rakennettiin kesällä 2021. Toukokuussa valmistui uusi Hiirihaukankujan leikkikenttä Pennalan Uotilanrinteen uudelle asuinalueelle. Varsapuiston leikkikentän saneeraus aina kaupungin keskustassa valmistui kesäkuussa 2021.

-Keskusta-alueella kunnostettiin myös Lähdepuiston ympäristöä, rakentamalla mm. uusi kävelysilta sekä kunnostamalla lähdelammen hiekkaranta.

-Pennalan päiväkodin piha sai kesän aikana uudet leikkivälineet. Samoin Artjärvelle Vuorenmäen koululle ja uudelle päiväkodille hankittiin loppuvuonna 2021 uudet leikkivälineet piharemontin yhteydessä.

-Elokuussa valmistuneen Länsi-Orimattilan päiväkodin uusi piha-alue palvelee uuden päiväkodin tarpeita, mutta samalla myös iltakäytössä kaikkia Hennan asukkaita.

-Ympäristönsuojelun ja Niemenkylän-Tönnön Nuorisoseuran yhteistyönä toteutettiin 2021 harjoittelutyönä Tönnön ilmastopolku. Polulla hyödynnettiin ensimmäistä kertaa QR-koodeja.

Liikenne, joukkoliikenne, katuverkkojen rakentaminen ja ylläpito

Hyvät liikenneyhteydet ja liikennepalvelujen toimivuus ovat perusedellytyksiä kuntien ja alueiden toiminnassa. Liikennejärjestelmän suunnittelussa käsitellään kaikki liikkumisen osa-alueet, otetaan huomioon kaikki eri väestöryhmät ja tarkastellaan avoimesti suunnitelmien vaikutuksia. Näin mahdollistetaan myös kuntalaisten oma hyvinvointia edistävä toiminta, kuten työmatkapyöräily. (Kuntaliitto)

Kasvavilla kaupunkiseuduilla tulee kehittää kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä houkuttelevaksi niin, että voidaan turvata hyvä ilmanlaatu, liikennejärjestelmän toimivuus ja vastata ilmastotavoitteisiin. Vaihtoehtoisten käyttövoimien ja vähäpäästöisten ajoneuvojen käyttömahdollisuuksia tulee edistää. (Kuntaliitto)

Orimattilan vilkkain väylä on VT 4, jolla liikkuu yli 24 000 ajoneuvoa vuorokaudessa. Päijät-Hämeessä jopa lähes puolet 1–2 km:n matkoista tehdään henkilöautolla. Päijät-Hämeessä noin 40 % asukkaista käyttää heijastinta ja 60 % pyöräilykypärää. Orimattilassa työmatkan keskipituus on 20 km. Työmatkoista 39 % on korkeintaan 5 km:n pituisia.

Orimattila oli mukana laatimassa Etelä-Päijät-Hämeen turvallisen ja viisaan liikkumisen suunnitelmaa, joka valmistui vuonna 2018. Orimattilan kaupungin sekä Kärkölän ja Hollolan lisäksi suunnitelmatyöhön osallistuivat Uudenmaan ELY-keskus, Liikenneturva sekä Hämeen poliisilaitos. Kuntien liikenneturvallisuuksien tavoitteena on vähentää liikenneonnettomuuksien määrää ja tehdä liikkumisesta turvallisempaa kaikille – kulkutavasta, iästä ja liikkumisajankohdasta riippumatta.

Turvallisen ja viisaan liikkumisen suunnitelmassa on esitetty yhteiset painopisteet liikenneturvallisuuksien Etelä-Päijät-Hämeessä:

- Vastuullisen liikennekäytännön lisääminen
- Nuorten liikenneturvallisuuden parantaminen
- Iäkkäiden turvallisen ja omatoimisen liikkumisen lisääminen
- Ylinopeuksien vähentäminen
- Liikkumisen ja liikenneturvallisuuden huomioon ottaminen uusien kiinteistöjen (koulut ym.) rakentamisessa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa
- Rattijuopumuksen vähentäminen liikenteessä
- Radan ylittämisen turvallisuuden parantaminen (tasoristeykset ja muut ylitykset)

Etelä-Päijät-Hämeen yhteinen liikenneturvallisuusvisio kuuluu:

”Minä ja sinä olemme vastuussa turvallisesta liikkumisesta ja välitämme myös muista. Kenenkään ei tarvitse kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä.”

Vesihuolto

Vesilaitos vastaa vesihuollon järjestämisestä kunnan hyväksymällä toiminta-alueella. Se huolehtii verkostojen ja laitosten käytöstä, huollosta ja kunnossapidosta sekä vastaa asiakasrajapinnasta. Toiminnan jatkuva kehittäminen on ollut viime vuosina keskeinen tavoite, mutta sitä ovat ajoittain hidastaneet ulkoiset tekijät, kuten koronapandemia vuonna 2021. Pandemian vuoksi kaikkia suunniteltuja toimenpiteitä ei pystytty toteuttamaan ja osa töistä jouduttiin tekemään erityisjärjestelyin, koska ryhmissä tai pareittain työskentelyä pyrittiin välttämään.

Vuonna 2022 verkostojen osalta päähuomio oli verkkotiedon nykytason selvittämisessä. Vesijohtoverkoston kehittämisen ja vuotojen seurannan tueksi laadittiin päävesijohto- ja mittausaluesuunnitelma sekä otettiin käyttöön vedenkulutuksen seurantajärjestelmä. Viemäriverkoston vuotovesimittauksia ja etäluettavien mittareiden asennuksia ei kuitenkaan saatu toteutettua suunnitelmien mukaisesti. Vedenjakelussa keskityttiin ylävesisäiliön hygieniaan ja työturvallisuuteen: vesitila pestiin ja seinämiä korjattiin, kävelysiltojen kaiteet uusittiin, ilmanvaihtoon asennettiin suodattimet ja lähtevään veteen lisättiin UV-desinfiointi. Jätevedenpuhdistamolla optimoitiin prosessimittauksia ja ilmastusta, mutta kemikaalisuotoksen tehostaminen viivästyi laitteiden toimitusvaikeuksien vuoksi.

Vuonna 2023 toiminnan kehittämisen painopiste siirtyi omaisuudenhallinnan tehostamiseen. Tätä edistettiin ottamalla käyttöön etäluettavia mittareita, tekemällä vuotovesitutkimuksia ja tehostamalla verkkotietojärjestelmän käyttöä. Toimenpiteissä onnistuttiin hyvin, mutta työ jäi osittain kesken. Sama linja jatkui vuonna 2024, jolloin omaisuudenhallintaa vahvistettiin edelleen lisäämällä etäluettavien mittareiden määrää, tarkentamalla vuotovesitutkimuksia ja kehittämällä verkkotietojärjestelmän käyttöä. Myös nämä tehostamistoimet etenivät mutta jäivät vielä kesken.

Juomavesidirektiivin kansallinen täytäntöönpano on edennyt, ja sen vaikutukset näkyvät Orimattilan Vesi Oy:n toiminnassa muun muassa riskienhallintasuunnitelmassa ja talousveden valvontatutkimusohjelmassa. Direktiivin keskeisenä tavoitteena on talousveden laadun turvaaminen raakaveden laatuun vaikuttavien tekijöiden sekä koko vedentuotantoketjun riskinarvioinnin ja riskienhallinnan avulla. Täytäntöönpano on tuonut laitoksille uusia raportointi- ja tiedottamisvelvoitteita sekä tarkentanut talousveden tarkkailuun liittyviä vaatimuksia. Myös raakavesilähteiden suojeluun, verkostojen kuntoon ja laitosten ylläpitoon tulee jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Orimattilan vedentuotannossa käytettävät pohjavesialueet sijaitsevat suurelta osin asumis- ja teollisuuskeskittymien yhteydessä, mikä lisää pohjavesien pilaantumisen riskiä. Vedenhankintaa turvataan muun muassa Viiskivenharjun vedenottamon käyttöönotolla. Alueelle on rakennettu uusi kaivo sekä raakavesiputki Uudenkartanon uudelle käsittelylaitokselle, joka on valmistumassa.

Jätevesihuollon osalta Vääräkosken jätevedenpuhdistamon toimintaa on saatu vakiinnutettua hyvälle tasolle viime vuosina tehtyjen toimenpiteiden ansiosta.

Tilapalvelut

Tilapalvelut huolehtii ja vastaa kaupungin omistamasta tai kaupungin omaan toimintaan vuokraamasta kiinteistömässasta, uudis-, perusparannus- ja kunnossapitohankkeiden rakennuttamisesta, suunnittelusta ja toteuttamisesta.

Orimattilan kaupunkistrategian 2025 mukaan kaupungin tilojen suunnittelussa toteutetaan monikäyttöisyyttä ja nostetaan tilojen käyttöastetta.

Pääsääntöiset tilat ovat kirjasto, koulut, päiväkodit, soten toimitilat sekä liikuntatilat.

Orimattilan kaupunki kuuluu energiatehokkuussopimuksen piiriin 2017–2025 (KETS) ja on sitoutunut tekemään säästötoimenpiteitä kyseisellä jaksolla. Säästötavoite vuoteen 2025 on 10.5 %. Tämä tavoite on jo saavutettu vuoden 2023 lopussa.

Kaupungin kiinteistönhoito hoidetaan ulkoisten palvelutuottajien toimesta. Are Oy vastaa keskitetysti kaupungin tilapalveluiden omistamien rakennusten kiinteistönhoidosta ja -huollosta.

Kiinteistönhoidon tarkoitus on turvata kiinteistön käyttäjien toimintaedellytykset huolehtimalla kiinteistön ja sen laitteiden toimivuudesta.

Ulkoalueiden huolto, puhtaudesta ja turvallisuudesta huolehtiminen on ulkoistettu Viherpalvelut Hyvönen Oy:lle.

Tilapalvelun omalla henkilökunnalla hoidetaan ulkoisten palvelujen ohjaus, seuranta ja valvonta. Pääosin omin voimin hoidetaan LV- ja sähkötyöt sekä lukitus- ja turvajärjestelmät, tarvittaessa hyödynnetään puitesopimuskumppaneita.

Koulujen tiloja vuokrataan iltaisin ja viikonloppuisin pidettäviin kokous-, koulutus-, juhla-, liikunta-, teatteri- ja musiikkitilaisuuksiin.

Rakennusvalvonta

Rakennusvalvonnan tarkoituksena on neuvonnan, rakentamislupakäsittelyn ja valvonnan avulla edistää ympäristöön sopeutuvaa rakentamista sekä valvoa rakennetun ympäristön laatua.

Rakennusvalvonnassa hoidetaan mm.

- rakentamisluvat
- rakennuksen purkamislupa / -ilmoitus

- maisematyöluvat

Lupamenettelyllä varmistetaan, että rakennushankkeessa noudatetaan lakia ja määräyksiä, valvotaan kaavojen toteutumista ja rakennuksen ympäristöön sopeutumista sekä huomioidaan naapureiden tietoisuus hankkeesta.

Merkittäviä valmistuneita kuntalaisia palvelevia rakennushankkeita: Areenan uimahalli -22, Yhteiskoulu -24 ja Prisman laajennus -24

Rakennusvalvonta on kehittänyt sähköistä asiointipalvelua, valmistautunut uuteen rakentamislakiin ja uusinnut rakennusjärjestyksen. Uusi rakentamislaki tuli voimaan 1.1.2025, tarkoituksena sujuvoittaa ja yksinkertaistaa lupajärjestelmää. Lupakynnystä on nostettu pienten rakennushankkeiden osalta. Luvasta vapautetun rakentamisen osalta rakentaja hankkii itse riittävän osaamisen ja ohjauksen suunnittelijalta, joka ratkaisee rakentamisen tekniset vaatimukset ja varmistaa määräysten mukaisuuden.

Ympäristönsuojelu

Ilmastotyön toteuttaminen Orimattilassa vuonna 2024

1. Vähähiilisen liikunnan edistäminen

Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma valmistui ja yhteistyötahot sitoutettu laajasti ja toimenpiteet määritetty 2024.

Toimenpiteet käynnistetty 2025.

2. Sähköautojen latauksen mahdollistaminen

Uusia latauspisteitä otettiin käyttöön kaupungin kiinteistöillä

3. Ilmastosuunnitelman toteuttaminen

Ilmastosuunnitelman toteuttamista ja vaikutuksia ilmapäästöihin on seurattu vuodesta 2008 lähtien perinteisellä alueellisella CO₂ kasvihuonekaasupäästölaskennalla ja vuodesta 2022 lähtien myös kulutusperusteisen ilmapäästölaskennan (KULMA) kautta.

Orimattilan kaupunki on mukana Päijät-Hämeen vihreän siirtymän ohjelmassa.

Orimattila osallistui Päijät-Hämeen päättäjien ilmastokokoukseen 22.5.2024.

Otettiin osaa Päijät-Hämeen ympäristöviikkoon.

Edistetään luonnon monimuotoisuutta: Saatiin Orimattilaan oma

Helmikeskittymäkohde: Luhtikylän kosteikko. Ollaan mukana kaksivuotisessa Virkeä-hankkeessa (2024-2025), missä kehitetään luontopohjaisia ratkaisuja Orimattilan viheraloille. Ollaan mukana vieraslajitorjunnassa.

Orimattilan kaupungin työyksiköiden jätteiden lajittelua parannettiin uusimalla astiat, selventämällä niiden merkinnät ja antamalla lajitteluneuvontaa.

Oltiin mukana Askeleet ilmastonmuutokseen hankkeessa ja saatiin työkaluja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen.

4. *Kaupungin ja paikallisten yrittäjien välisen ilmastokumppanuuden edistäminen*
Koko Päijät-Hämeen ilmastokumppanuuden vetovastuu vuonna 2024 oli Orimattilan kaupungilla ja Asikkalan kunnalla. Haastettiin kaikki kunnat hankkimaan uusia ilmastokumppanuusyrityksiaä, järjestettiin yrittäjille ilmastokumppanuusaamukahvit, oltiin mukana Orimattilan rekrymessuilla omalla miehitetyllä ilmastokumppanuusständillä, uutta tietoa kaupungin nettisivuille ilmastokumppanuudesta.
5. *Energiatehokkuuden parantaminen*
Kaupungilla KETS-sopimus voimassa, sopimuksen toteutumista seurattiin työryhmässä, edistettiin energiaviestintää perustamalla sitä varten oma työryhmä. laadittiin energia- ja ilmastoviestinnän vuosikello, osallistuttiin valtakunnalliselle energiansäästöviikolle kartoittamalla energiasyöppöjä, edistettiin siirtymistä öljylämmityksestä uusiutuvaan energiaan, edistettiin aurinko- ja tuulivoimaa sekä ilmalämpöpumppuja.

Vaikuttamistoimielimet

Nuorisovaltuusto

Orimattilan nuorisovaltuusto on puoluepoliittisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton orimattilalaisten nuorten virallinen vaikuttamiskanava, joka toimii demokraattisesti. Orimattilan nuorisovaltuuston tavoitteena on tuoda orimattilalaisten nuorten näkemystä esille kaupungin eri hallintokuntien työskentelyssä sekä parantaa nuorten hyvinvointia ja vaikutusmahdollisuuksia kaupungissa. Nuorisovaltuustoon pääsee Orimattilassa mukaan kaikki halukkaat nuoret.

2021 Nuorisovaltuusto toimi pääsääntöisesti etänä. Tämä oli toki hankalaa ja tapahtumia tai muita ei järjestetty. Nuorisovaltuusto sai syksyllä 2021 uusia jäseniä ja nyt on hyvin edustettuna molemmat yläkoulut. Nuorisovaltuusto kokousta n. kerran kuukaudessa ja nuorisovaltuustosta on edustus kaikissa kaupungin valiokunnissa sekä kaupungin valtuustossa kiertävä vuoro. Nuorisovaltuusto tapasi n. kaksi vuodessa kaupungin päättäjiä virallisissa ja epävirallisissa tilaisuuksissa. Näillä pyrittiin vahvistamaan nuorisovaltuuston asemaa. Nuorisovaltuustossa on ollut joka vuosi keskimäärin 10–15 nuorta molemmista yläkouluista sekä lukiosta.

Nuorisovaltuusto kokoontui vuosina 2021–2024 noin kerran kuukaudessa etänä tai kasvokkain ja sen tavoitteena on ollut tuoda orimattilalaisten nuorten näkemystä esille kaupungin eri hallintokuntien työskentelyssä sekä parantaa nuorten hyvinvointia ja vaikutusmahdollisuuksia kaupungissa. Nuorisovaltuusto on avoin kaikille siitä kiinnostuneille nuorille. Nuorisovaltuustossa oli vuosittain mukana keskimäärin 10–15 nuorta.

Orimattilan veteraaniasiain neuvottelukunnan toiminta 2021–2024

Orimattilan veteraaniasiain neuvottelukunta on toiminut aktiivisesti vuosina 2021–2024 kokoontuen säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa. Neuvottelukunnan keskeisenä tehtävänä on ollut orimattilalaisten veteraanien hyvinvoinnin edistäminen valtion ja kaupungin veteraanivaroja hyödyntäen.

Kokouksissaan neuvottelukunta on käsitellyt veteraaneille tarkoitettujen varojen käyttöä ja kohdentamista. Käytännön tasolla toimintaan on kuulunut veteraanien kuntoutuksen järjestäminen ja ylläpitäminen sekä veteraanien leskille suunnatun kerhotoiminnan ylläpito. Näillä toimenpiteillä on tuettu ja ylläpidetty veteraanien ja heidän leskiensä fyysistä kuntoa ja mielen hyvinvointia.

Orimattilan vanhus- ja vammaisneuvoston toiminta 2021–2024

Vanhus- ja vammaisneuvosto toimi aktiivisesti vuosina 2021–2024, kokoontuen keskimäärin kuusi kertaa vuodessa. Neuvoston päätehtävänä oli vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon ikäihmisten ja vammaisten henkilöiden näkökulmasta, ottaen kantaa esimerkiksi senioripalveluihin ja esteettömyyteen liittyviin asioihin. Neuvoston jäsenistö koostui eri yhdistysten ja järjestöjen edustajista, mikä takasi monipuolisen asiantuntemuksen ja näkökulmien huomioimisen. Kokouksissa käsiteltiin ajankohtaisia asioita, ja neuvoston aktiivisen työn ansiosta senioripalveluiden toimintaa kehitettiin jatkuvasti vuodesta 2023 lähtien.

Aluekumppanuuspöydät

Neljä aluekumppanuuspöytää toimivat tehtävänänsä ottaa kantaa kaupungin aluetta koskeviin suunnitelmiin, kaava-asioihin ja kaupunkistrategiaan. Aluekumppanuuspöydät tekivät myös ehdotuksia palvelujen kehittämiseksi ja edistivät alueensa viihtyisyyttä esimerkiksi järjestämällä kuulemistilaisuuksia alueellaan. Kumppanuuspöytien toiminta on epäpoliittista ja niillä ei ole päätösvaltaa.